LIVIU GROZA

MINIATURI ISTORICE CARANSEBEȘENE

NAGARD
editura
Lugoj 2008

LIVIU GROZA

MINIATURI ISTORICE CARANSEBEŞENE

Editura Nagard Lugoj
Str. Timişoarei nr. 127
305500 - Lugoj - România
Tel./Fax: 0256 350560
E-mail: office.lg@fedprint.ro
www.fedprint.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
LIVIU GROZA
Miniaturi istorice caransebeşene / Liviu Groza
- Lugoj: Editura Nagard, 2008
200 p.; 17X24 cm.
I.S.B.N.: 978-973-7690-96-8

Paginare şi corectură: Marius Enache
Scanări planşe şi coperta: Sorin Cârstoiu
Fotografii: Doru Bălăşoiu
Redactor carte: Ioan Iftode

© Copyright 2008, Editura Nagard, Lugoj

Tipărit la S.C. FEDPRINT S.A. Bucureşti
Sucursala Lugoj, tel./fax: 0256 / 350560
www.fedprint.ro

LIVIU GROZA

MINIATURI ISTORICE CARANSEBEŞENE

NAGARD
editura
Lugoj, 2008

Medicilor care veghează la
Sănătatea mea, le dedic această carte.

Liviu Groza

PREFAȚĂ

Cu câțiva ani în urmă, am descoperit cu mare plăcere cărțile domnului Liviu Groza.

Pe mine, ca bănățean, m-au interesat toate scrierile referitoare la istoria noastră, a Banatului și, evident, tot ceea ce s-a scris despre regimentul nr. 13 de graniță din Caransebeș.

Totuși, emoția ce reușește s-o transmită domnul Liviu Groza cărților sale le conferă acea unicitate care m-a determinat să-i citesc și recitesc scrierile.

Îndemnați de aceleași sentimente de prețuire, membrii clubului Rotary Caransebeș (printre care am onoarea să mă număr și eu) au stabilit să sponsorizeze prima carte pe care domnul Liviu Groza o va scrie în anul 2008.

Fac o paranteză aici, și amintesc că acest Club Rotary Caransebeș, deși înființat de scurt timp (circa doi ani), a contribuit la mai multe acțiuni publice și de binefacere pe raza județului nostru.

De data aceasta însă nu era vorba de un act de binefacere, ci despre implicarea noastră în viața culturală și spirituală din Caraș-Severin.

Mie mi-a revenit plăcuta misiune să-i fac această propunere scriitorului. Am făcut-o anul trecut de ziua armatei române (25 octombrie), când a fost lansată o altă carte semnată de domnul Liviu Groza, a 52-a carte a domniei sale, lucru cu adevărat impresionant.

Scriitorul a fost emoționat când i-am comunicat propunerea de sponsorizare și, cu un zâmbet de mulțumire, a concluzionat: *„cu alte cuvinte trebuie să mă apuc de treabă".*

Au urmat câteva luni de tăcere, semn că se lucrează. Emoțiile și neliniștea au fost transferate la mine în momentul în care autorul m-a rugat să îi prefațez cartea.

Mi-a făcut o deosebită onoare și plăcere propunerea domniei sale cu atât mai mult cu cât făceam acest lucru pentru prima dată.

Cu amabilitatea sa caracteristică, domnul Liviu Groza mi-a pus la dispoziție manuscrisul și, pe măsură ce îl citeam, cu fiecare pagină, mă contopeam cu conținutul cărții. Citind, am ajuns la părerea, și nu cred că greșesc, că autorul a scris-o cu pana muiată în sufletul său. Este ruptă din simțămintele sale pentru orașul său natal Caransebeș.

Fiecare capitol al cărții are însemnătatea și particularitatea lui și toate dau întregul, adică un manuscris istoric de excepție.

Este greu să afirm care capitol este mai reușit, mai documentat, deoarece toate prezintă raritați ce sunt întărite de documente și fotografii convingătoare.

Cartea se adresează deopotrivă atât celor mai în vârstă cât și generației mai tinere deoarece, la un moment dat, trăiești cu impresia că te întorci în timp și, de mână cu autorul, hoinărești prin istoria atât de bogată a municipiului Caransebeș.

Fascinat de noutățile prezentate de autor, recomand cartea cititorilor care, la fel ca și mine, vor trăi aceleași sentimente de încântare și mulțumire sufletească.

Inginer silvic ION TÂBUGAN

DIN PARTEA AUTORULUI

Cu mulți ani în urmă l-am vizitat pe Tata Oancea la Bocșa Vasiova. Voiam să-l cunosc pe autodidactul poet, scriitor, sculptor, pictor, redactor al revistei Vasiova și cu încă multe alte preocupări. Avea atunci 92 de ani. În camera sa, pe un perete, era prins cu o pioneză un petic de hârtie pe care, cu mâna-i tremurândă, a scris: ***„Ce sunt eu ? Eu sunt nimica, scânteiuță de atom”***. M-a impresionat felul în care a împărțit atomul în scânteiuțe. Desigur că prin metafora respectivă a asemănat lumea cu un atom, el fiind o scânteiuță din acesta.

De aici ideea ca anumite momente din istoria Caransebeșului să le numesc miniaturi care întregesc marea simfonie, respectiv monografia orașului în care m-am născut și mi-am desfășurat activitatea.

Cartea a apărut datorită ajutorului acordat de CLUBUL ROTARY și a domnului ing. Ioan Tăbugan cărora le mulțumesc și pe această cale.

Călduroase mulțumiri se cuvine să adresez și colectivului de medici de la CLINICA DE CHIRURGIE CARDIOVASCULARĂ de la Timișoara datorită cărora trăiesc. Îmi face o deosebită plăcere ca și cu acest prilej să amintesc numele Conf. Univ. Dr. Marian Gașpar, Conf. Univ. Dr. Doina Ularu, Dr. Rodica Dan, Conf. Univ. Dr. Lucian Petrescu, Conf. Univ. Dr. Sorin Pescariu, Dr. Călin Jusca, Dr. Daniel Nica, Dr. Horea Cioloca și Dr. Hanelore Gruneanțu.

Acest lucru m-a îndemnat ca pe coperta patra a acestei cărți să așez fotografia în care sunt alături de Dr. Marian Gașpar ilustrul chirurg timișorean.

Aceleași călduroase mulțumiri le adresez Dr. Stana Pașcalău și Dr. Matei Feneș din Caransebeș care veghează cu profesionalism la starea mea de sănătate.

Mulțumiri adresez și personalului din spital care a fost mereu alături de mine contribuind efectiv la vindecarea mea.. Parte din acest personal a rămas anonim, dar care este mereu prezent în sufletul meu.

Cheltuielile de dactilografiere, transport și alte asemenea au fost suportate de domnul Gabi Dragu căruia îi mulțumesc și pe această cale.

A intrat în obișnuința mea să adresez cuvenitele mulțumiri colectivului de la tipografia FEDPRINT, sucursala Lugoj care s-a străduit ca și de această dată să execute o lucrare care se ridică la exigențele atât a lor cât și a cititorilor.

Am ținut să anexez la fiecare capitol al cărții un număr mare de fotografii și documente care au depășit paginile de text al capitolului respectiv. Am făcut aceasta datorită rarității lor.

Fotografiile au fost executate de devotatul meu colaborator Doru Bălășoiu căruia îi adresez mulțumiri pe care le merită pe deplin.

La scrierea acestei cărți am fost ajutat, sfătuit și îndrumat de mai multe persoane cărora le-am mulțumit atât în capitolele respective cât și la sfârșitul cărții.

Un loc aparte îl ocupă domnul primar al municipiului Caransebeș, Ion Marcel Vela care m-a ajutat permanent. Același ajutor neprecupețit l-am primit și de la personalul primăriei pe care l-am solicitat. Sunt îndatorat față de bunăvoința domniilor lor și le mulțumesc cordial.

Posesorilor acestui volum le doresc liniștea sufletească iar atunci când vor citi cartea să se contopească deplin cu momentele descrise, la fel cum și eu m-am contopit atunci când le-am scris.

Liviu Groza

CARANSEBEȘENII ȘI MAREA UNIRE

În anii premergători Marii Uniri guvernul dualist a emis mai multe legi care au înrăutățit situația națiunilor conlocuitoare din imperiu.

Cele mai importante și mai drastice măsuri luate de guvernul de la Budapesta a fost „Legea naționalităților" și „Legea învățământului" cunoscută și sub numele de „Legea lui Appony".

La toate acestea s-au adăugat mai multe măsuri restrictive care au creat mari nemulțumiri în rândul românilor. Cu alte cuvinte s-a născut fenomenul de respingere, respectiv s-a aplicat legea fizicii de acțiune și reacțiune.

În cele ce urmează am selectat din însemnările învățătorului Pavel Jumanca[1] doar câteva aspecte ce scot în evidență nemulțumirea caransebeșenilor față de măsurile restrictive impuse de guvern și de puterea locală:

„Ziua de 3/15 mai pentru românii din țara Ungurească, scria Pavel Jumanca în însemnările sale, era zi de mare prăznuire națională. Se prăznuia în această zi marea adunare națională de pe câmpia Blajului din anul redeșteptării naționale a poporului, anul 1848.

La Caransebeș, teologii și pedagogii, an de an împlineau cu mare sfințenie, câte o faptă de mare răsunet național, semn că dragostea de neam trăiește cu toată vigoarea în sufletele românilor. Speriați de amploarea manifestărilor, guvernul de la Budapesta a dat poruncă, ca în această zi de prăznuire națională, studenții teologi și pedagogi să plece în excursie.

Primarul Burdea[2] a aplicat cu sfințenie porunca, fapt ce l-a determinat ca două trei zile să suspende cursurile iar elevii erau siliți ca sub controlul poliției să părăsească orașul.

În anul 1904 excursia pomenită s-a făcut la Lugoj sub conducerea profesorului Iosif Bălan. În acea vreme Lugojul era în plină strălucire națională, centru al înflăcăratelor lupte politice.

Duminică, 2 mai corul Institutului cânta la sfânta liturghie celebrată cu mult fast în marea și istorica biserică ortodoxă.

După amiază s-a organizat o excursie la Școala de agricultură. Profesorul Bălan era în mare vervă. Ne rânduiește patru câte patru.

Se pune în fruntea noastră și dă comanda cu bastonul ridicat ca o sabie de căpitan:

- Copii ! Deșteaptă-te române! Și țineți cadența. Cântați să se cutremure tot Lugojul, să înțeleagă toate guvernele noastre străine că aici noi suntem acasă.

A doua zi, mare zi de prăznuire națională, în răcoarea dimineții, pornirăm cu toții pe jos la o fermă minunat organizată din apropiere de satul Boldur. Bălan înaintea noastră, împreună cu numeroși lugojeni.

De la Boldur trecurăm la Hodoș. Luni, zi de lucru, sat de plugari. Țarina pustie, în acest praznic cine să lucreze ? Tot satul e adunat în fața bisericii. Suntem primiți cu urale. Popa Blajovan, cinstit român, făcu o scurtă slujbă și corul vrednicului învățător Mihai Crăciun cântă răspunsurile.

Lumea s-a adunat în curtea preotului. Corul desfășură un bogat program cultural artistic și diaconul din Lugoj, Mihai Gașpar, scriitor și protopop mai târziu al Bocșei, ne vorbi înflăcărat despre însemnătatea zilei.

Se porni atunci ca o vijelie cântecul <Deșteaptă-te române>. Coriștii studenți, tot poporul adunat cântau cu ochii în flăcări, cu fețele strălucitoare. Cu două degete de la mâna dreaptă, ridicate nu de tot, toată suflarea adunată în curtea popii Blajovan, în ploaia razelor de soare intonarăm ca un sfânt legământ:

„Murim mai bine-n luptă
Cu gloria deplină
Decât să fim sclavi iarăși
În vechiul nost pământ"
Toată lumea plângea"[3]

*

Dr. Petru Barbu[4], un alt caransebeșean, prin adopție, și-a scris cu amănunțime memoriile legate de o perioadă zbuciumată. Lugojan prin naștere și copilărie, Dr. Petru Barbu s-a achitat cu cinste și devotament de misiunea de dascăl și bun român în Caransebeș.

Că Dr. Petru Barbu a fost un bun român ne-o confirmă și activitatea sa la alegerile din anul 1906: „În 1906 cu ocazia alegerilor de deputat dietal, am fost ales în comitetul electoral central al

partidului național. Acest comitet a decis ca alegătorii noștri să poarte lupta cu candidatul guvernului (Burdea) sub steaguri albe[5] cu inscripția <Trăiască Dr. Ion Sârbu>. Pentru comanda acestor steaguri, membrii comitetului suprem și alte persoane care au purtat sau au arborat steagurile noastre, bărbați și femei de toți 6 persoane, au fost pedepsiți cu 1035 coroane și 31 zile de închisoare, respectiv numai în bani cor.980. Pe mine au picat 200 cor. Și 10 zile închisoare. Zilele de închisoare le-am cumpărat cu 200 cor.[6]

I s-au adus lui Petru Barbu de către „colegi" și „prieteni" învinuirea că s-a abătut de la normele pedagogice fapt ce îl determină să scrie în memoriile sale: „E lucru dovedit prin fasionările de martori a indivizilor demni de credință că elevii care stau sub conducerea și influența profesorilor Dr. Petru Barbu ... cu ocaziunea alegerilor de deputat dietal au cutreierat satele din apropiere și au agitat poporul și au participat activ la aceste manifestări; mai departe, că elevii participă la toată mișcarea națională ceea ce este a se atribui, că elevii în privința politică urmează exemplul profesorilor.

Teologii și elevii de teologie începând de la alegerile de deputați din anul trecut iau parte la toată mișcarea politică, fanatizează poporul și toate acestea le fac la îmbărbătarea unor profesori.

Mai departe, e neîndoielnic că elevii Institutului teologic și pedagogic gr. or. Român au mers în satul Glimboca și toată noaptea au străbătut în locuințele alegătorilor, la aceștia au cântat până dimineața versuri tipărite. Dimineața, în ziua alegerii, elevii în două trăsuri, înaintea alegătorilor au condus convoiul, pe lângă cântări, la urmă, peste comuna Obreja, mânând încet cu cântarea lor pe alegătorii adunați.

Din cele zise se poate deci constata că:

1.- Profesorii Institutului teologic și pedagogic, Dr. Petru Barbu ... au îmbărbătat elevii să ia parte la mișcările politice ale alegerii de deputați;

2.- Elevii au umblat prin sate cortesind și au agitat poporul.

Activitatea lui Petru Barbu și Iosif Bălan e deplin primejdioasă pentru creșterea morală a elevilor, căci prin purtarea lor infectează - politicește - sufletul elevilor".[7]

Față de această plângere, ministrul Appony a dispus următoarele: „Profesorii de pedagogie Dr. Petru Barbu ... să se oprească momentan de la instrucțiune și, pe baza faptelor deja dovedite, să se pornească în contra lor cercetare disciplinară, care să se facă, cât mai urgent și de rezultatul procedurii să mi se împărtășească în termen de 14 zile, socotite de la primirea ordonanței prezente. Drept urmare a celor zise suspend până la alte dispoziții ajutorul de stat ce s-a asigurat pe seama diecezei Caransebeșului, până când numiții indivizi rămân în posturile lor de prezent sau se aplică în alte posturi diecezane administrative".[8]

Prin ordinul ministrului ungar de interne, pentru activitatea mai sus amintită au mai fost pedepsiți: Andrei Ghidiu[9] cu 15 zile de închisoare și 200 coroane amendă, doamna Emilia Brodatschi cu 8 zile de închisoare și 200 coroane amendă și Mihail Săbăilă cu o zi de închisoare și o amendă de 25 coroane.[10]

*

Pentru a înlătura orice formă de popularizare a domnitorilor români în școlile confesionale ministerul a oprit din toate școlile seria de tablouri „Coli cu icoane pentru școli și casă" pe motiv că sunt făcute în străinătate, conțin greșeli de drept public, nu corespund scopului pedagogic și numele localităților nu sunt ungurești.[11]

*

Proiectul Legii învățământului propus de ministrul Albert Appony a stârnit mari nemulțumiri nu numai în rândul românilor ci și al celorlalte națiuni din imperiul dualist.

Caransebeșenii, la rândul lor, și-au manifestat nemulțumirea fapt ce i-a determinat să organizeze o adunare populară în ziua de 29 martie 1907.

Foaia diecezană a descris în amănunt felul în care s-a desfășurat adunarea:

„Alegătorii dietali și cetățenii din cercurile electorale Caransebeș și Zorlențul-Mare au ținut joi 29 martie v., a.c. o impozantă adunare în Caransebeș, dezbătând asupra proiectului de lege al guvernului, privitor la școalele poporale. Au ținut frumoase vorbiri prea onoratul domn Mihail Popoviciu, protopresbiterul Orșovei, alesul inimii noastre

dr. Ion Sârbu[12], iubitul deputat dietal dr. Aurel Vlad, deșteptul țăran din Satul Mic, Ion Văsâi și referentul școlar dr. Dimitrie Cioloca[13]. Concluzul luat în această adunare de peste 4000 de suflete este următorul:

Având în vedere, că prin proiectul de lege despre dotațiunea și raporturile de drept ale învățătorilor dela școalele elementare confesionale și comunale, prezentat Camerei de către dl. ministru de culte și instrucțiunea publică contele Albert Appony, se vatămă articlul IX de lege din 1868, prin care ni-se dă deplina autonomie în afacerile bisericești, școlare și fundaționale;

Având în vedere, că tot prin acest proiect de lege se vatămă art. de lege XXXVIII din 1868, care dispune ca în școala poporală învățământul să se facă numai în limba maternă;

Având în vedere, că prin art. de lege XLIV din 1868 guvernul este îndatorat să dee posibilitatea fiecărui popor din țară de a se cultiva în limba sa;

Având în vedere, că eventuala votare a acestui proiect este aptă de a provoca nemulțumirea unui însemnat număr de cetățeni;

Având în vedere, că școalei poporale din fosta graniță militară i s-a luat în mod abuziv caracterul ei de școală națională, de când guvernul a declarat-o de școală comunală;

Având în vedere că ea nu-și mai poate împlini chemarea ei și învățământul nici pe departe nu mai arată sporul ce l-a avut <școala națională>;

Adunarea poporală a cetățenilor din cercurile electorale Caransebeș și Zorlenț ridică cel mai energic protest contra numitului proiect și cere

a) ca să fie revocat și

b) școalei din fosta graniță să i-se dee înapoi ființa ei de <școală națională>, respective <confesională>.

Totodată adunarea votează cu toată însuflețirea mulțumită și nemărginită dragoste iubiților noștri arhierei pentru pașii interprinși întru apărarea școalelor noastre, precum și scumpilor noștri deputați naționali pentru lupta demnă ce o poartă în cameră în numele a 3000000 de români;

iar pentru cazul că proiectul de lege s-ar vota din partea dietei; Rugăm pe Prea Sânțiți Arhierei, ca să intervină la Prea Înaltul tron, ca celuilalt factor constituțional al legislațiunii.

Aceste hotărâri ale adunării poporale se aduc la cunoștința parlamentului și a guvernului prin mijlocirea unuia dintre domnii deputați naționaliști și un exemplar se comunică Prea Sânțitului Episcopat.

Acest concluz a fost primit cu mare însuflețire din partea adunării, care a expediat telegrafice cuvinte de încredere și dragoste deputatului dr. Ștefan Petroviciu în Seghedin.

După încheerea adunării poporul merge la reședința episcopească făcând ovațiuni Arhipăstorului său sufletesc. Prea onoratul domn protopresbiter Mihail Popoviciu mulțămește prea sfințitului domn episcop Nicolae Popea pentru ținuta bărbătească față de noul proiect de lege, care țintește la știrbirea autonomiei noastre bisericești, garantată prin lege, și-l roagă să continue lupta în direcția începută. Prea Sfinția Sa, mulțămind pentru sentimentele de dragoste și alipire arătate, asigură că precum până aici, așa și de aici va lucra pentru binele și prosperitatea iubitului său popor și a Bisericii strămoșești.

După puternice aclamări de <Să trăiască>, poporul se împrăștie în cea mai exemplară ordine." [14]

*

La Institutul Teologic și Pedagogic din Caransebeș s-a înființat, în anul 1887, „Societatea de lectură Ioan Popasu a junimei studioase de la Institutul Teologic-Pedagogic al Diecezei ortodoxe române a Caransebeșului.

Scopul societății, se scria în statutul ei[15], „este înaintarea în cultură și în deosebi înaintarea în științele teologice și pedagogice precum și ajutorarea membrilor bolnavi lipsiți de mijloace".

Societatea s-a încadrat plenar atât în viața școlară dar și în mediul trepidant al orașului Caransebeș.

Societatea își ținea ședințele anual, iar cele științifice și literare au fost ținute periodic. Pentru popularizarea valorilor științifice și literare societatea a avut ziarul ei propriu numit „PROGRESUL", titlu ce spune mult.

Ședințele societății erau publice și aveau un pronunțat caracter educativ și patriotic.

Este demnă de amintit ședința festivă din anul 1913 când unul din vorbitori a spus printre altele: *„În zilele de azi, când valuri înverșunate cearcă să suprime temelia bisericii și școlii noastre, prindem energia de luptă contemplând figurile mărețe din trecutul nostru ...Înainte tineri ! Voinici și conștiincioși în plinirea datoriilor azi, lei să fiți mâine. Când tulnicul vremii vă va chema la muncă aprigă și pe alte terenuri".*

Am toată convingerea că citatul de mai sus nu are nevoie de comentarii sau explicații suplimentare.

*

Un alt erudit caransebeșean, Nicolae Cornean[17], ne-a lăsat ca moștenire mai multe însemnări de o valoare deosebită pentru istoria orașului Caransebeș. Din acestea m-am oprit la un mănunchi de foi care poartă titlul „Amintiri. Anul 1918 în Caransebeș"[18] din care am selectat descrierea ce o face Nicolae Cornean a evenimentelor petrecute la primărie în 23 octombrie 1918: *„Între mulțimea celor prezenți la adunarea memorabilă din 23 octombrie 1918 la primărie, o parte considerabilă o formau și elevii pedagogi. Fostul inspector școlar Nicolae Linț*[19] *descrie în manuscrisul său intitulat <O generație privilegiată> următoarele: <prinzând de veste întâmplător și având parcă presimțirea că se pregătesc acolo lucruri importante, am intrat fără invitație și am ocupat aproape întreg balconul sălii de ședințe a primăriei, iar alții s-au strecurat printre cetățenii din sală. Când șeful poliției, care știa românește, a început să citească lista ofițerilor comandanți ai gărzii civile, cu toți ofițeri străini în fruntea listei mi-am dat seama că se încearcă menținerea mascată a stăpânirii îngenunchiate. Deodată momentul de tăcere și nedumerire provocată de această surpriză, a fost brusc întrerupt de o voce profundă și puternică din sală care striga < nu ne trebuie ofițeri propuși, noi vrem gardă românească>. În acest moment s-a dezlănțuit un vuiet asurzitor de strigătele mulțimii trezite la realitate: <Vrem gardă românească, vrem gardă românească!>, vuiet predominat de înflăcărarea tinerească a celor din balcon."*

În manuscrisul său, Nicolae Cornean continuă ceea ce învățătorul Lința a început, respectiv atmosfera din sala primăriei: *„Acum, în mijlocul învălmășelii și a derutei generale, apare într-un suflet Ștefan Jianu[20]. Cu toată ceața ce-i împânzise de câteva zile judecata, o boală virulentă, cunoscută sub numele de gripă spaniolă, îl ținuse de câteva zile la pat. Nu se lăsase rugat de teologi și pedagogi și nici nu se gândește la urmările unei ieșiri cu temperatură la aer rece și la expunerea unor neprevăzute scene în eventualele surescitări, intră aproape neobservat în sală. Cere și el cuvântul și va rosti un discurs răscolitor. Un cronicar însemnează: <în ședința istorică de la primăria orașului discursul lui culminează într-un apel energic la arma !>. Ceea ce ne-a spus a fost însuși scopul trepidant și poruncitor al vremii. Ne-a fermecat și în inimile noastre s-a aprins focul sacru al iubirii de neam. Din istoricul discurs rostit de Ștefan Jianu în ședința rămasă istorică de la 23 octombrie 1918 la primăria din Caransebeș au rămas doar câteva crâmpee: <au căzut lanțurile domnilor, ne simțim dezrobiți, iar acum nu se poate face altă gardă decât națională română ... Și grijiți de vă purtați cinstit, nu avem motiv să ne purtăm alminterea, de credeți însă că arma vă ajută, să nu uitați că avem și noi mâini voinice și sănătoase>. Înflăcărata cuvântare, desigur cea mai frumoasă din viața sa, a fost cântecul lui de lebădă. S-a întors în patul său de suferință și după câteva zile s-a stins. I s-a făcut o înmormântare împărătească”.*

*

Un luptător consecvent pentru unitatea națională a fost și Dr. Cornel Corneanu[21].

Mă voi folosi, în continuare de un articol dactilografiat și semnat de Dr. Aurel Cosma[22]: *„Ideea unirii clocotea în adâncurile sufletești ale poporului nostru, iar când forța ei vulcanică a rupt zăgazurile seculare și timișorenii au pornit prin revoluția românească de la 31 octombrie 1918 pe drumul trasat de principiul de drept unanim recunoscut al autodeterminării ca să-și hotărască singuri soarta lor, românii din Caransebeș s-au întrunit și ei a doua zi sub președenția veteranului profesor Ștefan Jianu într-o adunare spontană, la care Dr. Cornel Corneanu a făcut o documentată expunere a situației*

politice și la propunerea lui s-a constituit consiliul și garda națională locală. În atmosfera entuziasmului general și al marilor prefaceri istorice Dr. Cornel Corneanu, sprijinit de episcopul Dr. Miron Cristea și de masele populare, a devenit în Caransebeș sufletul acțiunii de organizare românească și de pregătire a unirii. Tot el a ținut și importantul discurs la adunarea națională din 7 noiembrie 1918, când populația Caransebeșului și miile de țărani din satele învecinate, la propunerea sa, au depus jurământul de credință față de Consiliul Național Central Român, care se constituise la 2 noiembrie 1918 în Arad pentru a lua conducerea destinelor românești. Dr. Cornel Corneanu a luat parte activă la adunarea constituantă de la Alba-Iulia și a votat actul unirii din 1 decembrie 1918 ca deputat al Caransebeșului. A fost ales membru al Marelui Sfat Național Român de către adunarea care a votat unirea. Acest Sfat sau parlament românesc al Ardealului și Banatului a avut un rol de corp legislativ alături de puterea executivă exercitată de Consiliul Dirigent din Sibiu, ales de membrii marelui sfat în prima lor ședință din 2 decembrie 1918. Actul unirii a fost apoi predat într-un cadru solemn la 14 decembrie de către o delegație numită de marele sfat național și compusă din: Dr. Miron Cristea episcopul ortodox al Caransebeșului, Dr. Iuliu Hosu episcop greco-catolic al Gherlei, Dr. Alexandru Vaida și Vasile Goldiș. Delegația aceasta a fost asistată de trei secretari ai marelui sfat național și anume de Dr. Mihai Popovici, Dr. Caius Brediceanu și Dr. Cornel Corneanu. Astfel a avut și Dr. Cornel Corneanu deosebita cinste de a fi și el printre aceia care au dus solia unirii și documentul autodeterminării de la Alba-Iulia conducătorilor politici din țara liberă și suveranului patriei noi, prin care s-a declarat alipirea Transilvaniei și Banatului la România”.

*

Evenimentele care au avut loc în Caransebeș în anul 1918 au fost consemnate de învățătorul Gheorghe Neamțu[23], fost secretar al Consiliului Național Român din Caransebeș într-o carte care este de o importanță deosebită.[24] În filele cărții au fost adunate documentele care descriu cu migală tot ceea ce s-a petrecut în Caransebeș, precum și rolul personalităților caransebeșene la realizarea României Mari.

N O T E

1.- Anexa 1;
2.- Anexa 2;
3.- Pavel Jumanca, Caransebeșul de altădată, Caietul IV, p. 43-46;
4.- Anexa 3;
5.- Steaguri nemaghiare, în cazul nostru tricolorul românesc;
6.- Purtarea mea în Criza politică-bisericească din dieceza Caransebeșului Martie 1908 – Aprilie 1911. Dr. Petru Barbu, lucrare în manuscris, p. 7 – 8;
7.- Idem p. 11 – 12;
8.- Idem p. 13;
9.- Anexa 4;
10.- Constantin Brătescu, Biserica strămoșească din Banatul de sud și contribuția sa la făurirea României Mari (1867-1919), Caransebeș, 2007, p. 174 (în continuare CB Biserica și pagina);
11.- Foaia diecezană, Anul XXII, nr. 43/1907 (în continuare FD);
12.- Anexa 5;
13.- Anexa 6;
14.- FD, Anul XXII, nr. 14/1907 și CB, Biserica, p. 178 – 180;
15.- Anexa 7;
16.- FD, Anul XXVII, nr. 8/1913;
17.- Anexa 8,
18.- Manuscrisul se găsește în posesia autorului. Anexa 9;
19.- Anexa 10;
20.- Anexa 11,
21.- Anexa 12,
22.- Articolul l-am primit de la I.P.S.S. Dr. Nicolae Corneanu Mitropolitul Banatului căruia îi mulțumesc și pe această cale;
23.- Anexa 13;
24.- Anexa 14.

Anexa 1 Înv. Pavel Jumanca

Anexa 2 Constantin Burdea

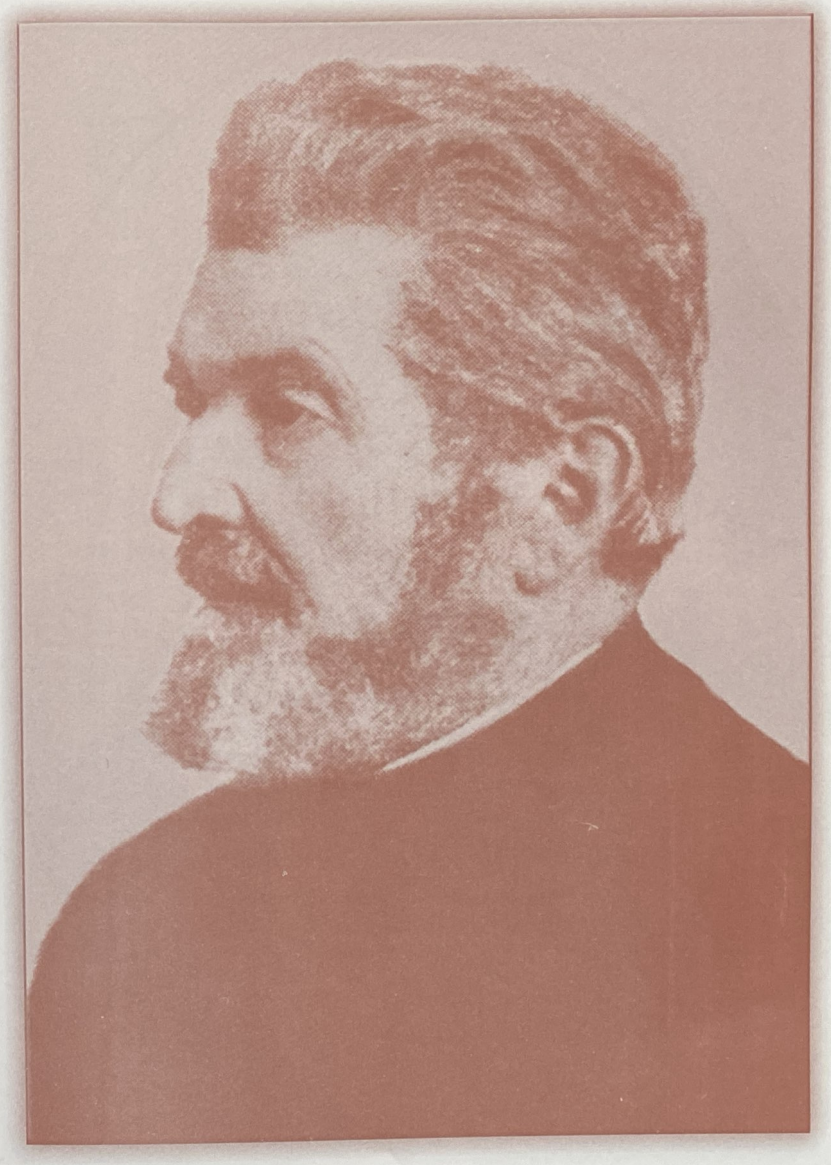

Anexa 3 Dr. Petru Barbu

Anexa 4 Dr. Ion Sârbu

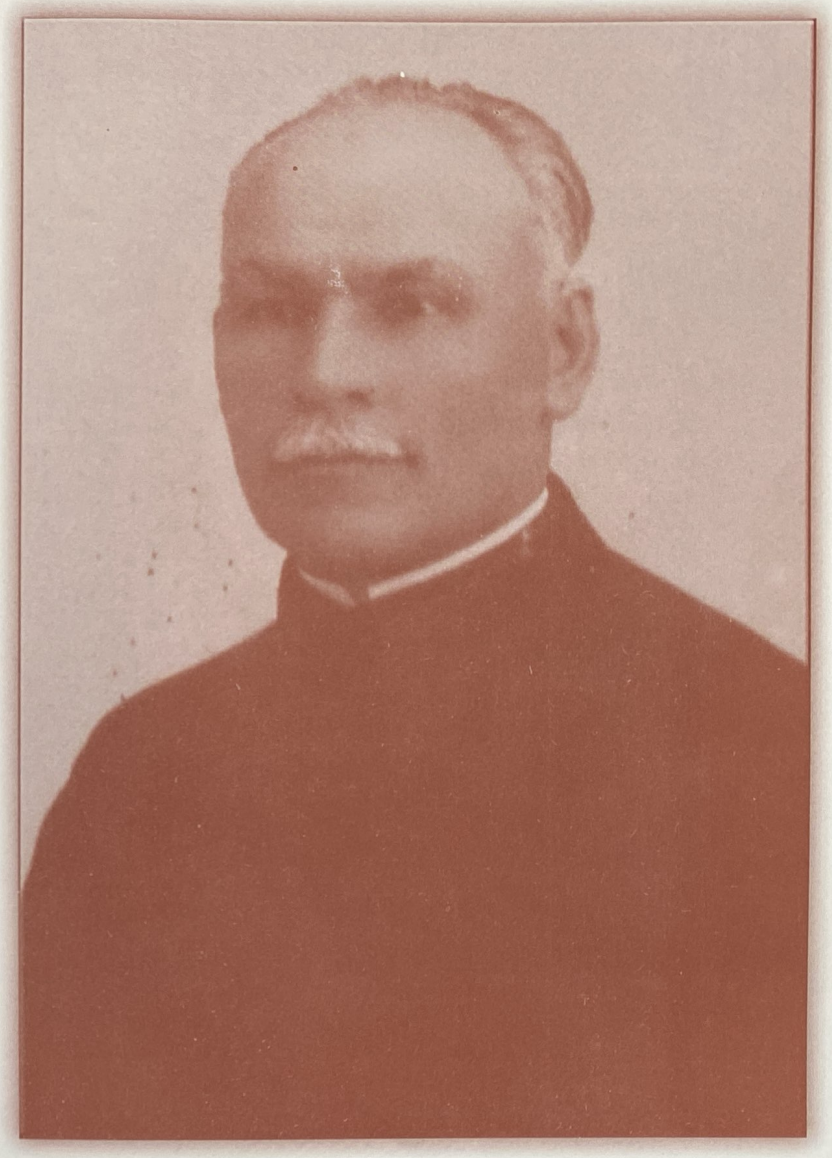

Anexa 5 Dimitrie Cioloca

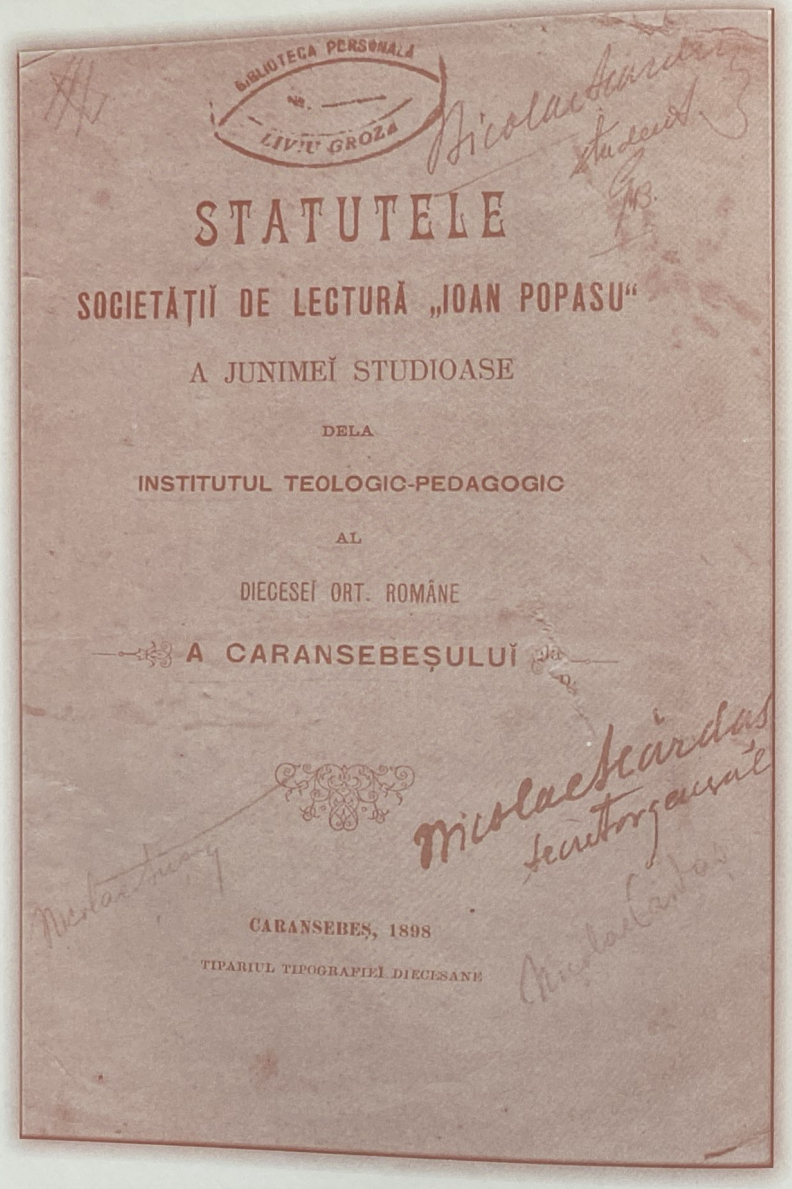

Anexa 6 Statutul societății

Anexa 7 Andrei Ghidiu

Anexa 8 Nicolae Cornean

(Amintiri) Anul 1918 în [illegible]

(Textul aproxim. dat ind. Muzeului local al comunei [illegible] în 1978)

Pe lângă gustul frumosului în cântec și în port, Bănățenii sunt dotați și pt valorile morale, iubire de patrie, iubire de neam. Istoricii noștri de marcă Bogdan P. Hasdeu, N. Iorga și O. Densușianu accentuează în termeni [illegible] primatul acestui pământ al Banatului, definindu-l ca și cuibul cald din care [illegible], dar cuibul rămâne mereu același.

N. Iorga aducea pt premisa de ce trebue iubiți mai mult bănățenii între altele „fiindcă ei provin din dacii [illegible] și românii care aduceau din cultura și spiritul gospodăresc al rasei lor; bănățenii - chiar dacă au fost scoși din vetrele lor, de alții ([illegible], germani) și-au recucerit vetrele și moșiile cotropite vremelnic."

În anul 1918 provincia noastră dăduse mult și [illegible] tribut într-un război de la care cu înfrigurare aștepta verdictul istoriei. [illegible] se pustiise, se apropia toamna și totuși încetarea luptelor pe toate fronturile [illegible] - [illegible] oamenii ce se mai aflau pe-acasă, și între cei care se [illegible] de viață - pt a se crea o ambianță mai vie, mai agitată.

Împlinisem 15 ani, dar [illegible] povestite mă făcuse să privesc cu ochi de om aproape matur ceea ce se petrecea în jurul meu. Văzusem companiile de marș, soldați încărcați cu echipamentul mare, la vreo 30 kilograme muniție și armament [illegible], de o parte arma de alta lopata, [illegible] de ei mame, soții și copii. Un aspect zguduitor, căci [illegible] și [illegible] lor [illegible] de plâns și înflăcărată muzica militară nu-l putea [illegible].. [illegible] orașul ce umpluse de spitale, pe drumul de garda mea [illegible] la intrarea spre [illegible] (spitalului îi ziceam pe atunci) [illegible] aproape în fiecare zi însoțiau câte unul [illegible] din urmă drum; tot cu muzica militară.

Lumea se obișnuise în răstimpul celor cinci ani [illegible] Este drept că se [illegible] regt. de aici 43 din motive ușor de înțeles fusese [illegible] în (Boemia, la [illegible]).

Bucuria încetării războiului, [illegible], umplea totul, cu voie bună [illegible] să se [illegible] iar oamenii; un sentiment colectiv de bunătate, de umanism contagios prindea consistență. Oricine chiar [illegible], [illegible] noi tinerii care încercasem și momente de umilire, simțind că acum o dată [illegible] războiul s-au terminat și toate fiind legile. Eram în liceu unguresc dar nu m-am sfiit să-mi pun cocarda tricoloră în piept. Ce-i drept directorul m-a poftit în cancelarie și arătând degetul a întrebat ce vrei, ce-i asta, să stingi. Zâmbind am răspuns că atâta [illegible] cât Nemeth Janos poate să-l poarte pe al lui, îl voi purta și eu pe al meu.

Anexa 9 Manuscrisul N. Cornean

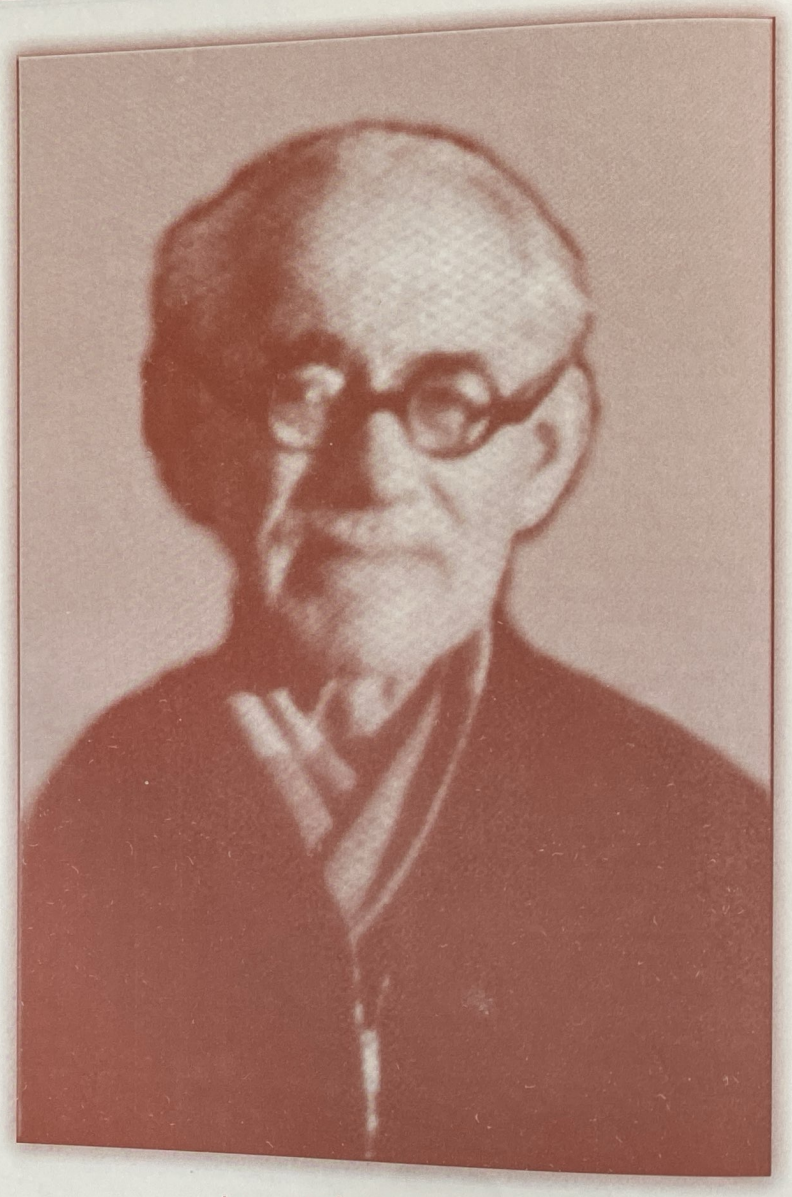

Anexa 10 Înv. Nicolae Linţa

Anexa 11 Ştefan Jianu

Anexa 12 Dr. Cornel Corneanu

Anexa 13 Înv. Gheorghe Neamțu

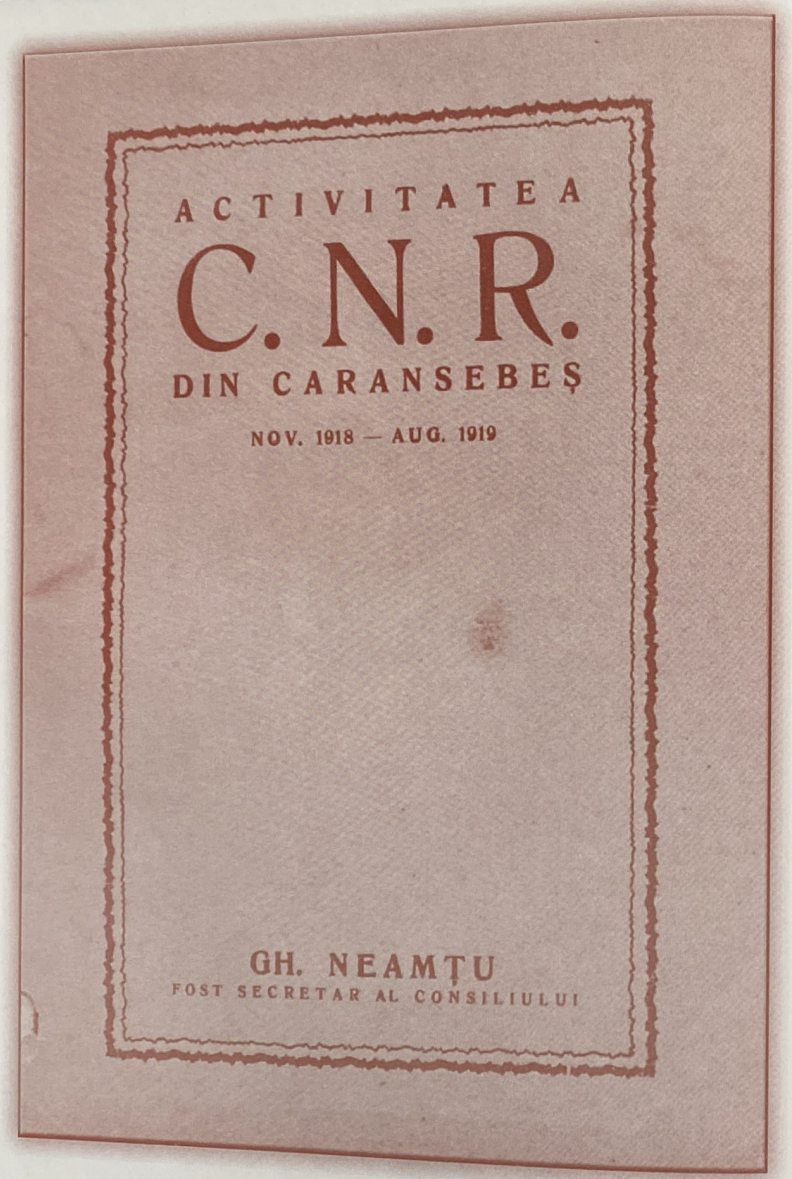

Anexa 14

VISURI ȘI VISĂTORI

1.- **VISURI.** În anii premergători uniri de la Alba Iulia de la 1 Decembrie 1918, în Caransebeș au avut loc mai multe activități ce urmăreau să pregătească populația pentru marele eveniment.

În oraș au fost înființate mai multe societăți culturale a căror activitate a fost legată de necesitatea realizării României Mari.[1]

Sub conducerea lui Ioachim Jumanca a fost înființată Societatea „Tinerimea Română" din Caransebeș din care făceau parte tinerii ai cartierului Potoc.[2]

Au fost realizate schimburi culturale între Societatea corală „Doina" din Turnu Severin și Reuniunea Română de cântări și Muzică din Caransebeș.[3]

Foaia Diecezană, organul Episcopiei Caransebeșului a publicat mai multe articole cu caracter istoric și momente din viața domnitorilor Mihai Viteazul, Tudor Vladimirescu, Cuza Vodă etc.

La Institutul Teologic și Pedagogic au avut loc manifestări referitoare la păstrarea ființei naționale și a limbii române, împotriva legilor naționalităților și a învățământului emise de guvernul de la Budapesta. În fruntea acestor activități s-au situat profesorii Dr. Petru Barbu, Dr. Constantin Popasu, Iosif Bălan și alții. Activitățile au fost susținute moral de Episcopul Nicolae Popea, Filaret Musta și protopopul Andrei Ghidiu.[4]

La Gimnaziul de Stat (viitorul Liceu Traian Doda) activitățile mai sus amintite nu au fost atât de bogate datorită faptului că majoritatea profesorilor erau de naționalitate maghiară. Totuși, și aici au avut loc manifestări asemănătoare dar nu cu aceeași intensitate.

Un grup de elevi și foști elevi ai Gimnaziului de Stat au editat un ziar pe care sugestiv l-au numit „VISURI". Redactorii ziarului au fost: Ioan Ciuta, Iosif Liuba, Iancu Călțun, Isac Rădulescu, Traian Constantinovici și Achim Miloia. Pentru a rămâne ca mărturie, colegiul de redacție s-a fotografiat.[5]

Ziarul „VISURI" nu a fost tipărit, el era scris pe coli de hârtie de către redactorii amintiți, care se întâlneau într-un loc anume în

Dealul Corcana. Era scris în mai multe exemplare care se difuzau elevilor din clasele superioare ale Gimnaziului de Stat și Institutului Teologic și Pedagogic din Caransebeș.[6]

Ziarul nu a avut viață lungă deoarece odată cu începerea primului război mondial, majoritatea membrilor colegiului de redacție au plecat pe front. De altfel, acest lucru rezultă și din fotografia prezentată în anexă, unde patru din cei șase redactori purtau uniformă militară.

Din motive de precauție nu ne-a rămas nici un exemplar din ziarul respectiv. Suntem nevoiți, în acest caz, să ne mulțumim doar cu fotografia respectivă și cu informațiile orale primite de la Dr. Isac Rădulescu.

2.- **VISĂTORI.** Un fotograf profesionist sau amator, rămas anonim, a trucat o carte poștală ilustrată care a fost apoi tipărită și pusă în vânzare.

Ilustrata respectivă reprezintă strada principală (actuala Mihai Viteazul) din Caransebeș dinspre centru, respectiv reședința episcopală, înspre parcul orașului. Ea poartă titlul „Karánsebes a jövőben" (Caransebeșul în viitor). Viziunea fotografului se referă la o linie dublă de tramvai pe care circulă două tramvaie în sens opus unul față de celălalt. Mai sunt pe stradă trei automobile din care două sunt decapotabile. În partea stângă este un tânăr (elev după uniformă) cu o bicicletă. Tot în stânga, dar înspre parc, în fața unei prăvălii, stă o țărancă îmbrăcată într-un costum specific bănățenesc.

În partea dreaptă, între șinele de tramvai,este un cetățean (turmentat după poziție) care ține în mână o sticlă.

Pe cer sunt așezate un avion cu aripi duble, pe cea inferioară sunt pasagerii, în dreapta o aeronavă ce pare a fi cu reacție, iar sub cele două aeronave este un zepelin.[7]

Din discuțiile purtate cu profesorul Cornel Hamat (un cartofil renumit) rezultă că ilustrata respectivă a fost realizată la sfârșitul secolului XIX și începutul celui XX. Asemenea cărți poștale ilustrate au mai fost executate și în alte orașe din Europa, fapt ce ne îndreptățește să ne numărăm printre acestea.

Sus: Ioan Ciuta, Iosif Limba, Iancu Căltun
Jos: Isac Radulescu, Traian Constantindinovici, Achim Miloia

Anexa 1 Colectivul de redacție al revistei "Visuri"

Anexa 2 Caransebeșul în viitor

DOUĂ DOCUMENTE MAI PUȚIN CUNOSCUTE REFERITOARE LA ÎNSCĂUNAREA EPISCOPULUI IOAN POPASU LA CARANSEBEȘ

La Sinodul de la Carlovițˌ (1864 – 1865) s-a dat citire scrisorii din 13 august 1864 a împăratului Franz Iosif care a decis ca pentru românii ortodocși să se înființeze o mitropolie independentă de cea a sârbilor.

S-a hotărât astfel să se înființeze Mitropolia Transilvaniei cu sediul la Sibiu, mitropolit fiind Andrei Șaguna. Mitropolia a avut două episcopii sufragane la Arad și Caransebeș.

La 6 martie 1865 a fost ales ca episcop al Caransebeșului Ioan Popasu, acesta fiind aprobat de Curtea de la Viena prin decretul Imperial emis la 6 iunie 1865.

Românii din ținutul Regimentului de gardă nr. 13 româno-bănățean și-au exprimat mulțumirea față de hotărârea împăratului.

A fost compus un „Imn popular" dedicat împăratului și casei imperiale.[1]

La 11 ianuarie 1865 comunitatea română a Regimentului de graniță din Caransebeș, a înaintat împăratului o scrisoare prin care și-au exprimat mulțumirea față de hotărârea luată de acesta.[2]

După alegerea ca episcop în biserica din Rășinari, Ioan Popasu a fost primit cu multă căldură de credincioșii de pe Valea Bistrei și Caransebeș.[3]

Cu prilejul înscăunării Episcopului Ioan Popasu au fost ținute mai multe alocuțiuni din care unele au fost tipărite separat iar altele au fost publicate în monografia amintită.

În anul 1959 am primit din partea profesorului dr. Dimitrie Cioloca două alocuțiuni, cu rugămintea ca la momentul potrivit să le dau publicității.

Prima alocuțiune aparține părintelui paroh Mihai Velceanu din Docnecea. A fost tipărită la Timișoara în anul 1865 și poartă următorul titlu: ***„Răsunetul sentimentelor preoțimii diecezane la instalarea Preasfințitului Ioan Popasu ca Episcop al Caransebeșului, serbată în 5 septembrie 1865".***[4]

Preotul Velceanu și-a început alocuțiunea cu o incursiune în viața popoarelor care năzuiesc spre fericire. La această fericire, susține autorul, se poate ajunge numai cu sacrificii care merită a fi făcute. Scoate apoi în evidență grija împăratului Franz Iosif care prin hotărârile luate a reînființat Episcopia la Caransebeș.

În continuare, autorul s-a adresat Episcopului Popasu căruia i-a dat câteva sfaturi și îndemnuri:

„Noi ne considerăm foarte norocoși cu darul acesta de sus venit, salutându-l ca pe o problemă de cea mai mare importanță, pentru aceea sperăm, ba credem că Ilustritatea Voastră cu toiagul arhipăstoriei veți ști să conduceți corabia cea nevăzută a religiei aruncată până acum încoace și încolo de valurile vrăjmașilor, în portul cel drept, spre care îndreptățita Biserică, cu iubirea de dreptate trebuie să dați înapoi poporului acele drepturi care le are el de la natură și de la maica sa Biserică pe temeiul legăturilor dumnezeiești și împărătești de care el până acum a fost vitregit, adică dreptul de a se folosi de limba sa proprie și a dezvolta cultura sa cu energia cunoscută veți ști mângâia pe fiii sufletești cu meritata răsplată după suferințele și necazurile lor de până acum.

În fine, cu zelul de părinte adevărat veți căuta să îmbunătățiți și soarta clerului cel atât de apăsat și puțin considerat și de s-ar cere de la noi vreo jertfă suntem gata, după putință, a oferi colaborarea și ajutorul nostru.

Cu aceste sentimente de sinceră bucurie și de adâncă venerație îndrăznim să felicităm Ilustritatea Voastră odată cu intrarea în noua demnitate, ce o considerăm, ca pe niște oameni care după întunerecul nopții vestesc cerul cel mai senin pentru prosperitatea fiilor sufletești din diecezâ – rugăm pe bunul creator al universului ca întinzându-și brațul său cel puternic, să vă întărească, ca să conduceți corabia cea nevăzută a credinței ce vi s-a încredințat fără teamă la limanul doritei fericiri și umblând ani îndelungați întreg, sănătos și nevătămat pe misiunea aceasta pe cât de înaltă, atât de grea și să puteți încorona măreața operă a organizării cu succesul cel mai binecuvântat, ca Biserica noastră română ortodoxă să ajungă la acel grad de înflorire și succes, spre care ea de la providența, care îndreaptă soarta popoarelor după atâtea suferințe este îndreptățită,

peste tot făcând ca drepturile noastre să se înfăptuiască pe deplin prin activitatea Ilustrității Voastre." [5]

Cea de a doua alocuțiune este scrisă în versuri și aparține lui Petru Lupulov[6] care a tipărit-o tot la Timișoara și poartă următorul titlu: ***„Versificare de felicitare la instalarea Ilustrității Sale Domnului Domn Ioan Popasu care a fost numit în 24 iunie și instalat duminică în 31 octombrie c.v. 1865 în Caransebeș ca prim nou episcop de religie greco-orientală a restabilitei episcopii din Caransebeș."*** [7]

În alocuțiunea sa lui Petru Lupulov nu îi scapă mulțumirile pe care le adresează împăratului:

„De Arhiereu în Sebeș, unde au locuit
Mulți păstori care nu prea mult de turmă s-au îngrijit
Investit este Popasu de episcop românesc
Prin Franț Iosif împăratul, românii îi mulțumesc
.....
Întărește pe Franț Iosif, bunul nostru împărat
Căci popoarelor părinte tuturor s-a arătat
Eparhia română acum a restabilit
Răsplătește-i cu dreptate, căci viața ne-a îndulcit."

Autorul face apoi o caracterizare episcopului Ioan Popasu:

„Acest bărbat este acela care și-a cultivat
Turma lui încredințată, în Carpați a înviat
Cel cu inima curată totdeauna o păstra
A știut și cu blândețe, pe cei stricați a îndrepta
Acesta e Ioan Popasu, păstorul blând și umilit
Care cu fapte bune, între toți a strălucit
El iubește adevărul, are cugetul curat
Prin dreptate se distinge, ca un soare luminat."

Cu cuvinte convingătoare se roagă Bunului Dumnezeu să dea Episcopului Popasu putere să conducă Eparhia încredințată:

„În fine, vreu mai odată cu genunchii aplecați
Te rugăm Ceresc părinte, pace, ani îndelungați

Să dăruiești și tărie lui Ioan arhiepăstor
Ca să poată lumina bravul său român popor

Cel ce atâtea ispite în răbdare-a petrecut
Cu amicii nedreptății s-a luptat și a tăcut
Pe acela întărește ca să facă voia Ta
Să se joace neamicii cu noi nu îl lăsa."

Pe pagina de titlu este scris cu cerneală albastră *„Familiei A. Vasilievici"*, lucru ce ne duce la concluzia că broșura a aparținut acestei familii.

Pe coperta interioară însă Constantin Călțun scrie la 30 octombrie 1933 pe un sfert de coală biografia lui Petru Lupulov. [8] Cu alte cuvinte broșura în cauză a ajuns în posesia lui Constantin Călțun și de la acesta la profesorul dr. Dimitrie Cioloca.

Din cele două alocuțiuni, ca și din alte mărturii, rezultă bucuria și mulțumirea locuitorilor din regimentul grăniceresc din Caransebeș la reînființarea Episcopiei. A fost un drept al credincioșilor, a fost respectată tradiția și nu în ultimul rând a fost o necesitate ce a pus capăt dominației nedrepte care a sfidat, a oprimat spiritul național, credința și limba românească.

N O T E

1.- Anexa 1.
2.- Anexa 2.
3.- Andrei Ghidiu și Iosif Bălan, Monografia orașului Caransebeș, Caransebeș, 1909, p. 130 – 147.
4.- Anexa 3. Titlul este scris în grafia actuală.
5.- Ibidem.
6.- Despre viața și activitatea lui Petru Lupulov la Ion Dumitru Suciu, Literatura bănățeană de la început până la unire (1852 – 1918), Timișoara, 1940, p. 83 – 86.
7.- Anexa 4. Titlul este scris în grafia actuală.
8.- Anexa 5.

IMNU POPULARE.

CU [illegible] C. R. APOSTOLICE

VERSIUNE DUPA TEXTUL [illegible]TENTICU GERMANU.

1.

[illegible]
[illegible]
Ca umbrită de santa lege,
Se ne rega luminatu!
Stramoseasca lui cununa
De dusmani s'o apperâmu,
Si cu Tronu'i de'n preuna
Sortea Austriei s' o nallțiâmu!

2.

Pentru dreptu si deforintia
S' avemu sintiu bunu si curatu,
Si cerendu o trebuintia
A ne bate pentru statu,
Se pasimu cu energia,
Offerindu sange si stari,
Pentru-a nóstra-Imperatia,
Pentru-a Patrii usiurari!

3.

Cetatianulu blandu se'si stringa
Din silintia-alu seu vinitu;
Artea si sciintia-invinga,
Apperate de spiritu!
Verse cerulu daru spre ticara
Si cu daru'i si mariri,
Ca s' unu sore'n primavoara
Vina'i Austrii fericiri!

4.

Dati, se fimu intr'o sintire,
Toti la unu scopu allergandu,
Dulcea Patrii fericire
De'npreuna 'naintandu!
Dati, din inima fratieasca,
Se dorimu neincetatu;
Austria se infloreasca,
Sub Augustulu Imperatu!

Strofa adausa pentru nunta Maiestatei sele c. r. apostolice.

5.

Lenga Cesare lucesce
Anc'o stea din multe allésa,
Cu lustru ce nu 'nvechesce:
Gratiosa Imperatésa!
Tin' o Cerulu si traésca
Cu Franz-Josefu fericitu!
Casa Habsburg se do[illegible]asca
Ca-unu luce[illegible]feru prea[illegible]ritu!

Anexa 1 Imn popular

Maiestatea Voastră,

Prin urmarea numeroaselor dovezi de stimă părintească și de grație de care Maiestatea Voastră Apostolică are parte, și românii credincioși au fost profund cuprinși de sentimentul de recunoștință pentru înalta hotărâre milostivă cu care ei și mitropolia național-bisericească au fost făcuți fericiți.

Și partea mică a acestei națiuni, devotată prea înaltei Curți împărătești, comunitatea română a Statului major al regimentului din Caransebeș este profund cuprinsă de sentimentul de recunoștință pentru Înaltul act de grație, care nu poate întârzia, ca pentru această binefacere a independenței și a dreptului bisericesc, să-și exprime cea mai înaltă mulțumire și respectul cel mai profund.

Maiestatea Voastră Apostolică este rugată să primească expresia sentimentului de mulțumire cu promisiunea, ca dovezile vii a acesteia, menținându-se cu garanție subordonarea schimbătoare și devotamentul pentru Prea Înalta Curte Împărătească, ca acest exemplu să găsească ecou netrecător în inimile urmașilor noștri din generație în generație.

Menținându-se în cea mai profundă stimă Maiestății Voastre prea plecată comunitate română din Caransebeș.

Caransebeș, la 11 ianuarie 1865.

Anexa 2

Resunetul Sentieminteloru Preotîmei

DIECESANE

la

INSTALATIUNEA

Ilustrissimului sî Présantîtului Domnu

IOANE POPASU

ca

Episcopu alu Caransebesiului

serbata in 5-a Septembre 1865

de

MIHAILU WELCEANU

parochu gr. or. in Docnecea.

TEMISIOR'A

TIPARITU LA R. HAZAY.

1865.

Anexa 3

Ilustrissime sî Présantîte Domnule Episcope!

Domnedieu au lasatu sórtea natiuniloru in manile imperatiloru; dupa ddieu dara imperatii sunt cei mai deaprope chiamati a face indestulare poporeloru sale si a le conduce la limanul fericirii, sî daca imperatul voindu intru adeveru a plini fapt'a asta marinimósa consolidéza mai anteiu biseric'a ca pe isvorul, de unde incepe a curge fericirea, dandui in frunte astfeliu de barbati, in carii natiunea are incredere, ca sê conlucre la fundamentul aceii fericiri in specie pentru unu poporu, care prin neclatit'a sa credintia prin caldurósa loialitate sî voiósa sacrificare in totu timpul sî adverse vicissitudini pentru tronu sî pentru patria demnu s'au aretatu; atunci inimile cele sentitóre a natiunii se aprindu de inflacarata multiamire catra regente, atunci ochii natiunii cu incordata atentiune sî netiermurita sperantia sunt tientiti spre acei barbati de incredere, atunci trecerea dela stadiul celu deplorabile de mainainte la atare stadiu inbucuratoriu face epoca in viéti'a natiuniloru.

Anexa 3a

Natiunea romana de rel. gr. or. nici candu n'au sentîtu in peptul seu mai mare sî mai cordiale bucuria, ca candu au avutu norocirea de a salutá prégratiós'a restituire a metropoliei romane decretate prin autograful Maiestatei sale c. r. apos. dto. 24. Decemb. a. t. Faim'a ast'a ca o putere electrica au strabatutu prin inimile tuturoru romaniloru de rel. or. Prin biserici in adunari prin tóte cercurile, ba sî prin fiecare casa de osebi se audîau numai manifestari de cea mai via bucuria, erá unu triumfu de cea mai mare acuisitiuue, erá o serbare pompósa sî entusiastica nationale, sî pretutindeni se inaltiau catra tatal cerescu alu indurariloru numai rogatiuni de cea mai caldurósa multiamire pentru inalt'a gratia a Maiestatei Sale c. r. câci s'au induratu a dá bisericii ort. or. ceii veduvite de nisce seculi necessariul capu nationale sî prin aceea a plini de multu insetatá dorintia a natiunei.

Dar' pe câtu au fostu bucuri'a ast'a universale la totu poporul romanu de rel. gr. or. pe atât'a in parte inalt'a resolutiune imperatésca din 6-a Juliu a. c. prin carea prégratiosul nostru Monarchu s'au induratu a denumí pe Illustritatea Vóstra de Episcopu in nou restituit'a diecesa a Caransebesiului, iar' acum solen'a introducere pe scamnul archiereescu au sternitu in duiosele pepturi a respectiviloru fii sufletesci indoita bucuria, pastranduse ambele acte sî pentru posteritate ca o epoca premergatorie unui viitoriu mai ferice.

Evenimentele aceste, care in viéti'a natiunei rom. ort. facu o epoca de cea mai mare insemnatate, reflectéza de una parte ne'ndoit'a garantia despre parintésc'a gratia sî bunavointi'a Maiestatei Sale c. r. apos. cu carea e solicitata pentru sórtea poporeloru sale, de alta parte in tóta biseric'a

Anexa 3b

rom. orth. intempina acelea unu echo de comuna indestulare si de cea mai sincera bucuria.

Si cu dreptul, câci Israilul celu vechiu trecundu marea rosia si grabinduse a ajunge la pamentul fagaduintiei, candu fugia de tiranul Faraone, avea trebuintia de lumina, ca sê i arete calea, si pentru aceea o columna de focu mergundui inainte l'au facutu sê tréca marea si desiertul fara pericul; iar' Israilul celu nou alu darului, genul celu santitu cu sangele celu facatoriu de viétia alu Mantuitoriului nostru Js. Chs. vrendu sê tréca oceanul celu mare a vietii si sê scape de Faraonele celu intielegatoriu alu intunerecului si ca sê ajunga la fericirea cea destinata lui dela Ddieu, are asisderé trebuintia de lumina, inse nu materiale ci spirituale a Archiereiei, carea, ca sê corespunda inaltei missiuni, are a fi constituita prin barbatî din sinul natiunei, pentru cà biseric'a gr. or. e nationale si ca atare a tuturoru natiuniloru adeverata mama dà dreptul la fiecare din midîlocul seu a-si alege pe Archipastoriul debuinciosu.

Mai nimerita si mai norocósa alegere pentru acésta de Ddieu mantuita diecesa nu putea fi alt'a decâtu in person'a Ilustritatei Vóstre; câci caracterul celu vertosu si nepatatu, tactul celu préntieleptu de pastoriu spirituale, sciintiele cele inalte insocite cu bogate esperintie, zelul celu nobile si neobositu pentru luminarea poporului, spiritul celu sublimu pentru aperarea imunitâtiloru bisericii sunt totu atâtea virtuti, care facunduve demnu de inalt'a acésta chiamare redica pietatea respectiviloru fii sufletesci la cea mai inalta veneratiune.

Noi ne tienemu fórte norocosî cu darul acestu nóa de susu venitu, salutandnl ca pe o acuisitiune de cea mai mare importantia, pentru acea sperâmu, ba suntemu de

Anexa 3c

acea tare credintia, cum cà Ilustritatea Vostra cu toeagul archipastoriei veti scí conduce corabi'a cea nevediuta a relegii aruncata pana acum incóci si in colo de valurile contrariloru la portul a celui dreptu, spre care e indreptatita biseric'a; cu iubirea de dreptate veti sei dá indcretru poporului acele drepturi, care le are densul dela natura si dela maic'a sa biserica pe temeiul legiloru ddiesci si imperatesci, de care densul pana acuma au fostu despoiatu, adeca dreptul a se folosí de limb'á sa propria si a inaintá cultur'a acestei'a; cu energia' cunoscuta veti scí indreptá lipsele si indigintiele in administratiunea bisericii; cu afabilitatea ce Ve caracteriséza veti sci mangaé pe fiii sufletesci cu meritata recompensare dupa suferintiele si necazurile loru de pana acuma; in fine cu zelul de parinte adeveratu veti cautá a inbunatatí si sórtea clerului lumescu celui atatu de apasatu si putieru consideratu, si de s'ar cere si dela noi vre o jertfa, gat'a suntemu dupa putintia a oferí conlucrarea si ajutoriul nostru.

Cu aceste sentieminte de sincera bucuria si de aduncа veneratiune cutezandu a gratulá Ilustrisatei Vóstra intrarea in nou'a demnitate, ce o considerámu, ca pe nisce diori priite, care dupa intunerecul noptii vetescu ceriul celu mai serinu pentru prosperitatea fiiloru sufletesci din diecesa — rogamu pe bunul creatore alu universului; ca tindîendu - Ve braciul seu celu préputernicu, sê Ve interesca, ca sê conducetî corabii'a cea nevediuta a credintiei, ce Vi s'au incredintiatu, fara scadere la limanul doritei fericiri, si amblandu indelungati ani intregu, senatosu, si nevatematu pe carier'a acésta pe câtu de inalta atât'a si grea sê potetî incoroná grandiosul opu alu organisarii cu successul celu

Anexa 3d

— 7 —

mai binecuventatu, ca biseric'a nostra romana ortod. sê ajunga la acelu gradu de inflorire sî norocire, spre care dens'a dela provedintia, ceea ce indrépta sórtea poporeloru, dupa atâtea suferintie e indreptatîta, preste totu facundu, ca dreptele nostre sperantie prin activitatea Ilustritatei Vostre deplinu sê se realiseze.

Carii intr'altele gratiei sî patrociniului archipastorescu cu profunda fiésca veneratiune comendatî remanemu.

Al Ilustritatei Vostre

préumilitu fiu sufletescu in numele preotime diecesane

Mihailu Welceanu.

Anexa 3e

VERSIFICARE GRATULATORE

LA

INSTALLAREA

ILLUSTRITATEI SELE

DOMNULUI DOMNU

IOANNE POPASU

CARELE

FU DENUMITU IN 24. IUNIU, SI INSTALLATU DUMINECA IN 31. OCTOBRE C. V. 1865,

IN CARANSEBESIU

CA PRIMULU NOU EPISCOPU ROMANESCU, DE RELIGIUNEA GRECO-ORIENTALE A RESTABILITEI EPARCIE D'IN CARANSEBESIU.

COMPUSA

DE

PETRU LUPULOV.

Familia: A. Vasilievciutt

TEMISIORA

TIPÂRITU LA FÖRK & COMP.

Anexa 4

Astadi diua stralucita Romaniloru d'in Banatu
Dupa multe suferintie d'in ceru li s'a arâtatu
Lacrimeloru celoru multe Dumnedieu fine a pusu;
D'in cerésc'a înnaltimé aminte de noi s'a-adusu.

Angeriloru sei in ceruri, a disu, nu voiu suferi,
Ca Romanii sâ mai plângâ, acum îi voiu mult'sumi
Câ ei crucea adorézâ, pre care fu pironitu,
Cristosu celu trâmisu d'in ceruri celu ce lumea-a mântuitu.

Se 'nchinâ Divinitatii, Romanii cei apâsati
Nu è dreptu sâ-i lasu sâ plângâ, si sâ mai fia câlcati:
Étâ eu li voiu trâmite unu Romanu adeveratu
Celu ce scie sâ învetie, sa-aibe toti cugetu curatu.

Acestu barbatu è acel'a carele se-a cultivatu,
Turm'a lui încredintiatâ, in Carpati o a 'nvâtiatu;
Celu ce inimâ curatâ totudéun'a a pastrà
A sciutu si cu blândetie, pre cei stricati a 'ndreptà.

Acestu è **Ioan' Popasu,** pastoru blandu si umilitu,
Carele cu fapte bune, între toti a strâlucitu
Ellu iubesce adeverulu, ellu are cugetu curatu
Pr'in dreptate se distinge, ca unu sóre luminatu.

Si sfatulu Dumnedieirii lui *Frantz Josifu* se vestì,
Celu ce forâ amânare îndatâ lu si împlinì,
In diu'a în care santulu Ioan' s'a fostu nâscutu *)
In acéeasu di' **Popasu Ioan'** s' a învescutu:

De Arciiereu în Sebesiu, unde au fostu locuitu
Multi pastori carii nu prémultu de turm'a sa au grijitu **)
Învescutu este **Popasu** de Episcopu romanescu
Pr'in *Frantz Iosifu* Imperatulu, Romanii i multiamescu.

---

*) In 24. Iuniu s'a nascutu santulu Ioan'. In acéeasu diua s'a nascutu si Imperatulu Maximilianu, primulu Imperatu in Americ'a. Totu în acéeasu diua fu Ioan Popasu denumitu de primulu Episcopu romanescu allu Caransebesiului. Deci acéstâ diuâ è de triplice însemnâtate pentru Romanii re'nviatului Episcopatu Caransebesianu. Diuâ demnâ de eternâ memoriâ. Totu în acèsta diua 1865, pe lôngâ festivitatile cari s'au tenutu în Mexico, a ocupatu installarea Academiei Mexicane unu rangu preemininte.

**) Resedinti'a episcopéscâ si biseric'a cathedrale d'in Versetiu s'a edificatu in anii 1778–1779. Episcopulu de atunci a impusu una contributiune

Câci acest'a sciù bine de angeri povatuitu
Pe tronulu episcopale, pre celu mai demnu a gàsitu:
Bucurate *Caransebesiu!* orasu mie multu plàcutu,
Cà Dumnedieu sà te 'nnaltie în modulu acestu a vrutu;

Ca si 'n Tine sà s' aprindà a luminârii schinté,
De unde 'ntre Romanime sà lumine ca u sté
Si Tu Archiiereu mare, **Ioane** gloriosu!
Bucurà te cu poporulu romanu, bunu, si credinciosu.

Eu Ti poftescu fericire, toiagulu episcopescu
Sà lu poti portà cu marire; sà 'nnalti cornulu crestinescu,
Sà poti înnàltià Romanii învàtiati ce-au fostu goniti
Pentru c'au iubitu dreptatea, — si au fostu totu parasiti.

De Parintii vitrigi carii pre Romanulu învâtiatu
Totu déun'a cu o urâ ascunsà l' a departatu;
Ca poporulu sà nu potà cunosciintià a avé
Despre ce è dreptu si bine, cu ellu a se 'ncumâtá.

---

de câte 200 taleri monetâ sunatóre de fiâ care preotu romanescu d'in întrég'a eparchiâ, adumându se cu acestu modu unâ summâ forte considerabile pe acei tempi; totu acei preoti au mai contribuitu si ca salahori, cârându de bellicu cu trasurele proprie totu materialulu necessariu de pr'in diverse locuri la Versetiu, adicâ: cându s'a stramutatu scamnulu acestei Diecese d'in vechi'a resedintià Caransebesiu. — Asà darà 86 ani fu eparchi'a Caransebesianà înmormentatà in cea Versetianà. Acuma gloriosu reînviiâ, si Caransebesiulu saltà de bucurià, cântându lui Domnedieu in harmoniâ: Marire tie celui ce ni-ai aratatu noâ lumin'a. Fiâ pre pamentu pace, intre omeni bunâvoire.

Anexa 4c

Primiti a mea salutare Caransebesieni iubiti!
Lui Dumnedieu bàtrâni, teneri, toti câti sunteti multiamiti:
Si strigati toti sâ viieze! Ioan' Arciiereu
Intru multi ani sâ lu scutéscâ d'in ceru santulu Dumnedieu.

Iér' voi teneri, tenerele, glasulu vostru înnâltiati;
Lui Dumnedieu multiamire dati, si lu binecuventati:
Fiâ inimile vostre sanctuariulu curatu,
Ce è dreptu iubiti d'in sufletu, vorbiti ce-e adeveratu.

Si aduceti v' aminte în a vostre rogaciuni
De barbatii cari cu fapt'a s'au aratatu patroni buni:
Si ca s' aveti ierarciâ cu Arcipastori romani
Lucrarâ, câtu multi scâparâ de cei vitrigi si dusmani.

Ci dorere! cà na sutâ mii Romani sub jugu strâinu
Au remasu totu sâ mai rabde, versându lacrimi cu suspinu:
Credemu inse cà *Saguna,* cu **Popasu** voru lucrà,
Sâ adune toti Romanii sub Mitropoli'a sà.

Pene ce nu se va face ast'a, nu voru potè fi
Consolati Romanii — acést'a, si celu mai prostu póte scì,
Si celu ce pentru onóre, sâ împedice aru vré,
P' acelu fôr' de îndoiélà, anathem'a va câdé.

Anexa 4d

Acést'a doresc Romanii, Ungureni, cu Bânâtieni
Toti Romanii d'in Austria, Ardeleni, Bucovineni,
Unu Mitropolitu sâ fiâ, romanu, si Romanii toti
D'in Austria, sâ lu cunóscâ, cu toti ai loru strânepoti.

Privesce spre noi acuma, Imperate bunu, cerescu!
Vedi cum bine te cuventâ, Romanii si Ti multiamescu,
Cà nu i-ai lâsatu sâ pérâ, ca d'in morti i-ai înviiatu;
Prémâritu è allu teu nume, si 'n veci binecuventatu.

Luminézâ Tu Sionulu, alege-ti pastorii tei
Nu râbda sâ-Ti mai slujéscâ vendietori, si Farisei
Carii darulu preotiei cu minciuni au câpâtatu,
Si-au vendutu poporulu, care, i-a 'mbrâcatu si îngrâsatu.

Carii décâ ii întrébâ vr'unulu câ unde-aru poftì
Sâ remânâ; dicu îndatâ, unde mai multu li-oru plâtì:
De asà spurcate hiare curâtià Sionulu Teu,
Ale càrora pântece este a loru Dumnedieu.

In fine noi mai odata cu genunchii aplecati
Te rogamu cerescu Parinte! pace, ani îndelungati
Sâ dâruiesci si tariâ lui Ioan' Arcipastoru,
Ca sâ pótâ sâ lumine, bravulu seu romanu poporu:

Anexa 4e

Celu ce atâtea ispite în râbdare a petrecutu
De amicii nedreptatii; — s'a luptatu si a tâcutu:
Pre acel'a l'întaresce, ca sa facâ voii'a Ta
Sâ se jóce neamicii nostrii cu noi nu lâsà.

Intâresce pre Frantz Iosifu, bunulu nostru Imperatu,
Câci poporeloru pârinte totororu s'a arâtatu
Ierarchiâ ellu romanâ acum' a restabilitu,
Resplatesce i cu dreptate, câci viiati'a ne-a 'ndulcitu.

Anexa 4f

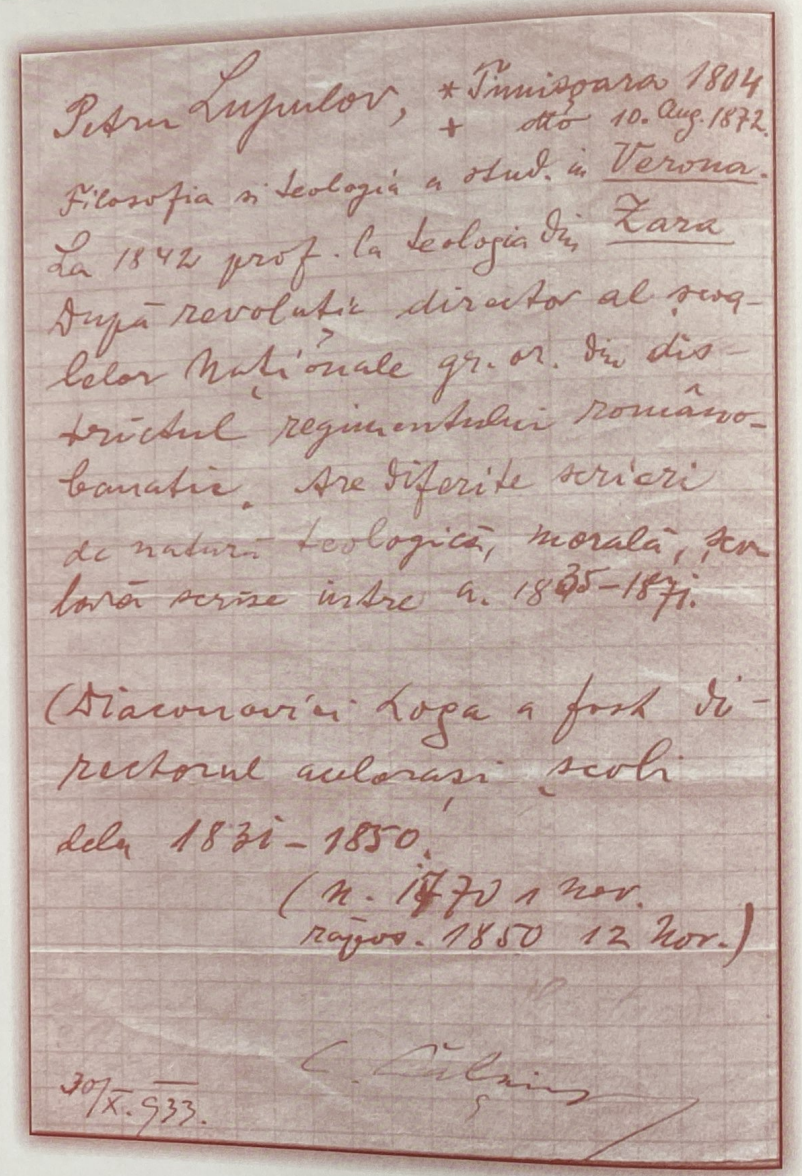

Petru Lupulov, * Timișoara 1804
+ dto 10. Aug. 1872.
Filosofia și teologia a stud. în Verona.
La 1842 prof. la teologia din Zara
După revoluție director al școalelor Naționale gr. or. din districtul regimentului românobanatic. Are diferite scrieri de natură teologică, morală, școlară scrise între a. 1835-1871.

(Diaconovici Loga a fost directorul aceleraşi școli dela 1831-1850.
(n. 1770 1 nov.
răpos. 1850 12 nov.)

C. Călăraș

30/X. 933.

Anexa 5

FOTOGRAFII INEDITE

Fotografia prin ceea ce reprezintă constituie un prețios document, o sursă de informații care completează izvoarele scrise sau narative.

În prezentul capitol mi-am propus să prezint câteva fotografii scoase la lumină din cutiile unor persoane care din prudență le-au trecut în uitare.

Spun aceasta deoarece în perioada dinaintea anului 1989 ele au fost interzise publicării.

Din motive lesne de înțeles am selectat doar 15 fotografii pe care le-am socotit a fi mai semnificative.

1.- **Elena de Iacobici** (1850 – 1909),[1] fiica lui Mihail cavaler de Iacobici, a fost căsătorită cu căpitanul Ioan Popovici. În Caransebeș a fost inițiatoarea înființării, în anul 1883, a „Societății femeilor române pentru regularea și înfrumusețarea cimitirului greco oriental român din Caransebeș". Încă de la înființarea societății, Elena de Iacobici a întâmpinat greutăți mari din partea primarului Burdea. Mărul discordiei l-a constituit generalul Teodor cavaler de Seracin care a fost ales vicepreședinte al societății.

Primarul Burdea se temea că la noile alegeri ce vor avea loc la Comunitatea de Avere va fi ales generalul Seracin în locul lui Ilie Curescu care făcea parte din grupul Burdea, fiind susținut de acesta.[2]

Luptele politice duse în jurul acestui scop urmărit de Burdea, au continuat și în anii următori. Acest lucru o determină pe Elena de Iacobici ca în anul 1909 să expedieze unui sau unei prietene o carte de vizită scrisă cu mâna proprie. Pe fața cărții de vizită a scris „Elena de Iacobich" iar pe verso a scris următoarea urare:

„ Noroc și bani
Și la mulți ani !
Amicii să trăiască
Dușmanii să plesnească !" [3]

Față de cele expuse mai sus, textul respectiv nu mai necesită explicații.

O fotografie foarte puțin cunoscută executată în anul 1908 ne-o prezintă pe Elena de Iacobici în mijlocul a 30 de coriști, membri ai Reuniunii Române de Cântări și Muzică din Caransebeș.[4] Profesorul Cornel Hamat, posesorul fotografiei, mi-a identificat coriștii: Ghiță Borlovan, Nicolae Hamat (tatăl profesorului), Vasile Buru, Traian Iovanovici, Petru Răbăgia, Ioachim Alionte (dirijorul corului) Dimitrie Baba, Elena Sintai, Persida Alionte, Anica Balint, Emilia Călțun și Augustin Bona.

2.- **„Reprezentarea operetei <CRAI NOU> în Caransebeș".** Cu acest titlu începe anunțul din Foaia diecezană. A intrat în obiceiul Societății române de cântări și muzică din Caransebeș ca în fiecare an, la Dumineca Tomii, să organizeze un concert coral. În anul 1914 a avut loc reprezentarea operetei „Crai Nou" a lui Ciprian Porumbescu. Scopul acestui spectacol a fost acela că *„Societatea română de cântări și muzică și-a ținut de datorință să aducă prinos de pietate și recunoștință aceluia care ne-a îmbogățit în mod esențial literatura muzicală, culegând într-un mănunchi creațiunile artistice ale sufletului poporului român. Și e bine, când conducătorii vieții noastre publice ne prezintă într-o oglindă vie creațiunile bărbaților noștri mari, ca uitându-ne în ea să ne crească însuflețirea pentru o activitate dezinteresată, altruistă și folositoare neamului".*[5]

„Succesul obținut, se mai scrie în ziar, *a fost asigurat de prezența doamnelor Lucia Cosma și Elena Jurca precum și a coriștilor și a coristelor care purtau costume din zona pădurenilor și Tulgheș. Partea muzicală a fost executată de fanfara regimentului 43 Infanterie din Biserica Albă. S-a hotărât de către conducerea Societății ca opereta să fie jucată și a doua zi, spectacolul bucurându-se de același succes."*

Întregul ansamblu a ținut să imortalizeze acest moment, fotografiindu-se în sala de repetiție a corului.[6]

Fotografia respectivă trebuie înțeleasă din mai multe puncte de vedere:

- Punerea în scenă a operetei atestă valoarea artistică a corului caransebeșean,

- Reprezentarea operetei s-a făcut în preajma începerii primului război mondial care va putea rezolva năzuința caransebeșenilor pentru vremuri mai bune.

Că lucrurile stau așa ne-o confirmă și faptul că întregul ansamblu s-a fotografiat având în fundal tabloul lui George Baba în care este pictat Mihai Viteazul în lupta de la Călugăreni.

Atât ansamblul care a prezentat opereta Crai Nou, cât tabloul semnat de George Baba, ne dau cele mai convingătoare mărturii prin care caransebeșenii și-au exprimat năzuința lor de unitate națională.

3.- **Regele Carol al II-lea în Caransebeș.** În perioada 12 – 14 noiembrie 1930 s-a desfășurat la Caransebeș adunarea generală ASTRA. A fost prezent un numeros public. Din partea Bisericii au participat Nicolae Bălan Mitropolitul Transilvaniei, Episcopul Grigore al Aradului, Episcopul Lăzărescu al Oradei și Episcopul unit al Lugojului, Alexandru Nicolescu. Ca oficialități, au participat Sever Bocu, Octavian Goga, Jan Bart, Emanoil Bucuța, Dr. Ioan Lupaș și alții. Au fost prezente corurile din Caransebeș, „Ion Vidu" din Lugoj și „Sabin Drăgoi" din Timișoara.

Joi 13 noiembrie 1930 a sosit în gara Caransebeș Regele Carol al II-lea. Trenul regal a sosit la ora 10 și 50 de minute. De la gară, unde a fost întâmpinat de oficialități, Regele a participat la un scurt serviciu Divin. Momentul ieșirii din catedrala Sf. Gheorghe a fost imortalizat într-o fotografie[7] iar în curtea bisericii catedrale mulțimea l-a întâmpinat pe Rege.[8]

La Caransebeș, Regele a purtat uniforma vânătorilor de munte deoarece aici își avea garnizoana Batalionul 11 Vânători de Munte care a dat onorurile militare înaltului oaspete.

La ora 12 Regele, în calitatea de președinte de onoare, a deschis lucrările Adunării generale ASTRA. În cuvântul său a spus, printre altele: *„Când președintele vostru mi-a propus să vin să prezidez azi această adunare a Astrei, ce se ține sub domnia mea, am răspuns cu nesfârșită bucurie la această chemare, căci o asociație cu un trecut atât de glorios în răspândirea culturii și luptei pentru unitatea națională nu poate fi privită decât cu cea mai mare bucurie”.*[9]

4.- **Dezvelirea bustului Episcopului Ioan Popasu.**[10] Dezvelirea bustului a avut loc cu ocazia mai multor evenimente care s-au desfășurat în Caransebeș în zilele de 5 – 7 octombrie 1935: Al 14-lea Congres al Asociației „Andrei Șaguna” a clerului ortodox român din Mitropolia Ardealului, Banatului, Crișanei și Maramureșului; Congresul Frăției Ortodoxe Române și Congresul „Asociației învățătorilor bănățeni”.

Duminică 6 octombrie 1935 a avut loc dezvelirea și sfințirea bustului Episcopului Ioan Popasu. La aceste manifestări a participat Nicolae Bălan, Mitropolit al Sibiului, Episcopul Lăzărescu al Caransebeșului, Episcopul Andrei de la Oradea, Episcopul Grigore al Aradului și Episcopul unit al Lugojului Alexandru Nicolescu.

Din partea guvernului și al altor oficialități au ținut să fie prezenți: Sever Bocu, Generalul Panaitescu, comandantul Corpului VII Armată,Octavian Goga, General Manolescu, Ioan Lupaș și alții.

De la acest moment s-au păstrat trei fotografii:

a.- Fotografia reprezintă mulțimea adunată în fața primăriei, iar Dr. Cornel Corneanu anunță programul manifestărilor care au loc la Caransebeș.[11]

b.- Fotografia reprezintă slujba de sfințire a bustului Episcopului Popasu, slujbă săvârșită de trei ierarhi (Nicolae Bălan, Lăzărescu al Caransebeșului și Andrei al Oradei) și un sobor de preoți.[12]

c.- Fotografia reprezintă bustul Episcopului Ioan Popasu.[13]

5.- **Dezvelirea bustului Dr. Iosif Olariu în Caransebeș.**[14] Pentru cinstirea memoriei profesorului Dr. Iosif Olariu, foștii săi

elevi și studenți au hotărât să așeze în Caransebeș un monument care să-i cinstească faptele. S-a format un comitet de acțiune al cărui președinte a fost preotul Romul Ancușa. Suma necesară a fost strânsă prin contribuția preoților care au luat lumina credinței și a științei teologice de la profesorul lor.

Dezvelirea bustului a avut loc marți 8 decembrie 1936. Slujba de sfințire a monumentului a fost oficiată de Episcopul Vasile Lăzărescu al Caransebeșului și un sobor de preoți: Dr. Zeno Munteanu, Romul Ancușa, Isaia Suru, Teodor Roșca și mulți alții veniți din parohiile lor pentru acest eveniment. Au fost prezente oficialitățile orașului în frunte cu primarul Dr. Dimitrie Novăcescu și un numeros public.

De la acest eveniment ne-au rămas două fotografii: Prima reprezintă mulțimea adunată în jurul monumentului înainte de dezvelire.[15] Cea de a doua fotografie reprezintă același monument dar bustul profesorului este dezvelit.[16]

6.- **Conferințele învățătorilor din județul Severin.** Înființate de protopopul Ioan Tomiciu și continuate de Constantin Diaconovici Loga, conferințele învățătorilor de la Școlile Naționale Grănicerești din cadrul Regimentului de gardă româno-bănățean nr. 13, au avut ca scop perfecționarea învățătorilor și uniformizarea metodelor de învățământ. Episcopul Ioan Popasu, conștient de necesitatea prezenței unor învățători bine pregătiți, a dat aceeași importanță conferințelor învățătorilor.

Prin strădania învățătorului caransebeșean Pavel Jumanca, în anul 1935, a luat ființă „Asociația învățătorilor din județul Severin” care a organizat cursurile de perfecționare a învățătorilor pe o perioadă de trei ani.

Cursul de vară din anul 1936 s-a ținut la Școala Normală din Caransebeș în zilele de 2 – 16 august cu participarea a 18 profesori și 142 de cursanți din care 121 au fost din județul Severin.[17]

La deschiderea cursului, învățătorii participanți au ținut să imortalizeze momentul fotografiindu-se în curtea Școlii Normale din Caransebeș.[18]

7.- **Sfințirea Casei de odihnă „Antoniu și Ecaterina Sequens" din Teiuș.** În anul 1887 tânărul Antoniu Sequens a câștigat concursul pentru ocuparea postului de profesor de muzică la Institutul teologic și Pedagogic din Caransebeș, unde a venit definitiv în anul 1888.[19]

În Caransebeș, profesorul Sequens a fost mult stimat și apreciat atât de corpul profesoral, de elevii institutului cât și de orășenii cu care a intrat în contact.

La 5 iulie 1935 profesorul Sequens a adresat lui Pavel Jumanca, pe atunci președintele Asociației învățătorilor din județul Severin, o scrisoare.[20]

Cu banii strânși din donații a fost cumpărată o casă în Teiuș în care s-a organizat o casă de odihnă. Terminate fiind reparațiile, amenajările și dotările necesare „Casa de odihnă" a fost sfințită în vara anului 1937. Cei prezenți la acest eveniment s-au fotografiat pentru posteritate.[21]

8.- **Dezvelirea statuii generalului Ioan Drăgălina.**[22] La înmormântarea generalului Ioan Drăgălina, Nicolae Iorga a spus printre altele: *„Astăzi Bucureștii văd trecând convoiul acela care în zvonul ușuratic al marelui oraș, era unul din muncitorii cei mai harnici și mai bucuroși pentru binele patriei și izbânda neamului, cu pietate fiecare va privi ultimul lui drum între noi, căci lacrimile le-am isprăvit. Dar mâine, când Banatul lui părintesc va fi carne din trupul României biruitoare, când departe, în Caransebeș, va flutura steagul sub care și-a vărsat sângele, vom ridica pe locul unde a fost dăruit neamului statuie de bronz întru pomenirea curatei figuri de erou care se ascunde acum vederilor noastre."* [23]

Mărturia savantului s-a împlinit joi 3 iunie 1943, în ziua Înălțării Domnului și a eroilor neamului. De la acest eveniment ne-au rămas trei fotografii:

a.- Mulțimea adunată în fața monumentului. În prim plan este pr. Petru Răzuș, Filip Pop, Octavian Tursa și Zeno Munteanu.[24]

b.- Soborul de preoți, în fața statuii, invocă Sfânta Treime.[25]

c.- Soborul de preoți din care face parte Romul Ancuța, Laurențiu Busuioc, Teodor Roșca, Ilie Câmpianu și Isaia Suru. În mijloc este P.S.S. Veniamin Nistor Episcopul Caransebeșului.[26]

Desigur că fotografii inedite mai există în Caransebeș, atât la instituțiile specializate cât și la persoane particulare. Mi-am propus ca într-un viitor să lucrez la un volum de sine stătător în care voi însera și fotografiile unor personalități caransebeșene pe care timpul, pe nedrept, le-a dat uitării.

N O T E

1.- Anexa 1.

2.- Mai pe larg la Elena de Iacobici, Monografia Societății femeilor române pentru regularea și înfrumusețarea cimitirului gr. or. rom. din Caransebeș, Caransebeș, 1908, p. 25-30.

3.- Anexa 2

4.- Anexa 3.

5.- Foaia diecezană, Caransebeș, Anul XXIX, Nr. 12/1914 (în continuare FD, anul și numărul).

6.- Idem Nr. 16/1914.

7.- Anexa 4.

8.- Anexa 5.

9.- Anexa 6.

10.- Mai pe larg în FD, Anul XLV, Nr. 46/1930.

11.- Mai pe larg la Liviu Groza, Statuile din Caransebeș, Lugoj, 2006, p. 30-38 (în continuare LG, Statui) și FD, Anul L, Nr. 41/1935.

12.- Anexa 7.

13.- Anexa 8.

14.- Anexa 9.

15.- LG, Statui, p. 39-42 și FD, Anul LI, Nr. 50/1936.

16.- Anexa 10.

17.- Anexa 11.

18.- Pavel Jumanca, Organizații și instituții învățătorești, Timișoara, 1944, p. 19.

19.- Anexa 12.

20.- Mai pe larg la Pavel Jumanca, Omagiu profesorului Antoniu Sequens, Lugoj, 1938 și mai ales la Dumitru Jompan, Antoniu Sequens (1865-1938), Reșița, 2003.

21.- Anexa 13.

22.- Anexa 14.

23.- Mai pe larg la LG, Statui, p. 43-52 și FD, Anul LVI, Nr. 23 și 24/1943.

24.- Anexa 15.

25.- Anexa 16.

26.- Anexa 17.

Anexa 1 Elena de Iacobici

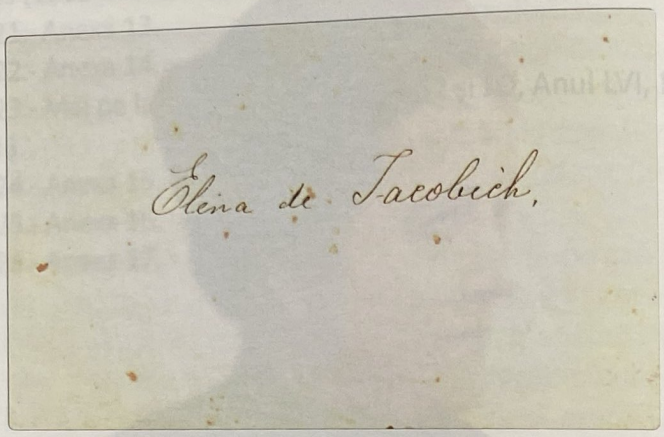
Elena de Iacobich,

Noroc și bani
Și la mulți ani!
Amicii să trăiască
Dușmanii să plesnească!

1909

Anexa 2 Cartea de vizită a Elenei de Iacobici

Anexa 3 Corul caransebeșan cu Elena de Iacobici

Anexa 4 Opereta "Crai Nou"

"Mitropolitul Balan, Sever Bocu, Regele Carol al II-lea"

"Regele Carol II ieşind dela biserica ort. rom. la C-sebeş 13 Novembrie 1930"

Anexa 5 Carol II în Caransebeş - 1930 -

Anexa 6 În curtea Catedralei Sf. Gheorghe - 1930 -

Anexa 7 În fața primăriei din Caransebeș

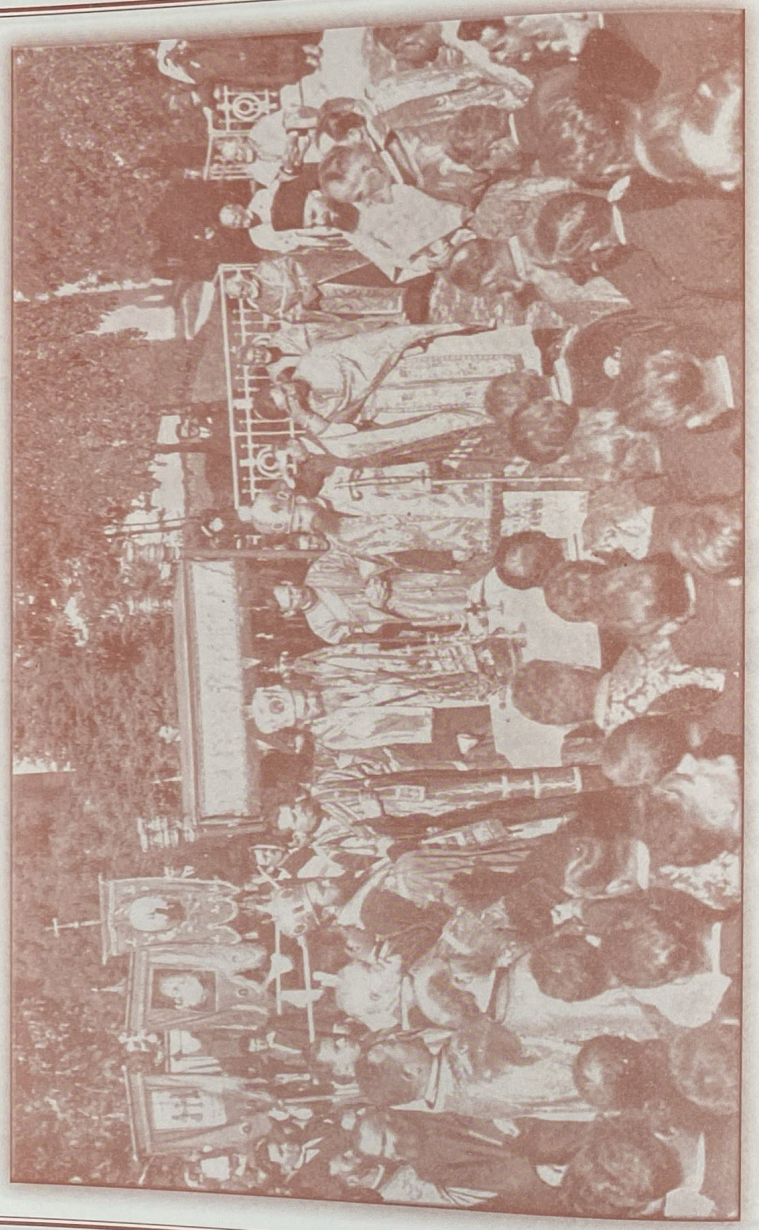

Anexa 8 Soborul de preoți sfințesc bustul Episcopului Ioan Popasu

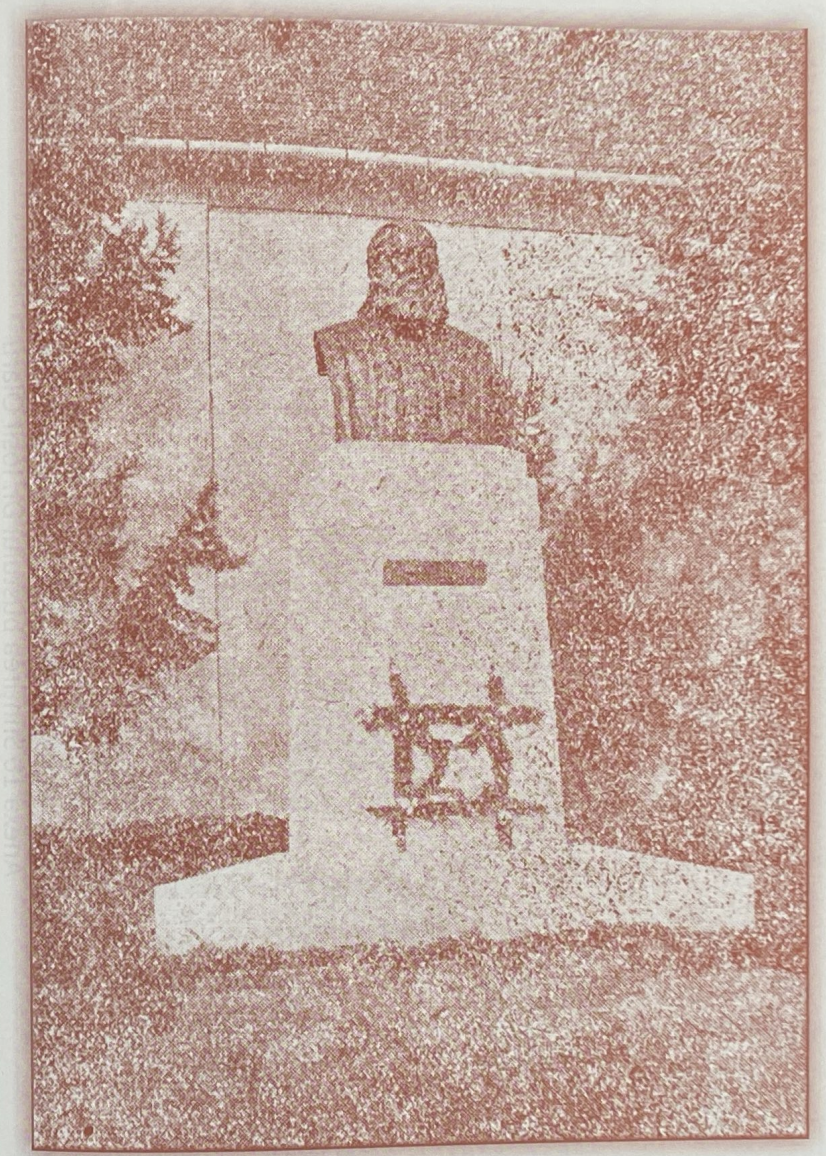

Anexa 9 Bustul Episcopului Ioan Popasu

Anexa 10 Sfințirea bustului Dr. Iosif Olaru

Anexa 11 Dezvelirea bustului Iosif Olaru

Anexa 12 Conferințele învățătorilor din județul Severin - 1936 -

Domnului Pavel Jumanca

Președinte al Asociației învățătorilor din județul Severin

Caransebeș

Domnule Președinte,

Pentru a dovedi, în mod de la sine grăitor, dragostea mea de dascăl, față de foștii mei elevi din școala normală din Caransebeș, cari s-au perindat în decursul celor 42 de ani ai activității mele ca profesor de muzică, Vă fac cunoscut, că m-am hotărât, împreună cu harnica și plină de avânt patriotic, soția mea Ecaterina născ. Popescu, să venim în ajutorul Asociației învățătorilor din județul Severin, pentru a-și putea duce la cât mai grabnică înfăptuire dorința exprimată în adunarea generală din iunie 1935, ținută în Lugoj, unde s-a sulevat ideea de a face un loc de recreare pentru învățătorii trudiți și bolnavi.

Spre scopul acesta, Vă predau libelul de propuneri de la Casa generală de economii București, cu suma de 150.000 (adică unasutăcinezecimii lei) cu dorința, ca să se găsească și alți iubitori de oameni, care cu obolul lor vor grăbi îndeplinirea cât mai grabnică a scopului salutar.

Caransebeș, la 5 iulie 1935.

Cu tot respectul

Antoniu Sequens

profesor de muzică

Anexa 13

Anexa 14 Sfințirea Casei învățătorilor din Teiuş, Caransebeş - 1937

Anexa 15 Caransebeşenii participanți la dezvelirea statuiei Ioan Drăgălina

Anexa 16 Sfințirea statuii Generalului Ioan Drăgălina

Anexa 17 Soborul de preoți care au sfințit statuia generalului Ioan Drăgălina

STEME PE EDIFICIILE DIN CARANSEBEȘ

Dicționarul explicativ al limbii române definește cuvântul stemă ca „semn simbolic al unei țări sau a unui oraș". Desigur că aceeași definiție este valabilă atât pentru instituțiile statului cât și cele particulare.

În cazul nostru, stema reprezintă puterea instituției respective pe care o individualizează, o separă de alte instituții orășenești.

Caransebeșul, ca veche așezare urbană și cu alese tradiții istorice, a respectat întocmai regulile stabilite.

În cele ce urmează mi-am propus să descriu stemele care au fost sau mai sunt pe anumite edificii ale statului sau ale comunității bisericești.

1.- Cazarma Regimentului de graniță româno-bănățean nr. 13.[1] a avut pe fronton stema Imperiului habsburgic.[2]

2.- Reședința Episcopiei Caransebeșului.[3] Pe verso fotografiei profesorul dr. Dimitrie Cioloca a făcut următoarea consemnare: *„Reședința episcopească din Caransebeș cum era la cumpărarea ei pentru dieceză. Până atunci a servit drept locuință comandantului regimentului grăniceresc nr. 13 (româno-banatic). A fost cumpărată sub episcopul Popasu pentru suma de 16.000 fl. Sub episcopul Popea i s-a înălțat fațada. Dr. D. Cioloca"* [4] Iar în stânga jos a scris cu creionul: *„Zidită la 1820 (v. F. Diec. Nr.24/1924).*

Cu alte cuvinte sub Episcopul Nicolae Popea s-a zidit frontonul pe care este stema Episcopiei.[5]

Stema este reprezentată de un scut cu influențe din Renaștere. În interiorul lui este Sfântul Gheorghe călare, orientat spre stânga. Cu sulița omoară un balaur. Scutul este flancat de doi îngeri. Deasupra scutului este un vultur cu aripile desfăcute. Pe aripa din dreapta este cârja cu cei doi șerpi afrontați, globul cu o cruce mică. Pe aripa din stânga este o cruce și un porumbel. Deasupra vulturului este situată mitra episcopală. Întregul ansamblu este cuprins într-un cerc care pe lateral și deasupra, din loc în loc, sunt proeminențe în formă de volute. Din partea de jos a cercului pornesc ramuri de lauri.[6]

Încercând să motivez fiecare element al stemei, am ajuns la următoarele concluzii:

- Sfântul Gheorghe reprezintă lupta binelui împotriva răului. În cazul nostru este vorba de biruința creștinismului;
- Mitra și Cârja sunt însemne arhierești. Mitra reprezintă atât cununa de spini ce a fost pusă pe capul Mântuitorului, cât și înălțimea demnității arhierești;
- Cârja reprezintă autoritatea arhiereului. Ea are în partea superioară doi șerpi afrontați, la mijloc un glob ce are deasupra o cruce. Șerpii întruchipează înțelepciunea, iar globul cu crucea semnifică faptul că arhiereul păstorește turma în numele lui Hristos. Crucea este cel dintâi simbol al creștinătății. Ea reprezintă răscumpărarea omului și constituie un obiectiv principal al cultului creștin.[7]
- Porumbelul este simbolului Duhului Sfânt;
- Îngerii sunt vestitorii tainelor și voiei lui Dumnezeu;
- Cercul reprezintă perfecțiunea. În credința creștin-ortodoxă el reprezintă Tronul lui Dumnezeu, la baza cercului fiind orizontul suprem;
- Rămânând și iarna verzi, ramurile de lauri se asociază cu nemurirea. În cazul nostru nemurirea se referă atât la creștinătate cât și la Episcopia Caransebeșului.

Stema cu mici modificări neesențiale a fost folosită ca antet pe documentele oficiale[8] și ca ștampilă a Episcopiei Caransebeșului.[9]

3.- Primăria Caransebeșului. Edificiul a fost inaugurat la 20 septembrie 1903.[10] Pe frontispiciu, în stânga, a fost scris VAROSHAZ (casa orașului sau casa sfatului).

După anul 1919 în locul inscripției VAROSHAZ a fost trecut, în același cartuș, „PRIMĂRIA". Prin „Monitorul Oficial" nr. 186 din 1930 s-a aprobat stema orașului Caransebeș: *„Pe scut roșu, o cetate crenelată, de argint, cu două turnuri rotunde cu acoperișurile ascuțite, așezate pe o terasă verde; în poarta deschisă a cetății un brad de aur, iar deasupra acestuia, între cele două turnuri, un braț drept în armură, ținând în mână o sabie, totul din argint, și un drapel tricolor*

în culorile naționale. Scutul este timbrat cu o coroană murală, de argint, cu cinci turnuri".[11]

„Semnificație: Construcția face aluzie la cetatea medievală existentă odinioară aici. Brațul în armură ținând sabia și steagul subliniază pe de o parte lupta pentru apărare, pe de altă parte apartenența acestui teritoriu de România".[12]

La apariția stemei în Monitorul Oficial conducerea primăriei a hotărât să o pună pe frontispiciul clădirii. Ea a fost dată jos după anul 1945. Astăzi este expusă în curtea primăriei.[13]

Stema respectivă derivă din sigiliul orașului din anul 1503[15] Câteva modificări esențiale pot fi ușor sesizate prin comparația sigiliului cu stema din anul 1930. Am convingerea că într-un viitor apropiat noua stemă a municipiului Caransebeș va fi așezată pe fațada primăriei.

4.- Clădirea Comunității de Avere. În actualul centru al municipiului erau două clădiri mici care se asemănau (orășenii le-au numit „casele gemene"). Casa dinspre reședința episcopală adăpostea birourile Consistoriului iar cealaltă a aparținut statului. La desființarea regimentului de graniță a luat ființă Comitatul Severin (1872 – 1881) care și-a avut birourile în localul fostei școli de ofițeri (astăzi birourile Comunității de Avere). Clădirea geamănă care a aparținut statului a adăpostit birourile Comunității de Avere. Mult înainte de 1918 clădirea a fost etajată și folosită inițial ca birouri ale Comunității apoi ca locuințe pentru funcționarii acesteia.[15]

În momentul în care clădirea a fost etajată constructorul a ținut ca în partea stângă a fațadei să fixeze stema Comitatului Severin, iar în partea dreaptă monograma C.D.A. respectiv Comunitatea de Avere.[16]

Stema Comitatului Severin a fost formată dintr-un scut în formă de dreptunghi cu latura de jos în formă de acoladă. Scutul este sfâșiat în cruce. În flancul dextru (lângă latura din stânga) în cartierul de sus este soarele și luna ca semne heraldice naturale. Soarele este reprezentat printr-un disc de aur cu 16 raze. Semiluna este în partea dreaptă a soarelui. Aceste figuri naturale sunt cunoscute în

literatura de specialitate ca reprezentând contrastul dintre lumină și întuneric, dintre bine și rău. Tot în flancul dextru dar în cartierul de jos este un coș de albine ce reprezintă bogățiile solului comitatului. În flancul senestru (lângă latura din dreapta) în cartierul de sus sunt două ciocane de minier încrucișate, situate deasupra unor munți. Ele reprezintă bogățiile subsolului comitatului. În cartierul de jos este cetatea Caransebeșului ce reprezintă puterea militară în lupta antiotomană. Sprijinitorii scutului sunt Hercules (în stânga) și un minier (în dreapta). Scutul este tăiat de o fâșie îngustă de argint ce reprezintă Dunărea. În partea de jos a scutului este o fâșie albă ce se termină cu un cerc de culoare albă. Ea reprezintă patenta și pecetea imperială prin care s-a aprobat stema comitatului.[17]

N O T E

1.- Anexa 1;
2.- Anexa 2;
3.- Anexa 3;
4.- Anexa 4;
5.- Anexele 5 și 6;
6.- Anexa 7;
7.- Ene Braniște și Ecaterina Braniște, Dicționar enciclopedic de cunoștințe religioase, Caransebeș, 2001, p. 120;
8.- Anexa 8;
9.- Anexa 9;
10.- Anexa 10;
11.- Anexele 11 și 12;
12.- Maria Dogaru, Heraldica României, București, 1994, p. 144;
13.- Anexa 13;
14.- Anexa 14;
15.- Anexa 15;
16.- Anexa 16;
17.- Anexa 17.

Anexa 1 Cazarma Grănicerilor

Anexa 2 Stema imperiului habsburgic

Anexa 3 Reşedința episcopală

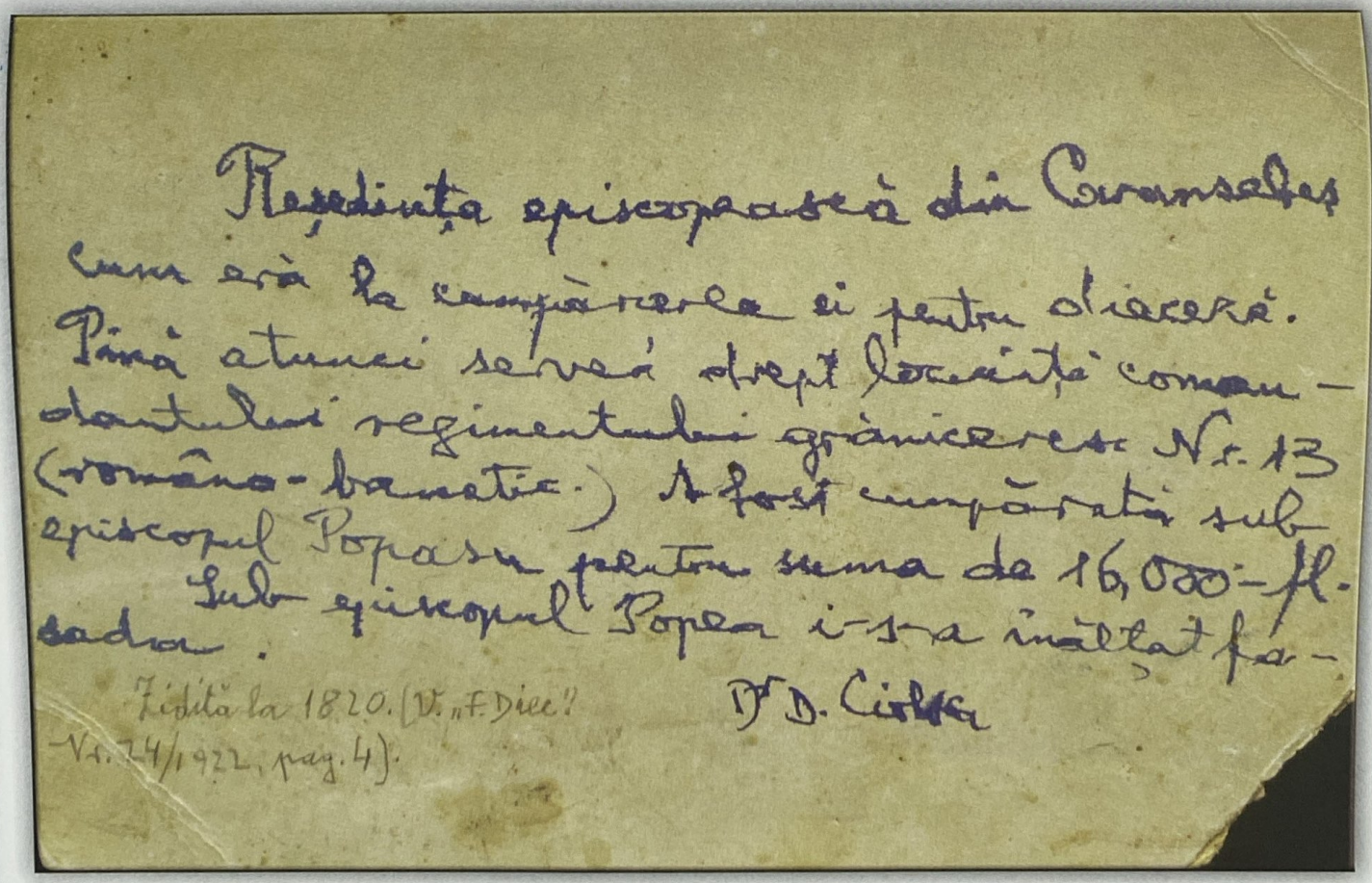

Reşedinţa episcopească din Caransebeş
cum era la cumpărarea ei pentru dieceză.
Pînă atunci servea drept locuinţă coman-
dantului regimentului grănicerescu Nr. 13
(româno-banatic.) A fost cumpărată sub
episcopul Popasu pentru suma de 16,000-fl.
Sub episcopul Popea i-s-a înălţat fa-
sada.

Zidită la 1820. (V. „F. Diec"
Nr. 24/1922, pag. 4).

Dr D. Cioloca

Anexa 4 Consemnarea prof. dr. Dimitrie Cioloca

Anexa 5 Clădirea episcopiei renovată

Anexa 6 Stema episcopiei Caransebeşului

Anexa 7 Antetul de pe documente

Anexa 8 Ştampila episcopiei

Anexa 9 Primăria din Caransebeș

Anexa 10 Detaliu de pe fațadă

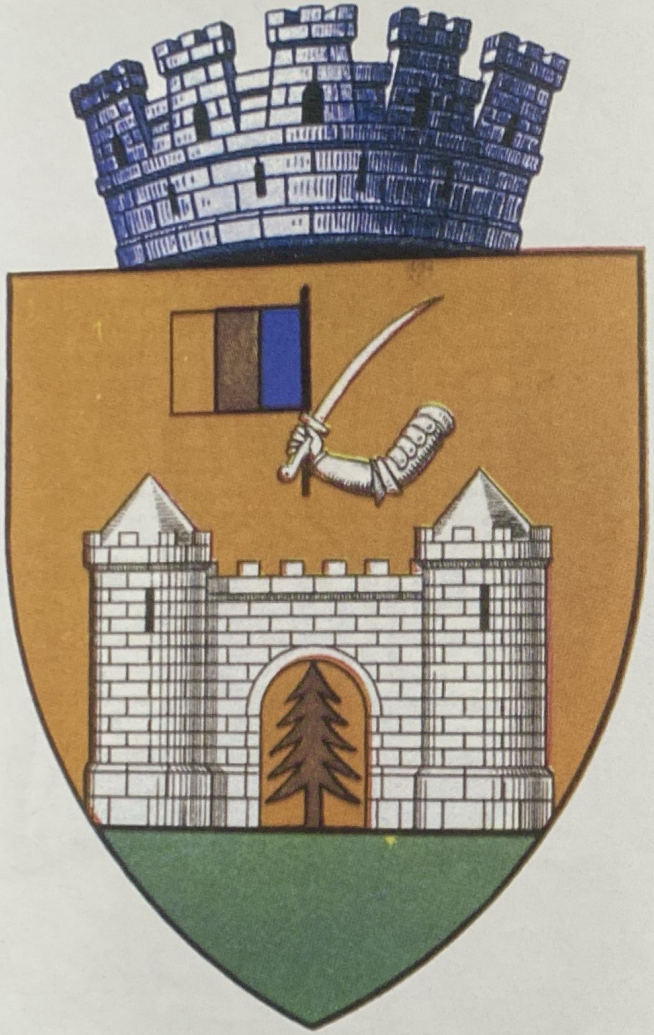

Anexa 11 Stema oraşului Caransebeş din anul 1930

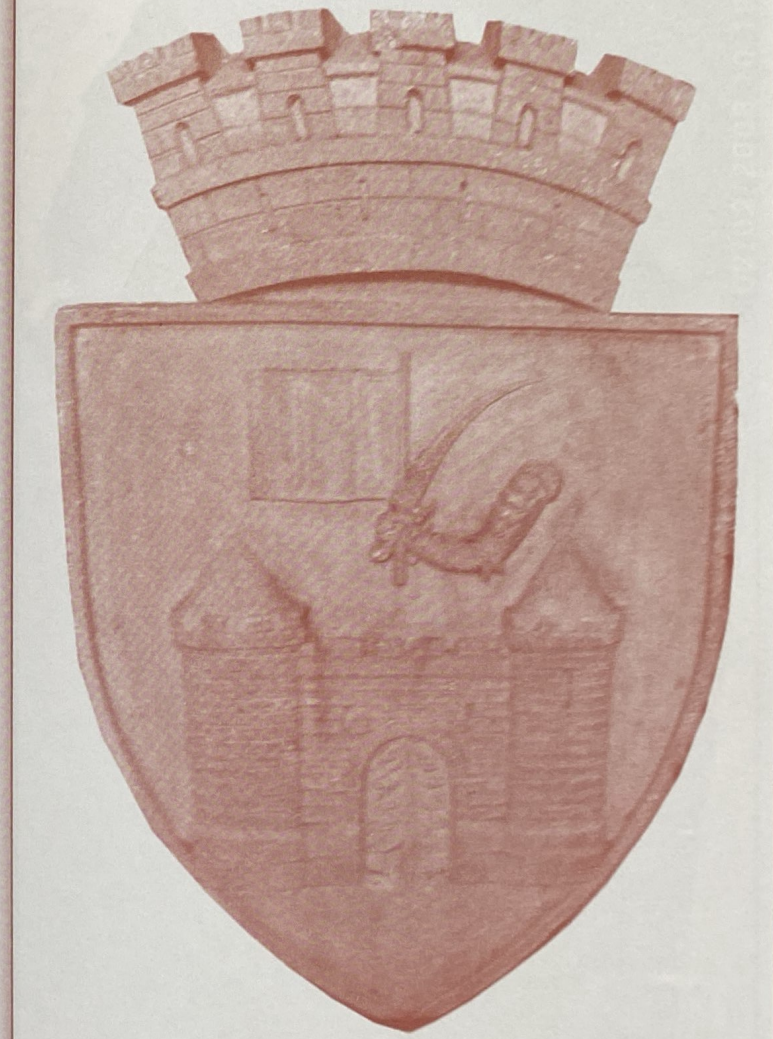

Anexa 12 Stema oraşului fixată pe fațada primăriei

Anexa 13 Sigiliul oraşului Caransebeş din anul 1503

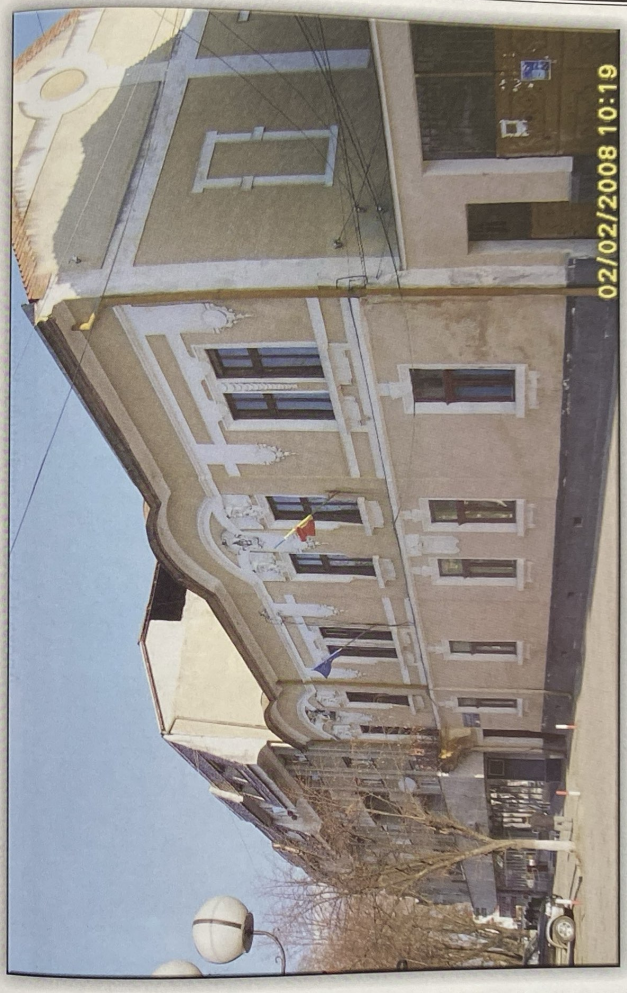

Anexa 14 Clădirea Comunităţii de Avere

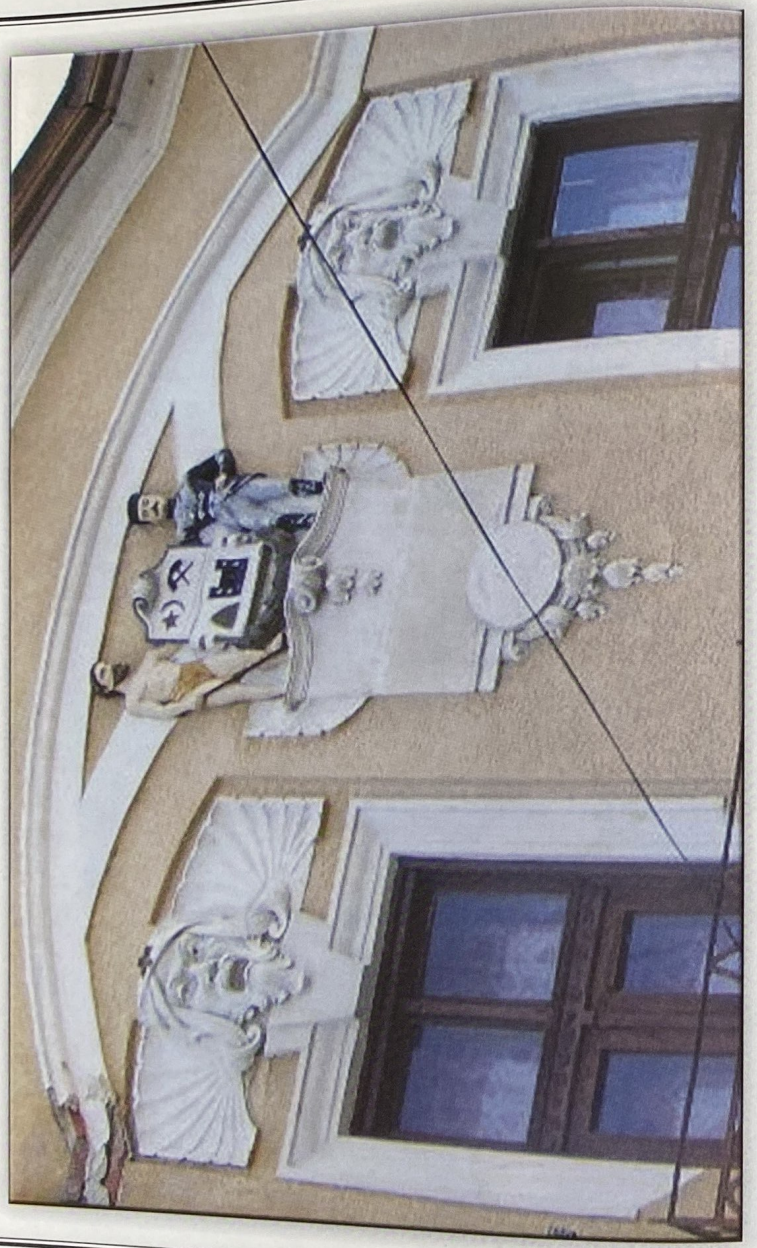

Anexa 15 Stema Comitatului Severin

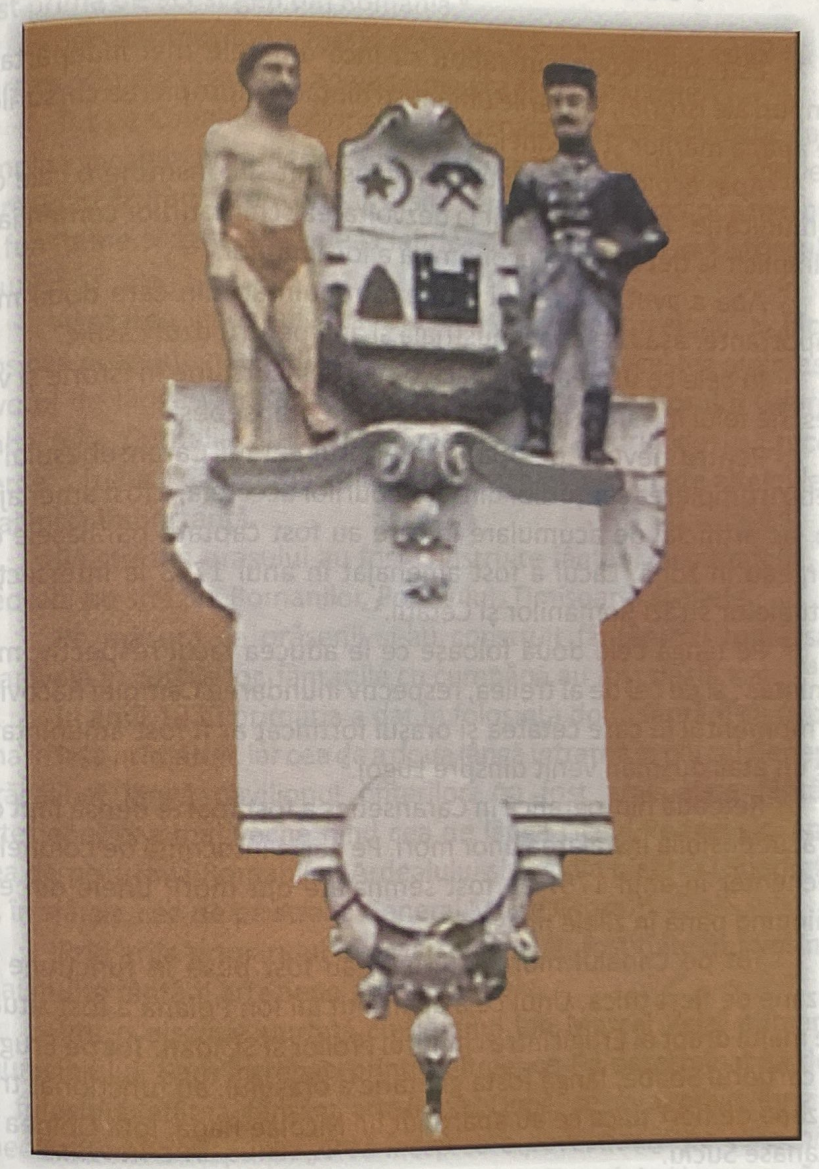

Anexa 16 Stema Comitatului Severin - detaliu -

FOLOSIREA APEI ÎN CARANSEBEȘ

Este bine cunoscut faptul că încă din cele mai îndepărtate timpuri ale istoriei, așezările omenești ființau în apropierea cursurilor de apă, a mărilor și oceanelor.

Apa, acolo unde se putea, a constituit și constituie o cale de comunicație care a contribuit la dezvoltarea schimburilor comerciale și implicit la dezvoltarea economică a localităților.

Apa a avut și are mai multe întrebuințări din care două mai importante: așa zisa apă industrială și apa pentru uzul casnic.

În cele ce urmează voi face o scurtă incursiune în istorie și voi descrie felul în care a fost folosită apa în Caransebeș.

Pentru nevoile de apă în interiorul cetății Caransebeșului și pentru umplerea șanțurilor din fața zidurilor acesteia, a fost amenajat un lac artificial de acumulare în care au fost captate pârâiașele ce curgeau în zonă. Lacul a fost amenajat în anul 1783 la intersecția actualelor străzi Romanilor și Cetății.[1]

Pe lângă cele două foloase ce le aducea lacul respectiv, mai amintesc și pe cel de al treilea, respectiv inundarea Câmpiei Racovița în momentul în care cetatea și orașul fortificat ar fi fost amenințate de un atac dușman venit dinspre Lugoj.[2]

Rețeaua hidrografică în Caransebeș a fost foarte densă fapt ce a făcut posibilă instalarea unor mori. Pe harta întocmită de colonelul Zechenter în anul 1787 au fost semnalate opt mori[3] unele din ele dăinuind până în zilele noastre.[4]

Tot pe Canalul morilor (Eruga) au fost puse în funcțiune și cazane de fiert țuica. Unul ce a aparținut lui Ion Poiană a fost situat pe malul drept al Erugii între cimitirul eroilor și Sf. Ioan. Tot pe Erugă, în cartierul Șoabe, lângă fosta ghețărie a orașului, au funcționat trei cazane de fiert țuica ce au aparținut lui Nicolae Rada, Ioța Dolnea și Atanase Suciu.[5]

Au fost executate lucrări de desecare a bălților și s-a amenajat Canalul morilor astfel că în anul 1889 a fost construită uzina electrică

de către industriașii Schmidt și Dahler, o microhidrocentrală care a fost prima de acest gen din România.[6]

Canalul morilor a fost amenajat cu maluri zidite astfel că el curgea prin oraș captând apele menajere și cele pluviale.[7]

Tot pe Canalul morilor a fost amenajată o roată cu cupe care umplea sacalele pompierilor pentru stingerea incendiilor și sacalele care udau drumurile din oraș în arșița verii.[8] Canalul morilor a mai pus în funcțiune și agregatele de la fabrica de cherestea a industriașului Munk.[9]

Așezarea geografică a orașului într-o depresiune a făcut posibilă prezența mai multor izvoare naturale. Din acestea amintesc: Izvorul de lângă vila Rațiu[10],izvorul de lângă vila pictorului George Baba (vila Cornelia Ștefănescu-Smadescu)[11], izvorul de la Crucea Verde[12], izvorul Călugărului din calea Cenchi și încă multe altele de o mai mică importanță.

Pe străzile orașului au fost construite fântâni cu cumpănă, în deosebi pe străzile Romanilor, Potocului, Timișoarei și altele.

Pe măsură ce orășenii și-au construit fântâni cu roată sau manivelă în curțile lor, fântânile cu cumpănă au fost desființate.[13]

În anul 1930 primăria a dat în folosință două fântâni cu cupe: una în fața primăriei, iar cea de a doua lângă intrarea în parcul General Drăgălina, lângă pavilionul ofițerilor. Au fost amenajate fântâni arteziene, cea mai veche fiind cea de lângă Liceul Pedagogic, apoi cea de pe strada Romanilor, Ardealului și cea din piața Sf. Gheorghe și, în sfârșit, cea de pe strada General Moise Groza.[14]

Prin grija primarului Ion Marcel Vela au fost date în folosință mai multe fântâni arteziene și ornamentale.

Într-o discuție purtată cu domnul Ion Marcel Vela, primarul municipiului, l-am întrebat, printre altele, ce l-a determinat să dea în folosință atâtea fântâni arteziene. După ce m-a privit lung și meditativ mi-a răspuns: *„O să încep cu o povestioară pe care mi-a spus-o bunicul meu la sălașul de la poalele Țarcului <Un om a sădit un plop care a început să crească. Omul a întrebat plopul dacă mai*

vrea să mai crească. Plopul și-a mișcat frunzele în semn afirmativ. De atunci omul nostru a început să-l sape, să îl ude și să îi curețe crengile uscate și plopul a crescut înalt și maiestos. Toți trecătorii îi admirau frumusețea. Stăpânul plopului l-a întrebat dacă vrea să fie folositor oamenilor. Plopul iarăși și-a mișcat frunzele. Hotărât, omul a tăiat plopul l-a curățat și din trunchiul lui a făcut un jgheab pe care l-a pus la un izvor ce era la marginea drumului. Toți trecătorii care au băut apă din izvor au apreciat răcoarea ei și erau mulțumiți. Nimeni nu mai pomenea nimic de plop și nici de jgheabul cioplit din tulpina plopului>. Morala povestioarei ne duce la concluzia că faptele noastre sunt mai importante decât noi și de ceea ce lăsăm în urmă se vor bucura generațiile care vin după noi. Această povestioară m-a determinat să construiesc în oraș 16 fântâni arteziene și 21 de fântâni ornamentale".[15]

Toate fântânile arteziene au fost sfințite de un sobor de preoți în fruntea cărora a fost P.S.S. Lucian, Episcopul Caransebeșului.

Construirea de noi cartiere de blocuri a impus alimentarea cu apă a acestora. După mai multe căutări de soluții, în anul 1963 s-a dat în folosință uzina de apă de la Balta Sărată care asigura apa potabilă a orașului din puțuri de suprafață și prin captare din râul Timiș. S-au realizat atunci conducte cu o lungime de 17,2 km. Iar astăzi rețeaua de alimentare cu apă a ajuns la 39,5 km.

Creșterea consumului de apă atât la consumatorii industriali, cât și cel casnic a impus construirea unui nou punct de alimentare. Astfel, a fost dată în folosință o nouă uzină de apă la est de oraș cu apă din lacul de acumulare Zervești, care are o apă nespus de pură și bună la gust.[16]

Pe lângă beneficiile aduse de ape, în Caransebeș au avut loc mai multe inundații care au adus mari pagube materiale locuitorilor. Din această cauză, în urma inundației din anul 1900[17] s-a trecut la construirea a două diguri. Primul pornea de la podul de fier de la Caransebeșul Nou, pe malul drept al râului Sebeș, apoi al râului Timiș până la podul de fier din apropierea stației de cale ferată,

dig cunoscut și sub numele de „Dâlma mare".. Cel de al doilea dig, cunoscut și sub numele de „Dâlma mică", pornea de la strada Cloșca, pe malul drept al Canalului morilor până la podul de fier de lângă stația de cale ferată.

În anul 1910 a mai avut loc o inundație a Timișului, apele căruia au ajuns până în actualele străzi Bălcescu și Gării. Pentru scoaterea apei din oraș s-a spart rambleul de cale ferată Caransebeș – Subcetate în dreptul actualului cimitir al eroilor sovietici.[18]

În anul 1925 creșterea apei râului Sebeș a rupt Dâlma mare în dreptul pieții.[19] Nu au fost produse pagube materiale deoarece apele revărsate s-au retras în matca râului Sebeș.

Inundații au mai avut loc aproape în fiecare primăvară, mai mare fiind cea din anul 1962.[20]

În urma inundațiilor din anul 2000 s-a hotărât de către Direcția Apelor Banat să se construiască pe Dâlma mare o înălțare de beton. Construcția acestui dig a început în anul 2002 de către firma Tehnodom din Arad și s-a terminat în anul 2004.

În aprilie 2005 au avut loc inundații ale pârâului Zlăgnița (în Caransebeșul Nou)[21], ale pârâului Potoc[22] în Caransebeș, a râului Sebeș[23], Timiș[24] și ale pârâului Teiușului.[25]

Datorită digurilor existente nu au fost produse pagube prea importante. În urma acestor inundații s-a trecut la adâncirea vadului și îndiguirea malurilor la pârâurile Zlăgnița și Potoc.

Folosirea apei în Caransebeș a fost făcută cu chibzuință, fapt ce ne dovedește că edilii orașului au vegheat ca apa ce se dă în consumul populației să fie de bună calitate, iar eventualele inundații să fie diminuate sau eliminate.

N O T E

1.- Anexa 1;
2.- Anexa 2;
3.- Anexa 3;
4.- Anexele 4 – 7;

5.- Informație primită de la Ioan Poiană;

6.- Informație primită cu ani în urmă de la prof. dr. Dimitrie Cioloca. Anexa 8;

7.- Anexa 9;

8.- Anexa 10;

9.- Anexa 11;

10.- Anexa 12;

11.- Anexa 13;

12.- Anexa 14;

13.- Informație primită cu ani în urmă de la inv. Pavel Jumanca;

14.- Anexa 15;

15.- Anexele 16 – 20;

16.- Mulțumesc și pe această cale domnului ing. Ion Ursulescu și doamnei ing. Dana Hehn de la SC AQUACARAȘ SA pentru informațiile puse la dispoziție. Am selectat date și din documentata lucrarea întocmită de regretatul Marin Bălășoiu,

17.- Anexa 21;

18.- Anexa 22;

19.- Anexele 23 și 24;

20.- Anexele 25 și 26;

21.- Anexele 27 – 29;

22.- Anexele 30 și 31;

23.- Anexa 32;

24.- Anexele 33 – 36;

25.- Anexa 37.

Anexa 1 Planul oraşului Caransebeş cu lacul de acumulare

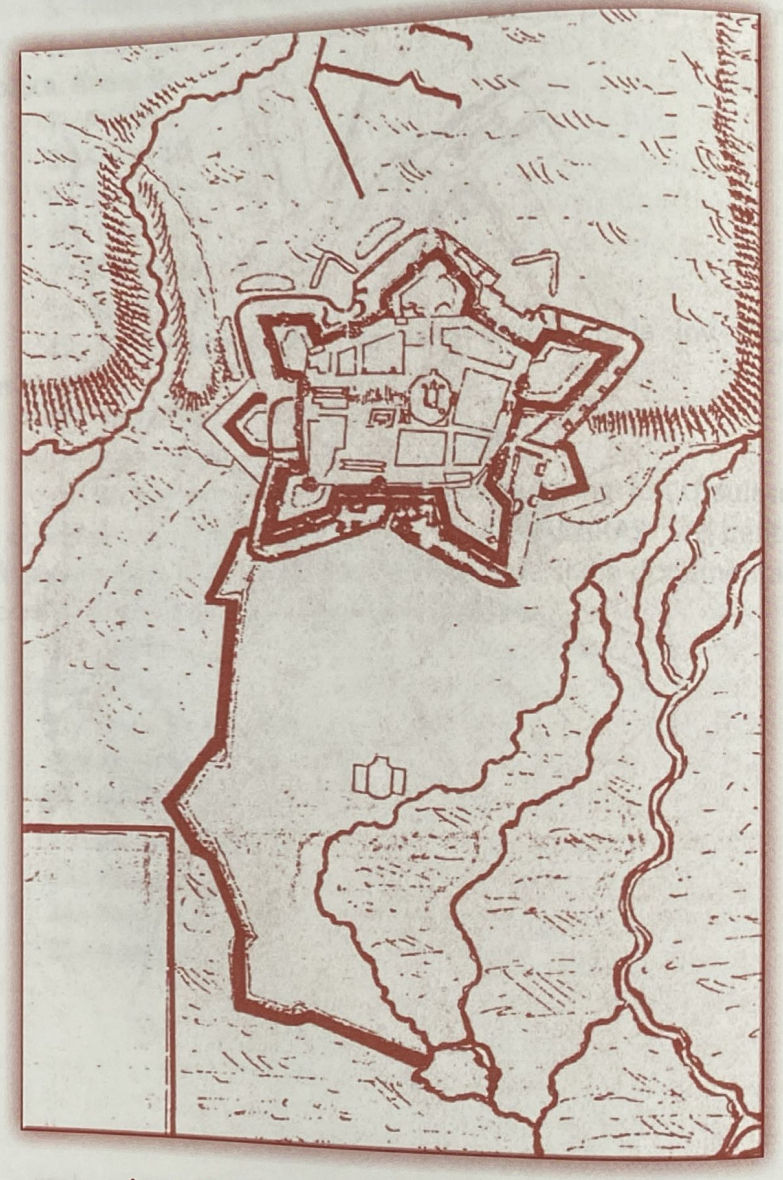

Anexa 2 Şanțul ce inunda Câmpia Racovița

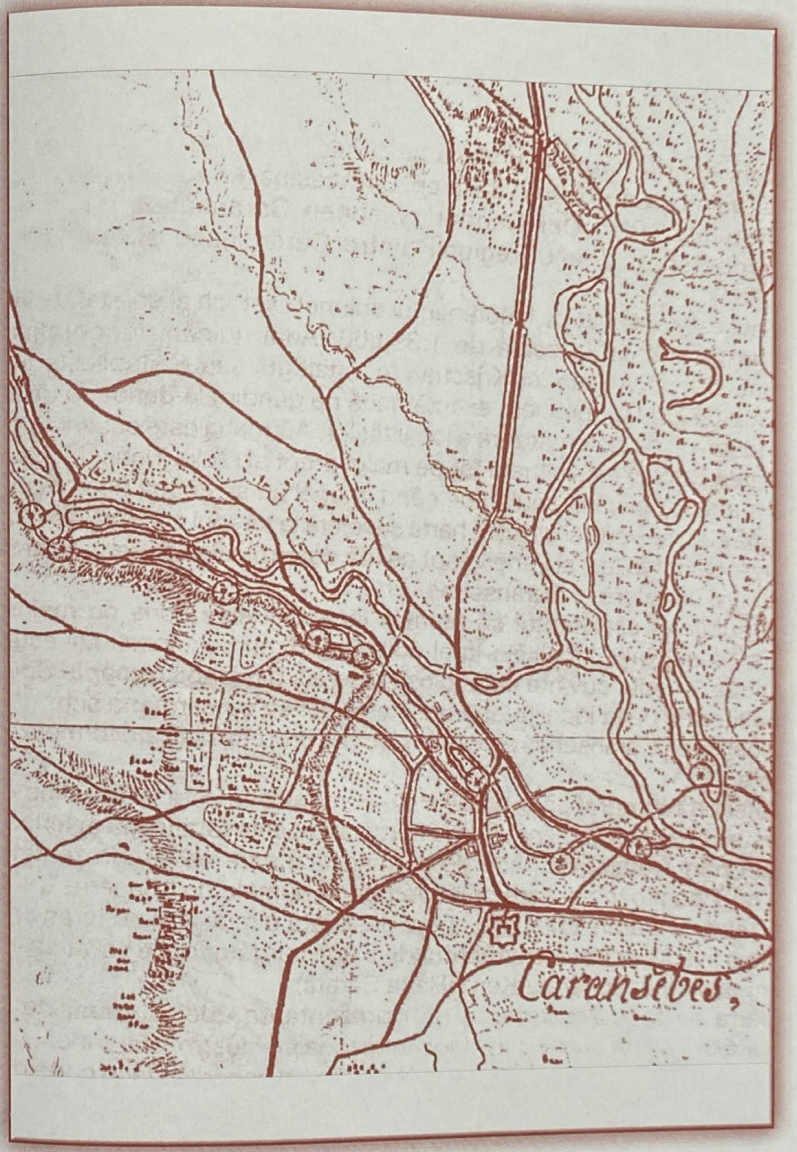

Anexa 3 Morile de pe Canalul Morilor

Anexa 4

Anexa 5

Anexa 6

Anexa 7

Anexa 8

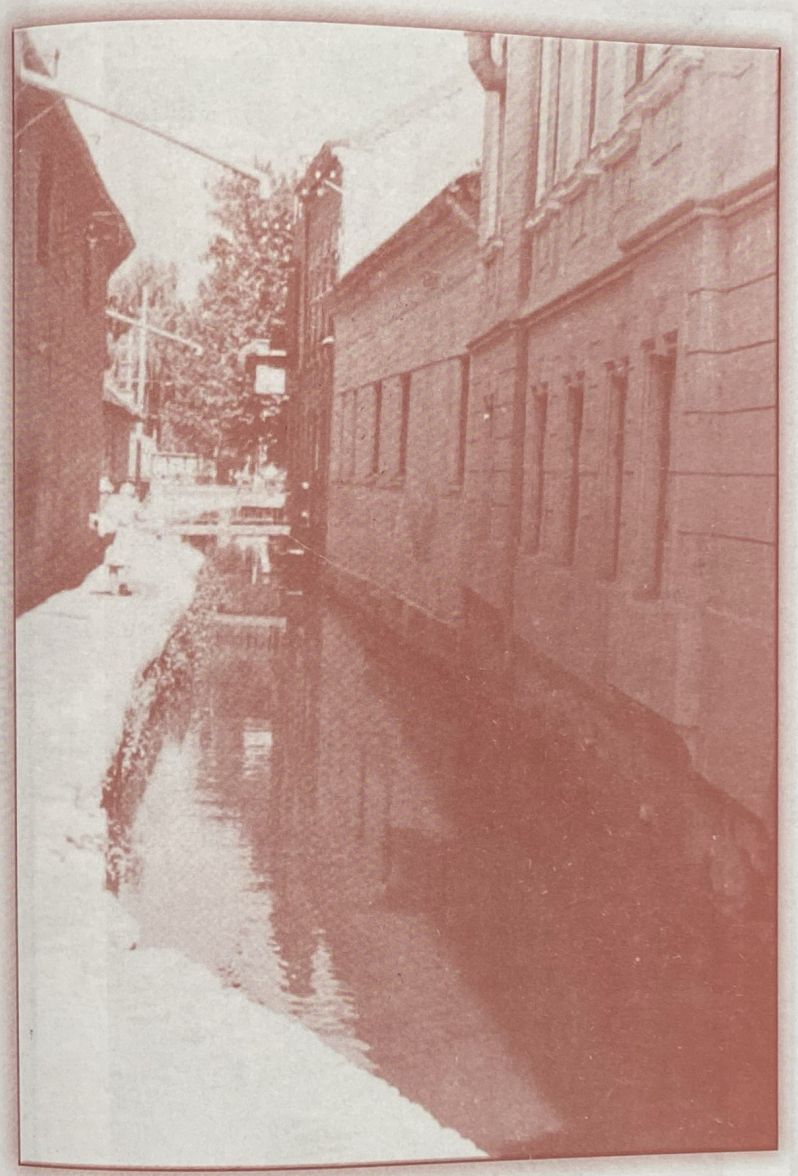

Anexa 9 Canalul Morilor în oraş

Anexa 10 Casa Pompierilor

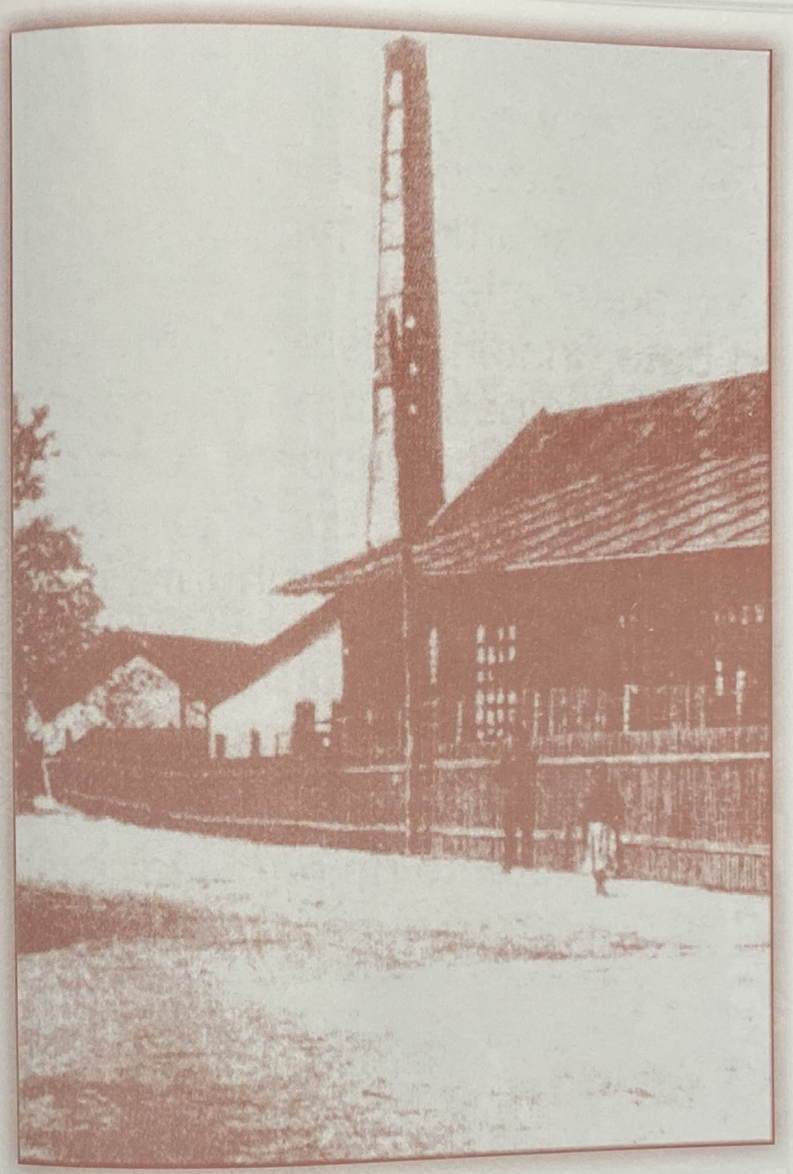

Anexa 11 Fabrica de cherestea Munk

Anexa 12 Izvorul din Teiuș

Anexa 13 Izvorul de lângă vila George Baba - Teiuș -

Anexa 14 Izvorul de la Crucea verde

Anexa 15 Fântâna arteziană de pe strada General Moise Groza

Anexa 16 Fântâna arteziană de lângă primărie

Anexa 17 Fântâna arteziană din cartierul Nord

Anexa 18 Fântână arteziană de lângă "Ograda Gugulanul"

Anexa 19 Fântâna arteziană din cartierul Pipirig

Anexa 20 Fântâna arteziană din piața Sf. Gheorghe

Anexa 21 Inundația din anul 1900

Anexa 22 Traversarea rambelului de cale ferată Caransebeş - Bouțari

Anexa 23 Inundația din anul 1925

Anexa 24 Inundația din anul 1925

Anexa 25 Inundația râului Sebeş din anul 1962

Anexa 26 Inundația râului Timiş din anul 1962

Anexa 27 Inundația pârâului Zlăgnița

Anexa 28 Inundația casei Holoşi de către pârâul Zlăgnița

Anexa 29 Inundația Străzii Severinului de către pârâul Zlăgnița

Anexa 30 Inundația pârâului Potoc

Anexa 31 Casă inundată de către pârâul Potoc

Anexa 32 Inundația pieței de către râul Sebeş

Anexa 33 Inundația râului Timiş

Anexa 34 Ruperea podului suspendat de către râul *Timiş*

Anexa 35 Ruperea podului suspendat

Anexa 36 Case inundate lângă halta CFR Teiuş

Anexa 37 Inundația cartierului Teiuş de către pârâul Teiuş

COLONELUL DR. MIHAIL GURGU*

„0 fire blândă, iertătoare, om sfătuitor plin de bunătate au făcut ca maiorul dr. Gurgu să devină o figură populară în întreaga graniță, impunându-se prin modestia lui. Veșnic aproape de durerile semenilor lui, prin îndrumările sănătoase aduce un balsam alinător multor năpăstuiți. O răbdare diogenică completează figura acestui eminent grănicer. Alături de comandanții săi ridică fala oștirii noastre, ridică mândria grănicerilor, nivelând trecutul cu prezentul".[1]

Sunt numai câteva din aprecierile făcute de cei care l-au cunoscut și cu care a colaborat.

S-a născut la 6 ianuarie 1894 în satul Feneș, comuna Armeniș, tatăl Ioan și mama Măria.

Tatăl a îndeplinit funcția de pădurar la Comunitatea de Avere, iar mama a fost moașa satului. Au avut patru copii: Măria, Iulia, Mihai și Elisabeta.[2]

Școala primară a urmat-o la Feneș iar gimnaziul și liceul la Caransebeș. Pregătirea sa temeinică i-a permis să mediteze elevii mai slabi, iar cu banii primiți a făcut o excursie în stația unde a admirat antichitățile romane, fără să bănuiască o clipă că peste ani se va întoarce pe aceleași meleaguri dar cu arma în mână.

La terminarea liceului, în anul 1915, a fost încorporat și trimis la Academia Militară din Wienerneustat, de unde, cu gradul de sublocotenent a fost repartizat la Regimentul 43 Infanterie cu care lupta în Italia. Într-una din sângeroasele lupte a căzut prizonier.[3] Despre această perioadă de prizonierat avea să scrie într-un memoriu: „Ca prizonier în Italia, înființându-se, la Avezzano lângă Roma, «Legiunea Română» la 2 septembrie 1918, am făcut parte din acea legiune. La început am comandat o unitate de peste 1000 legionari în Avezzano, care încorporați cu trup și suflet în această Legiune, care stă gata să lupte sub mândrul tricolor pentru dezrobirea noastră. În luna decembrie 1918 am fost împărțit la Regimentul I «Horea» a «Legiunii Române din Italia» care plecând la 15 ianuarie 1919 din Roma a ajuns la Constanța la 18 februarie 919, după aceea la București

și, în fine, la Sibiu unde Regimentul I «Horea» primește numele de «Horea-Odorhei», mai târziu Regimentul 97 Infanterie Odorhei, în prezent Regimentul 97 Infanterie. Tot timpul cât am făcut serviciu la acest Regiment am comandat o companie de mitraliere."[4]

În prima Foaie calificativă Comandantul Regimentului 97 Infanterie a scris următoarele: „Muncește conștiincios din convingere. Îngrijește de trupă, e bun comandant iar în afară de trupă și serviciu trăiește în cercul camarazilor. Se poate conta pe serviciile lui. Îl propun la avansare la gradul de căpitan".[5]

Avansarea sa la gradul de căpitan a avut loc la 10 martie 1923, de maior la 10 mai 1934, locotenent colonel la 8 iulie 1945, iar gradul de colonel l-a primit la 22 iunie 1944.[6]

Funcțiile pe care le-a îndeplinit le voi scrie la momentul potrivit deoarece unele se repetă, iar altele au fost doar provizorii.

A fost repartizat în garnizoana Sighișoara unde la, 17 iulie 1920, s-a căsătorit cu Herta Marcus[7] cu care a avut trei fii: Carmen Victoria (1921), Marioara Aida (1924) și Lucian Mihail Mircea (1926).

În anul 1920 a fost mutat în garnizoana Turda, apoi, la cerere, a fost mutat la noul înființat Regiment 96 Infanterie din Caransebeș. În acest Regiment a fost avansat la gradul de căpitan.

O dată cu înființarea Batalionului 2 Grăniceresc de gardă, la cererea sa, va fi mutat în acest batalion de elită al armatei române.[8]

Din ordinul Marelui Stat Major în acest batalion soldații erau recrutați doar cei originari din cele 94 de comune ale fostului Regiment de graniță româno-bănățean nr. 13.

La 22 aprilie 1934 Batalionul 2 Grăniceresc a fost constituit, iar la 4 mai 1934 s-a deplasat la București unde a primit drapelul de luptă și s-a consfințit înființarea Batalionului, Regele Carol al II-lea fiind comandant onorific al acestei unități.[9]

La 10 mai 1934, la București fiind a fost avansat la gradul de maior.[10]

După ceremoniile de la București, Batalionul s-a înapoiat la Caransebeș unde i s-a făcut o primire pe măsură. În centrul orașului a fost ridicat un arc de triumf din crengi de brad și ștergar iar deasupra a fost fixată stema regală.

Prin bunăvoința domnului Lucian Gurgu am primit o fotografie ce-i reprezintă pe comandantul Batalionului, locotenentul colonel Manole Iliescu și căpitanul Gurgu, trecând pe sub arcul de triumf urmați fiind de întregul batalion.[11]

În acest Batalion maiorul Gurgu avea să își pună în valoare toate calitățile de comandant, pedagog, bun român și vasta sa cultură.

Toate acestea se oglindesc în foaia calificativă în care comandantul batalionului a scris că este: „Prezentabil, sănătos și foarte rezistent. Călărește bine; de asemenea trage bine cu arma. Cu multă prestanță în fața frontului. Se orientează foarte bine în teren. Energic și cu mult sânge rece. Cu multă inițiativă și hotărât. Cu o deosebită putere de muncă, concepe bine, caracter deschis. Inteligent, cu o judecată clară și cu o prea frumoasă cultură generală și profesională. Foarte disciplinat, autoritar și cu mult prestigiu în fața inferiorilor. Simțul datoriei foarte dezvoltat, lucrează din convingere. Un bun comandant. Posedă simțul onoarei, al curajului militar și al răspunderii. Foarte demn, moral și cât se poate de modest. Duce o frumoasă viață de familie și cu o prea frumoasă conduită în societate. Execută ordinele din convingere. Foarte sincer și drept. Depune toată puterea sa de muncă pentru binele instituției."[12]

În anul 1935 a susținut examenul de doctorat.[13]

Începând cu 1 iulie 1934 maiorul Gurgu a luat în primire Biroul mobilizare pe perioada în care căpitanul Theodor Antonescu urma cursul pregătitor pentru ofițerii superiori.[14]

Prin ordinul de zi 230 din 21 martie 1935, maiorul Gurgu a fost numit președintele comisiei pentru examinarea militarilor de la școala de instructori.[15]

Prin ordinul de zi nr. 134 din 1 octombrie 1936 a fost numit ajutorul comandantului pentru tactică și instrucție.[16]

În seara zilei de 27 februarie 1937 în saloanele Cercului Militar din București a avut loc Balul Diviziei de Gardă, la care a participat și Regele Carol al II-lea. Din țară au participat echipele de dansuri populare ale batalioanelor de grăniceri din Bistrița, Caransebeș și Făgăraș. Echipa din Caransebeș a fost formată din opt perechi pregătite de maiorul

Gurgu. Acesta a avut-o ca parteneră pe fiica lui, Carmen Rodica, în vârstă de 15 ani. Echipa caransebeșeană a executat mai multe jocuri specifice (brâul pe un picior, poșovaica, piperul și altele). Întreaga asistență și Regele au apreciat costumele și execuția. Regele Carol al II-lea l-a felicitat pe maiorul Gurgu în mod deosebit pentru prestanța sa și pentru ținuta fiicei lui pe care și-a ales-o ca parteneră de dans. A fost apreciată și vocea de tenor a sublocotenentului Carol Andrei din comuna Domașnea care a repetat, la cererea Majestății sale doina: „Mă suii în dealul Cernii, la mândra cu ochii negrii".[17]

Întreaga echipă a lăsat pentru posteritate două fotografii.[18] Pe verso fotografiei anexă 10 sunt scrise numele ofițerilor: rândul de sus de la stânga la dreapta: sublocotenent Andrei Cornel, locotenent Pop Virgil și sublocotenent Ioan Dragomir, căpitanul Daia Florea, maiorul Gurgu Mihail, căpitanul Drăgulescu Serafin și locotenentul Sever Adam. Posesorii fotocopiilor au reușit să identifice doar pe fiica maiorului Gurgu, soția căpitanului Drăgulescu (în stânga lui), soția locotenentului Sever Adam (în dreapta pe scaun) și Zoe Pop (perechea căpitanului Daia Florea, în dreapta lui).

În cadrul Batalionului 2 Grăniceri maiorul Gurgu a ținut mai multe conferințe în cadrul pregătirii ofițerilor activi și de rezervă. Dintre acestea amintesc: „Lupta motomecanizatelor în războiul modern", „Apărarea antiaeriană în cadrul unităților de infanterie", „Atacul pe front larg cu unități motorizate", „Gruparea tactică în apărarea unei păduri", „Gruparea tactică în atac în cooperarea cu unități mecanizate" și „Apărarea unei regiuni petrolifere contra atacului trupelor aeropurtate". La toate acestea se adaugă aplicațiile pe hartă pe care le-a organizat și condus cu mult succes.[19]

În anul 1937 a participat la Școala ofițerilor superiori din garnizoana Caransebeș unde a executat lucrări foarte bune atât pe hartă cât și în teren.[20]

A condus biroul instrucției și a îndeplinit funcția de ajutor tactic în mod lăudabil. În perioada instrucției Batalionului a comandat unitatea la mai multe aplicații dând dovadă că este la curent cu regulamentul și principiile tactice pe care le aplică în mod judicios.

La manevrele Regale deși nu a fost încadrat, a solicitat să participe numai din dorința de a se instrui.[21]

Maiorul Gurgu a desfășurat activități și în afara cazărmii. Comanda Batalionului (Lt. col. Manole Iliescu, maiorul Gurgu Mihail și pr. Coriolan Buracu) a hotărât ca o companie din cadrul Batalionului să participe la slujba de la schitul Piatra Scrisă (lângă comuna Armeniș) și la dezvelirea plăcii comemorative pe casa familiei Mihai cavaler de lacobici din Armeniș. În fața unui numeros public maiorul Gurgu a descris istoricul înființării Batalionului 2 Grăniceresc, precum și rolul acestei unități de elită în îndrumarea grănicerimii pe tărâm militar, religios, cultural, economic și social. A subliniat nevoia menținerii spiritualității grănicerești. „Grănicerismul trebuie să fie forța supremă de coeziune care să unească pe toți grănicerii, iar solidaritatea grănicerească să fie punctul de plecare pentru realizarea unei noi forme de viață. Grănicerismul nu este un produs artificial, este un bun moral al tuturora și îi susținem cu toți prezența în întreaga noastră ființă".[22]

Evenimentele interne și internaționale au impus reorganizarea armatei. Cu înaltul Decret nr. 828 din 2 septembrie 1938 se desființează Batalionul 2 Grăniceresc nr. 96 cu garnizoana de reședință la Caransebeș.[23]

Regimentul nou format s-a deplasat în zona petroliferă Moreni unde locotenentul colonel Gurgu s-a achitat cu mult succes de toate ordinele primite.[24]

În conformitate cu înaltul Decret Regal nr. 4083/1939 în ziua de 15 mai 1939 se reînființează Batalionul 2 Grăniceresc, prilej prin care maiorul Gurgu a fost numit locțiitorul comandantului.[25]

Cu înaltul Decret Regal nr. 1798/1941, pe data de 22 iunie Batalionul 2 Grăniceresc se mobilizează, comandant fiind lt. col. Ilie Vasilescu iar locțiitorul acestuia a fost lt. col. Gurgu.[26] Începerea celui de al doilea război mondial a produs mari frământări în rândul ofițerilor. Mulți dintre ofițerii Batalionului 2 Grăniceresc au înaintat rapoarte să plece pe front. Printre aceștia s-a numărat și locotenentul colonel Gurgu.[27]

Plecarea pe front însă i-a fost condiționată de numirea unui înlocuitor. Cum acesta nu a fost găsit cererea i-a fost respinsă.[28]

În luna septembrie până în 10 octombrie 1943 a urmat un curs de pregătire în cadrul Serviciului Secret de Informații, și misiuni speciale în străinătate. Cu firea sa studioasă și calitățile intelectuale a depus un interes deosebit pe timpul cursului reușind să-și însușească în bune condiții cunoștințele referitoare la situația militară, politică, economică, socială și culturală din țara în care va activa.[29]

În ziua de 10 octombrie 1943 a plecat la Consulatul român de la Cluj. Misiunile ce i-au fost încredințate le-a dus la bun sfârșit cu atât mai mult că vorbea perfect limba germană și maghiară.

Și de la Cluj a cerut să plece pe front, rezoluția însă a fost fermă: „Ofițerul fiind trimis în străinătate cu misiuni speciale, conform ordinului nr. 1817, din 6 iulie 1942 al Ministerului Apărării Naționale, direcția Personal, locotenentul colonel Gurgu este exceptat de la exercitarea stagiului pe front."[30]

Șeful său direct în cadrul S.S.I. a notat în fișa calificativă următoarele: „Colonelul Gurgu M. îndeplinește funcția de rezident al Serviciului în străinătate. Deși în scurt timp de când se află în această funcție, a reușit totuși să-și creeze posibilități informative, astfel încât materialul furnizat a fost bun. S-a deplasat de multe ori personal în interesul de a procura informații precise și verificate."[31]

Pe lângă activitatea profesională colonelul Gurgu a executat și activități umanitare care puteau să îi aducă mari prejudicii. A sfidat orice pericol și a organizat ca în portbagajul automobilului de serviciu să transporte evrei. Pretextul era simplu, automobilul pleca de la Cluj la Turda să alimenteze deoarece în România benzina era mai ieftină. Acțiunea de trecere era condusă de colonelul Gurgu și șoferul Răileanu. Numărul mare de evrei trecuți în România a rămas în anonimat. Din aceștia însă au rupt tăcerea Moshe Carmilly-Weinberger și Ernö Matan care, ajunși în Israel, au povestit drama pe care au trăit-o.[29]

În Nota de carnet a Serviciului de Informații din 24 decembrie 1944 cu Ioan Lissievici, șeful Secției I Informații consemnează

următoarele: „Ofițerul fiind surprins de evenimentele de la 23 august 1944 în străinătate, unde executa misiuni speciale, a fost internat în Germania, astfel că în această perioadă nu a putut avea nici o activitate."[33]

În lagărul de la Oberschreiberchau a stat până în toamna anului 1945 când se înapoiază în țară.

După peste 30 de ani în armată col. Gurgu a fost disponibilizat. În această perioadă a fost decorat cu ordine și medalii astfel: Ordinul Coroana României cl. a V-a înalt Decret M. 1299/1928; Medalia „Crucea Comemorativă" I.D.N: 1744/1918; Medalia „Victoria" I.D. Nr. 3390/1992; Medalia Ferdinand I cu grad pe panglică I.D.3946/1931; Ordinul „Coroana României" cl. a IV-a ofițer cu spade OZ Nr. 25; Ordinul „Steaua României" în grad de cavaler I.D. Nr. 1905/1940; Semnul Onorific pentru serviciul militar de 25 de ani D.M. Nr. 485/1943 și Medalia „Cruciada împotriva Comunismului" Ord. 3584/1943.[34]

După ce s-a stabilit în Caransebeș, viața colonelului Gurgu a devenit tot mai zbuciumată, La 1 martie 1949 a fost ridicat de pe stradă și dus la cercetări care au durat peste un an de zile. La 20 iulie 1951 a fost arestat din nou și dus în cetatea de la Făgăraș transformată în închisoare. Aici a stat fără să fie judecat până în anul 1956. Sumbră situație, să stai în detenție în cetatea ce avea în istorie un trecut atât de glorios. Între trecut și prezent era un contrast izbitor.

În închisoarea de la Făgăraș, vrând nevrând, s-a acomodat. Îi intrase în reflex ca în fiecare lună să primească o scrisoare (carte poștală) și un colet de 3 kg cu alimente. În mai toate scrisorile expediate din detenție cerea celor de acasă să îi trimită creioane și cărți poștale. În prag de sărbători solicita alimente tradiționale. Tot cu acest prilej îi solicita finului său, Lucian, să trimită scrisori de felicitare rudelor de la Feneș, semn că nu și-a uitat meleagurile natale.

Pentru a nu minimaliza perioada cât a stat în detenție cred că ar fi bine să fie publicată toată componența într-o lucrare ce poate fi intitulată „Scrisori din închisoare".

După ieșirea din detenție s-a stabilit în Caransebeș ca apoi să se retragă în satul natal pentru un timp în care să se refacă sufletește.

În gara Armeniș avea să trăiască clipe de mare înălțare. Mulțime de lume cu buchete de flori și steaguri tricolore l-a întâmpinat. Taraful din Armeniș a dat frâu liber doinelor și cântecelor bătrânești. Privea înmărmurit la primirea ce i s-a făcut. Toate acestea l-au impresionat atât de mult că pe fața lui lacrimile curgeau șiroaie.

Un mic discurs al primarului și a învățătorului din Feneș i-au curmat emoțiile. Au urmat îmbrățișările cu cei dragi din familie și cu prietenii din copilărie.

Pe platoul din spatele gării erau rânduite vreo 12 căruțe împodobite cu covoare și flori. Drumul până la Feneș a fost străbătut în sunetul tarafului. În sat alt grup de țărani îl aștepta în fața casei părintești. Veselia nu mai contenea deoarece consătenii au știut să primească pe fiul lor care a ajuns domn și le-a făcut atâta fală.

Zilele petrecute în Feneș au fost benefice deoarece se ocupa de livadă, de grădina de zarzavat, iar de la pădure aducea lemne pentru iarnă.

La Feneș a stat până în anul 1962 deoarece dorul de familia lăsată la Brașov îl solicita. Tot în acest an a trecut la cele veșnice soția lui cu care a împărțit bucuria și suferința. Rămas singur se stabilește definitiv la Brașov de unde, în fiecare an, făcea câte o călătorie prin țară.

La 20 aprilie 1971 a placat la Sfântul Gheorghe. A fost cântecul de lebădă deoarece pe stradă un infarct pune capăt zilelor aceluia care a cunoscut înălțimea gloriei, dar și abisul suferințelor.

N O T E

* Mulțumesc și pe această cale doamnei Mărioara Anca Gurgu și domnului Lucian Gurgu pentru documentele și fotografiile pe care mi le-au pus la dispoziție.

1.- Tribuna Graniței, Caransebeș, Anul II, nr.15/1935 (în continuare Tr.Gr);

2.- Anexa 1. În fotografie tatăl, mama, Mihai și Elisabeta;

3.- Anexa 2;

4.- Arhivele Militare Române, Fond 3042, Dosar 1947 fila 15 (în continuare Dosar și fila. Anexele 3 și 4;

5.- Dosar, fila 17;

6.- Dosar, fila 68 verso;
7.- Anexa 5;
8.- Anexa 6;
9.- Liviu Groza, Batalionul 2 Grăniceresc de Gardă din Caransebeș, Lugoj, 2007, p. 19 (în continuare Batalionul și pagina);
10.- Arhivele militare Române, Fond 350, Dosar 6, fila 17, Anexa 7;
11.- Anexa 8;
12.- Dosar, fila 33;
13.- Anexa 9;
14.- AMR, dosar 14, fila 16;
15.- AMR, Dosar 13, fila 154;
16.- AMR, Dosar 6 fila 18;
17.- AMR, Dosar 14 fila 33; Tr. Gr. Anul IV, nr. 5/1937 și Iulian Lungu, dr. Colonel Mihail Gurgu, în Caransebeș nr. 23/2000;
18.- Anexele 10 și 11;
19.- Dosar, fila 67;
20.- Dosar, fila 38;
21.- Dosar, fila 34;
22.- Foaia diecezană, Caransebeș, Anul L, nr. 27/1935 și Tr. Gr. Anul II, nr.9/1935;
23.- AMR, dosar 14 fila 52;
24.- Dosar, fila 52,
25.- AMR, Dosar 6 fila 96;
26.- AMR, Dosar 324 fila 1;
27.- Anexa 12;
28.- Dosar, fila 54;
29.- Dosar, fila 54 verso;
30.- Dosar, fila 59;
31.- Dosar, fila 60 verso;
32.- Cătălin Mustață, În vâltoarea vremurilor, București, p.253 și Raoul Șorban, Rețeta omeniei, în Almanahul revistei Luceafărul, București 1989, p.147;
33.- Dosar, fila 62;
34.- Dosar, fila 2.

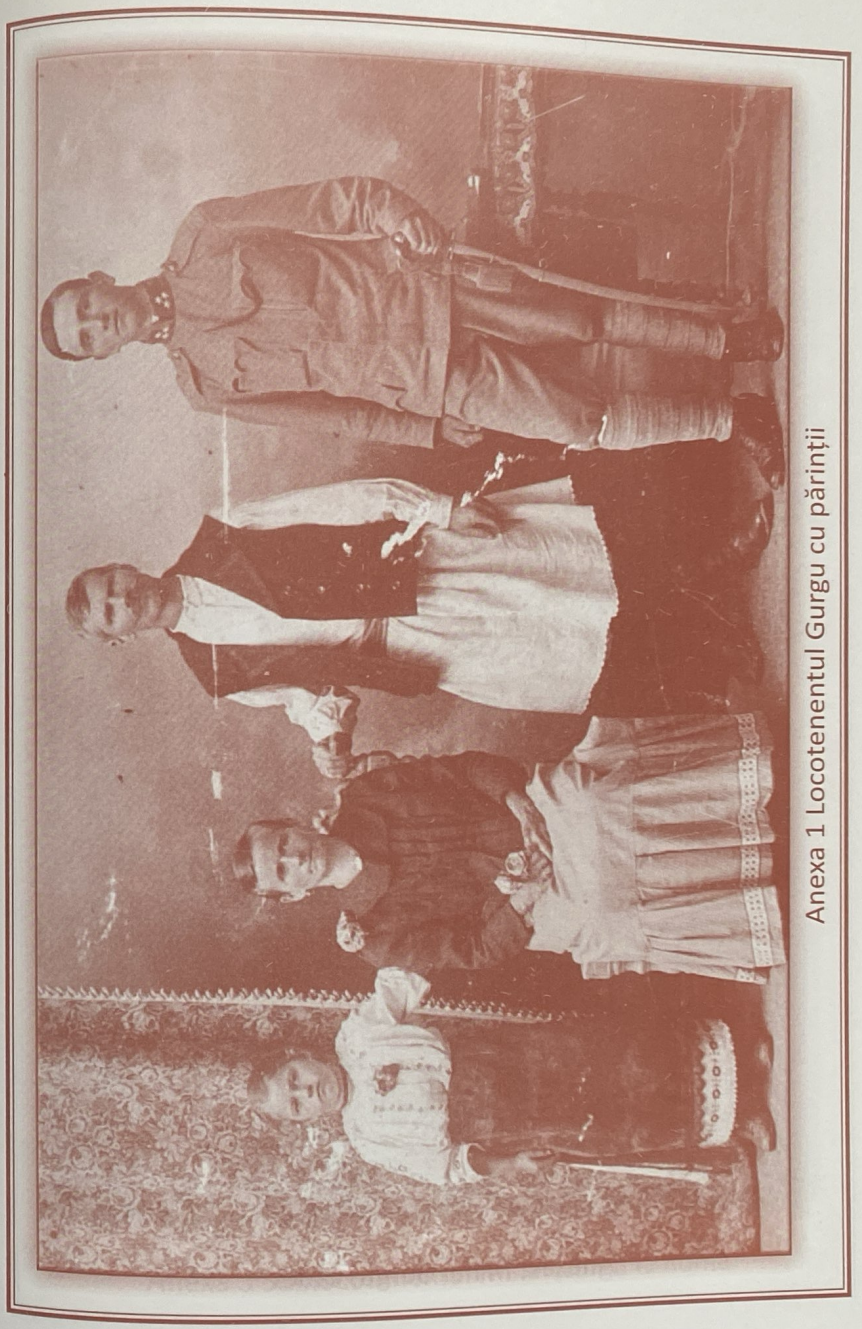

Anexa 1 Locotenentul Gurgu cu părinții

Anexa 2 Mihai Gurgu, cadet

Anexa 3 Sublocotenentul Mihai Gurgu la Roma

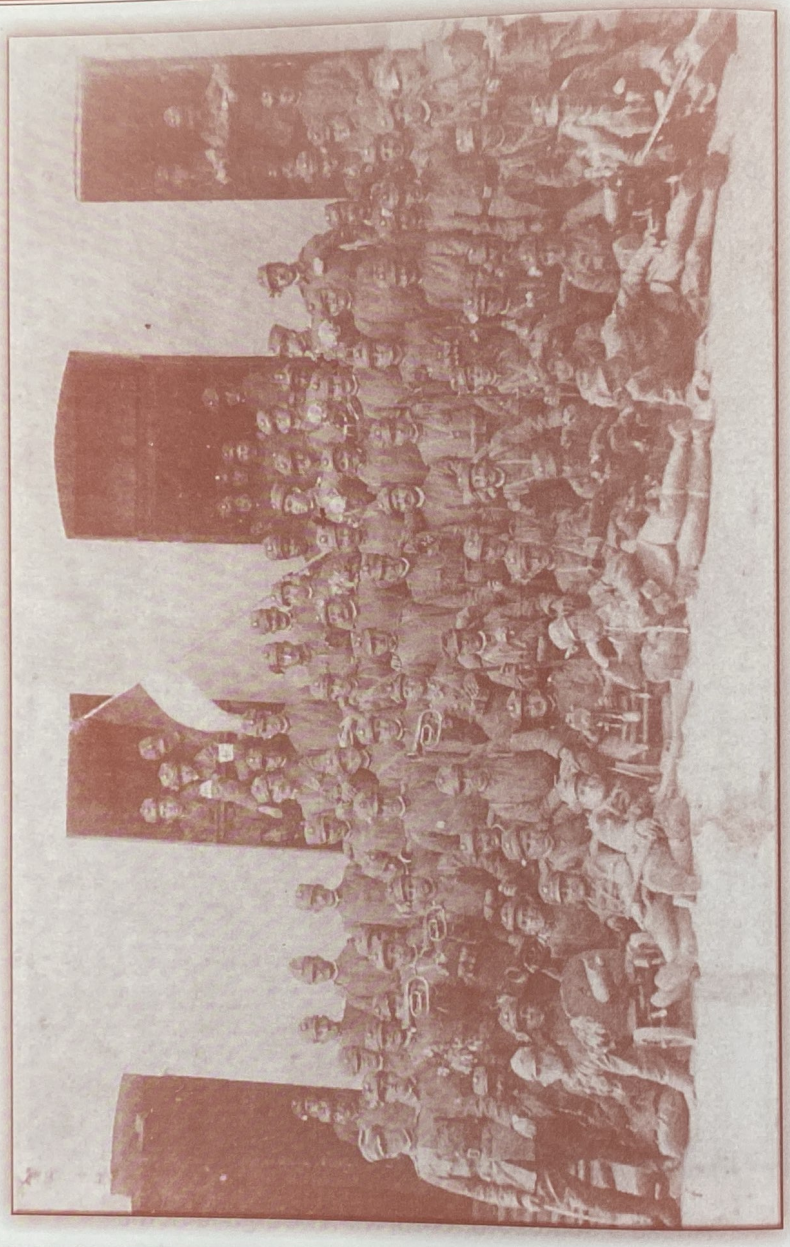

Anexa 4 Compania a 4-a mitraliere în Italia

Anexa 5 Sublocotenentul Gurgu cu soția

Anexa 6 Maiorul Gurgu în uniforma de paradă
a Batalionului 2 Grăniceresc

Anexa 7 Maiorul Mihai Gurgu

Anexa 8 Intrarea în centrul orașului Caransebeș în anul 1934

Universitatea din Cluj — Decanatul Facultății de drept și științe de stat.

No. 1507 B. I.

EXAMEN DE DOCTORAT.

CERTIFICAT.

Dl. Gurgu Mihail născut în Feneș jud. Severin la 1 Ian. 1894, prezentându-se în ziua de 26 Februarie 1930 la primul examen de doctorat juridic (ști- [illegible]) constând din materiile: drept civil, [illegible] roman, drept [illegible], [illegible] și [illegible] procedura civilă, a fost admis cu majoritate de voturi.

Cluj, la 17 Iunie 1930.

Pro Decanul
Facultății de drept și științe de stat:

Anexa 9 Certificatul de doctorat al maiorului Gurgu

Anexa 10 Echipa de dansuri a B. 2 Gr.

Anexa 11 Echipa de dansuri a B. 2 Gr.

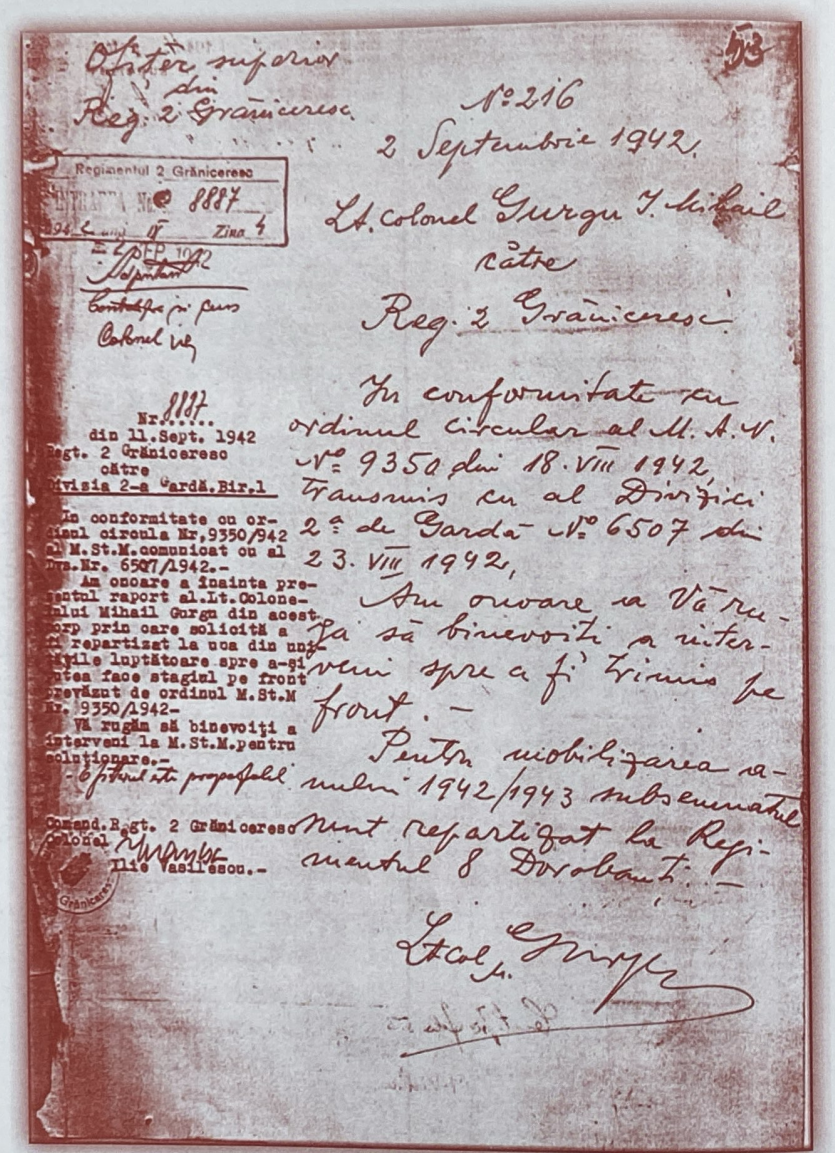

Ofițer superior
din
Reg. 2 Grăniceresc

Nr. 216
2 Septembrie 1942.

Regimentul 2 Grăniceresc
Nr. 8887
Ziua 4
SEP 1942

Lt. colonel Gurgu I. Mihail
către
Reg. 2 Grăniceresc

Contrasemnează și pune
Colonel

8887
Nr.
din 11.Sept. 1942
Regt. 2 Grăniceresc
către
Divisia 2-a Gardă.Bir.1

În conformitate cu ordinul circular al M. A. N. Nr. 9350 din 18. VIII 1942, transmis cu al Diviziei 2-a de Gardă Nr. 6507 din 23. VIII 1942,

In conformitate cu ordinul circula Nr.9350/942 al M.St.M.comunicat cu al Div.Nr. 6507/1942.-

Am onoare a înainta prezentul raport al.Lt.Colonelului Mihail Gurgu din acest corp prin care solicită a fi repartizat la una din unitățile luptătoare spre a-și putea face stagiul pe front prevăzut de ordinul M.St.M Nr. 9350/1942-

Vă rugăm să binevoiți a interveni la M.St.M.pentru soluționare.-

Comand.Regt. 2 Grăniceresc
Colonel
Ilie Vasilescu.-

Am onoare a vă ruga să binevoiți a interveni spre a fi trimis pe front. —

Pentru mobilizarea anului 1942/1943 subsemnatul sunt repartizat la Regimentul 8 Dorobanți. —

Ltcol. Gurgu

Anexa 12 Raportul locotenentului colonel Mihai Gurgu prin care solicita plecarea pe front.

DOI LICEENI, DOI CAMARAZI*

În anii de liceu se leagă prietenii trainice și de lungă durată. Pe băncile școlii, liceeni își visează viitorul pe care îl vor împlinit cât mai grabnic. Având la dispoziție câteva documente inedite, voi descrie în cele ce urmează activitatea a doi liceeni caransebeșeni care au avut aceeași soartă în cel de al doilea război mondial în campania din vest. Este vorba de Constantin Poiană și Emerik Polacsek care în anii de liceu au fost colegi de bancă.

Viața de licean a unit întreaga lor clasă într-o familie pe care au imortalizat-o într-o fotografie devenită mărturie.[1]

După absolvirea liceului „Traian Doda" din Caransebeș s-au despărțit, fiecare urmându-și cursul vieții.

Pe Constantin Poiană[2] l-am vizitat atât la Caransebeș cât și la Timișoara. Era un om deschis la suflet fapt ce l-a determinat să mi se destăinuie cu multe amănunte: „Pentru faptele mele de vitejie, îmi spunea interlocutorul meu, Regele mi-a acordat Ordinul „Mihai Viteazul", păcat însă că în zilele pe care le trăim (era înainte de anul 1989) nu pot să îmbrac mantia albă a ordinului. Acum nu mi se recunosc meritele. Sunt cunoscut doar prin funcția de cadru universitar cu doctoratul luat și ca un împătimit filatelist. Cu atât am rămas".

Discuția noastră a durat ore și ea s-a repetat în mai multe zile. Am reținut și am considerat că trebuie cunoscut un eveniment deosebit: „După luptele de la Păuliș, spunea Constantin Poiană, am trecut granița în Ungaria. Regimentul 96 Infanterie a primit ordin să schimbe Divizia 243 sovietică în capul de pod de pe Tisa nu departe de localitatea Minzent[3]. Luptele au fost grele, aici au căzut la datorie mulți ofițeri și trupă din regiment. Un caz aparte s-a petrecut la Minzent și Caransebeș. În luptele care s-au dat în capul de pod de pe Tisa, a căzut la datorie și sublocotenentul Boian Constantin. În vacarmul luptelor s-a transmis telefonic vestea că printre cei căzuți a fost și sublocotenentul Boian Constantin. La comanda regimentului

s-a înțeles că a căzut în luptă sublocotenentul Poiană Constantin, adică eu. Regimentul a transmis la Caransebeș trista veste, la care ai mei au făcut o slujbă de pomenire și creștineasca pomană. Nu după mult timp, primind o permisie am ajuns acasă unde mi s-au spus cele întâmplate. Bucuria a fost mare și cum se zice pe la noi <mi-a murit moartea>. Pe front multe se pot întâmpla, cu alte cuvinte <totul este posibil>"[4].

Pe inginerul Emerik Polacsek[5] l-am vizitat în casa sa situată pe strada Ardealului. După ce mi-am destăinuit intențiile i-am prezentat copiile de pe documentele studiate în Arhivele M. St. M. de la București. Pe măsură ce citea jurnalul de operații a Regimentului 96 Infanterie pe luna februarie 1945, mâinile au început să îi tremure și s-a schimbat la față iar după ce a terminat de citit mi-a spus: „Cred că ați greșit, nu este vorba de mine". După lungi discuții a ținut să îmi precizeze: „A fost oribil. Rănirea mea și a camarazilor din subordinea mea a constituit un moment groaznic de care nu vreau să îmi mai amintesc. Vă rog să nu faceți publică discuția noastră".

Am ținut seamă de rugămintea sa fapt ce m-a determinat să public în acest capitol doar documentele oficiale ale momentelor respective.

După absolvirea liceului cei doi colegi de bancă s-au despărțit. În campania de vest a celui de al doilea război mondial, sublocotenentul Constantin Poiană a fost numit comandantul companiei pionieri la regimentul 96 Infanterie, iar comandantul plutonului 1 să fie sublocotenentul în rezervă Emerik Polacsek.

Soarta a fost nespus de crudă, amândoi fiind răniți, la un interval de o lună, fapt ce a dus ca la amândoi să li se amputeze piciorul.

Am socotit că este nimerit momentul să dau curs documentelor vremii ca o mărturie a faptelor vitejești săvârșite de cei doi colegi de liceu și camarazi pe câmpul de luptă.

„Sublocotenentul Poiană Constantin s-a distins vitejește în acțiunea executată din proprie inițiativă la nord-vest Koka (24

noiembrie 1944), când reușește să captureze 48 soldați, 3 subofițeri, 2 mitraliere și 4 puști mitraliere.

În ziua de 24 noiembrie 1944 Sublocotenentul Poiană I. Constantin în calitate de comandant al companiei pionieri, s-a distins în mod cu totul excepțional.

Batalionul 2 din Regimentul 96 Infanterie este oprit în fața cotei 249 nord-est Valko spre Isaseg de rezistențe puternice.

Din cauza efectivului redus, batalionul nu poate continua înaintarea cu tot focul armamentului greu de care dispunea.

Pentru întărire i-a fost dată compania pionieri din rezerva regimentului de sub comanda sublocotenentului Poiană Constantin.

Ofițerul s-a prezentat la batalion unde a primit misiunea să facă legătura la stânga cu Regimentul 9 Călărași și să întărească flancul stâng al batalionului spre cota 211.

În cursul deplasării a întâmpinat rezistențe serioase inamice infiltrate între cota 211 și 249. Regimentul 9 Călărași a fost repliat din cauza unui contraatac inamic.

Sublocotenentul Poiană Constantin prin mici manevre s-a infiltrat printre aceste rezistențe reușind să le respingă și să-și reia locul în dispozitiv, salvând astfel flancul stâng al batalionului de la orice surpriză din partea inamicului.

Lasă un pluton pentru siguranță flancului, iar în fruntea celuilalt pluton, din proprie inițiativă, se infiltrează adânc în dispozitiv, profitând de acoperirile ce le oferea terenul și cade în spatele rezistențelor ce împiedecau înaintarea batalionului.

Inamicul surprins nu mai are timp să reacționeze, o parte fiind făcuți prizonieri iar restul fuge prin desișul pădurii.

Prinde 48 soldați, 3 subofițeri și capturează 4 puști mitraliere și 2 mitraliere

Prin această faptă de armă viteazul sublocotenent Poiană Constantin a dat dovadă de multă inițiativă, curaj, devotament, spirit de sacrificiu și pricepere, realizând o faptă de arme cu totul excepțională reușind să deschidă drumul de înaintare a batalionului spre Isaseg.

În ziua de 29.01.1945, fiind trimis pe itinerarul Brusnik – Sene – Peritoi – Vereș (Cehoslovacia) înaintea avangărzii noastre ce urmărea pe inamic, pentru a demina comunicația, a fost rănit grav de o mină în timp ce lucra, dându-și sângele pentru îndeplinirea misiunii care pentru acest ofițer era singurul ideal".[6]

După rănire a fost internat în mai multe spitale de campanie, ca în final să ajungă la Spitalul Militar din Caransebeș care își desfășura activitatea în clădirea Liceului Traian Doda, unde sublocotenentul Poiană Constantin și-a terminat studiile liceale. În cadrul Spitalului Militar din Caransebeș avea să trăiască clipe de un dramatism ieșit din comun. În fiecare seară, pe la ora 18, platforma caransebeșeanului Bercovici transporta răniții de la gară. Erau lăsați jos, pe pământ, ca platforma lui Bercovici să aducă alt transport de răniți. În curtea liceului sosea o echipă de chirurgi în frunte cu coloneii Sabarezzi și Sillvestrovici. Aceștia selectau răniții. Cei mai grav erau duși direct în sălile de operații, pe alții îi transportau brancardierii la baie apoi în saloane, iar cei trecuți în neființă rămâneau pe platou, urmând să fie duși la morga spitalului. Nu de puține ori sublocotenentul Poiană făcea o comparație a momentelor ce le trăia cu cele de când era elev al liceului transformat în spital militar. După perioada de convalescență a fost declarat invalid de război și trecut în rezervă.[7]

Faptele de armă săvârșite de sublocotenentul în rezervă Polacsek Emerik le găsim consemnate în jurnalul de operații a Regimentului 96 Infanterie în ziua de 7 februarie a anului 1945: *„ Dimineață cu ceață, vizibilitate redusă până la 20 m. Inamicul profitând de această stare atmosferică s-a strecurat cu circa un pluton prin sectorul Regimentului 33 Infanterie până în imediata apropiere de liziera de nord a satului Mociar, trăgând cu pistoalele în lungul satului, ocupând lucrările făcute anterior, jenând orice mișcare de împrospătare și agenți. În jurul orei 14, după un scurt ordin, Batalionul 2 din 96 infanterie atacă cu compania a 6-a pe direcția liziera nord-est păduricea în formă de triunghi cu scopul de a face prizonieri și a pune stăpânire pe creastă și platoul nord-vest*

satul Mociar. La ora 14 compania a 6-a pornește la atac într-un iureș extraordinar. Lupta dintre compania a 6-a și dușman este extrem de violentă, ostașii noștri intră în lucrările dușmanului și luptă corp la corp. În dreapta companiei a 6-a se angajează în luptă compania de pionieri a regimentului, sub comanda sublocotenentului de rezervă Polacsek Emerik, care în fruntea primului pluton sare în lucrările inamice producându-i mari pierderi. La ora 16 se pune stăpânire pe creasta dealului. Aici a fost rănit bravul sublocotenent în rezervă Polacsek Emerik și sublocotenentul Ionescu Iordan din compania a 6-a. Atacul a fost oprit deoarece s-a constatat că în fața companiei era un vast câmp de mine".[8]

Cu alte cuvinte și sublocotenentul Polacsek a împărtășit aceeași soartă ca a colegului său, fiind rănit de o mină.

Transportat grabnic la spital i-a fost amputat piciorul mai sus de gleznă. Declarat invalid de război a fost desconcentrat stabilindu-se la Caransebeș în casa părintească.

Curajul și vitejia de care a dat dovadă au fost răsplătite fiind decorat la 30 aprilie 1945 cu Ordinul „Steaua României" clasa a V-a cu spade și panglică de „Virtute Militară" și frunze de stejar.[9] În ziua de 20 iunie 1945 i s-a conferit Ordinul „Coroana României" cu spade în grad de cavaler cu panglică de „Virtute Militară".[10]

Oriunde i se oferea prilejul, de acum locotenentul colonel Poiană, desfășura activități educative cu un profund caracter patriotic, activitatea sa fiind mult apreciată.[11]

Spațiul nu îmi permite să fac o descriere mai amplă a evenimentelor petrecute în viața lui Constantin Poiană în detrimentul colegului său Polecsek Emerik. Amintesc doar că mi-a atras în mod cu totul deosebit atenția un articol dintr-o revistă militară în care acesta afirma că ***„Pe front nu ne gândeam la moarte".***[12]

Cât au fost în viață cei doi își aminteau cu drag de anii de liceu și cu durere în suflet vorbeau de anii războiului.

NOTE

* Mulțumesc și pe această cale domnului Ioan Poiană și familiei Dr. Ileana și Ioan Ionescu pentru documentația pusă la dispoziție pentru studiu și publicare;

1.- Anexa 1;

2.- Anexa 2;

3.- Anexa 3;

4.- Din discuția purtată cu Constantin Poiană în anul 1965;

5.- Anexa 4;

6.- Arhiva Direcției Cadre și Învățământ, Fond Decorații M.A.N., Dosar 189, filele 665-666;

7.- Idem Nota 4;

8.- Arhiva M.Ap.N. M.St. M. Fond 527/2 Jurnalul de operații pe luna februarie 1945, fila 3;

9.- Anexa 5;

10.- Anexa 6;

11.- Anexa 7;

12.- VIAȚA ARMATEI, revistă ilustrată de literatură și artă, editată de Ministerul Apărării Naționale. Nr. 10/1990.

Anexa 1 Colegi de liceu

Anexa 2 Slt. Constantin Poiană

Anexa 3 Slt. Poiană după luptele de la Minzent - Ungaria -

Anexa 4 Emerik Polacsek

Copie
din desarul Nr.8 al P.O.
Regimentul 96 Infanterie
pag 235 ,arhiva CARANSEBEŞ

ORDIN DE ZI Nr. 195 din 4 Mai 1945

Având in vedere Ord. Div.19 Inf.Nr.1493 din 3e.IV.1945 care se inspeiaza APROBATE de Dl.GENERAL Cdt. de armata /C.7.A./ cu Nr 994 din 28 IV.1945 decoraţiile Ofiţerilor

ORDON:

Facerea cuvenitei mutaţii de decorat pe data de 4 Mai 1945 a Ofiţerilor dupa cum urmeaza:

Ord. COROANA ROMANIEI clasa IV.cu spade panglica de Virtute Militara şi frunze de stejar "POST MORTEM"

1.Cap.PANOIU ROMULUS

Ord. STEAUA ROMANIEI cl.V cu spade panglica de Virtute Militara şi frunze de stejar "POST MORTEM"

1.CIOROGARIU H.IOAN Slt.de Rez.

Ord. STEAUA ROMANIEI cl.V cu spade panglica de Virtute Militara şi frunze de stejar

1.Slt.Rez.POLACSEK EMERIK

2.Slt.Ast.POIANA IGCONSTANTIN

Cei in drept se vor conforma.

COMANDANTUL REG.96 INFANTERIE R.O.
COLONEL
CORNELIU FORTUNESCU

- 4 IV. 1946

Confirmat
Comandantul Garnizoanei Caransebeş

Anexa 5

Ministerul Apărării Naționale

Brevet

Noi Ministru Secretar de Stat la Departamentul Apărării Naționale adeverim că prin Înaltul decret Nr. 1979 din 20 Iunie 1945 Majestatea Sa Regele a binevoit a conferi Ordinul „Coroana României" cu spade în gradul de CAVALER cu panglica de "VIRTUTE MILITARA" și "FRUNZA DE STEJAR"

Sublocotenentului POLACEK ENRIC

din Regimentul 96 Infanterie

Ministrul Apărării Naționale

GENERAL DE CORP DE ARMATA

C. Vasiliu-Rășcanu

Directorul Personalului

General

Nr. 1554

anul 1945 luna Iunie ziua 20

Anexa 6

ASOCIAȚIA CAVALERILOR ORDINULUI „MIHAI VITEAZUL"
Str. elev Ștefănescu Ștefan nr. 67
București 73332 – Telefon 50 76 13

Stimate Domnule Colonel,

Vă mulțumesc pentru activitatea ce-o desfășurați pe plan local, în concordanță cu eforturile noastre, pentru redobândirea drepturilor cavalerilor ordinului „Mihai Viteazul", statornicite prin decrete și legi, pe care însă vechiul regim le-a abrogat.

Se pare că vom reuși.

Am primit cele zece exemplare din ziarul „Timpuri". Vă rugăm să transmiteți cititorilor acestui ziar mulțumirile și sentimentele noastre de prețuire.

Sincere considerațiuni,

Președintele Asociației Cavalerilor Ordinului „Mihai Viteazul"

General Milea

16.06.93.

Anexa 7

VĂMI ȘI VAMEȘI

Așezat la intersecția unor căi principale de comunicație, Caransebeșul s-a dezvoltat atât din punct de vedere militar cât și comercial. Elementul militar, în special în perioada militar grănicerească, a constituit o piedică în dezvoltarea economică, respectiv a unor bresle sau chiar a unor manufacturi.

Totuși, așezarea geografică a orașului a făcut posibilă dezvoltarea unui comerț cu Occidentul și cu Orientul, orașul fiind un important centru de tranzit. Acest sistem a făcut posibil formarea unor negustori autohtoni care preluau mărfurile aflate în tranzit și le comercializau ei.[1]

De altfel și numele orașului dezvăluie o îndeletnicire comercială. Vasile Bogrea căutând să explice etimologia numelui orașului, a ajuns la părerea că numele orașului ar avea următorul înțeles: ***„Târg de caravane pe apa Sebeșului”***.[2]

Înflorirea comerțului în Caransebeș a determinat dezvoltarea a două ramuri economice și politico-militare. Din punct de vedere politico-militar s-a format aici un centru de culegere de informații de la negustorii care veneau de la sud de Dunăre. Ei aduceau vești despre concentrările de trupe otomane, precum și deplasările acestora de la un loc la altul. Al doilea element care s-a format a fost acela al vămilor.

Personalul încadrat în punctele de vamă controla starea mărfurilor, a persoanelor suspecte, a animalelor aduse spre comercializare. S-a format astfel un personal calificat care avea misiuni bine precizate în controlul tuturor activităților care vizau intrarea sau ieșirea din oraș.

De aici rezultă faptul că orașul a devenit o feudă închisă în care nu se putea intra sau ieși ilicit.

În Caransebeș s-a păstrat până în perioada interbelică sistemul local de vamă. Punctele de vamă din Caransebeș au fost subordonate Căpitanului orășenesc de poliție care controla întreaga activitate ce se desfășura acolo.[3]

De reținut că la fiecare punct de vamă au fost construite bariere care închideau drumul pe timpul nopții, accesul în oraș fiind permis doar în timpul zilei.

Pe principalele căi de acces au fost construite clădiri speciale în care se desfășura întreaga activitate de vămuire și control.

Punctul de vamă de la intrarea în oraș dinspre Timișoara a fost în clădirea în care acum funcționează Școala generală și Secția de drumuri naționale.[4]

Drumul se închidea cu o barieră pentru căruțe iar pentru pietoni era prevăzut un loc special amenajat.[5]

Podul peste râul Timiș a fost păzit de soldați, organizați pe schimburi, în așa fel ca paza să fie asigurată atât ziua cât și noaptea.[6]

Punctul de vamă de la intrarea în oraș dinspre Orșova a fost în locul unde sunt astăzi atelierele mecanice ale Auto Clubului Român.

Punctul de vamă de la intrarea dinspre Hațeg a fost în locul unde astăzi este clădirea Grupului școlar construcții de mașini.

A mai fost un punct de vamă de mai mică importanță la podul de peste Timiș, spre Teiuș.[7] El își desfășura activitatea asupra persoanelor și a mărfurilor aduse dinspre localitățile Poiana și Rugi.

Pentru buna deservire a punctelor de vamă a fost înființat un corp al vameșilor caransebeșeni. Fericirea face că se păstrează o fotografie cu o parte din vameșii orașului.[8]

Sistemul vamal în Caransebeș a fost desființat odată cu reformele administrative de după cel de al doilea război mondial, care au pus capăt unui sistem ce a devenit inutil și perimat.

N O T E

1.- Mai pe larg la Samuel Goldenberg, Caransebeșul în comerțul sud-est european din secolul al XVI-lea, în Banatica, Vol. 1, Reșița, p. 163-176.

2.- Vasile Bogrea, Pagini istorico-filologice, Cluj, 1971, p. 314-315.

3.- Statutele orașului Caransebeș, Caransebeș, 1889, p. 22, aliniamentul 4 al articolului 39.

4.- Anexa 1.

5.- Anexa 2.

6.- Anexa 3.

7.- Anexa 4.

8.- Anexa 5.

Anexa 1 Vama de lângă gara Caransebeş

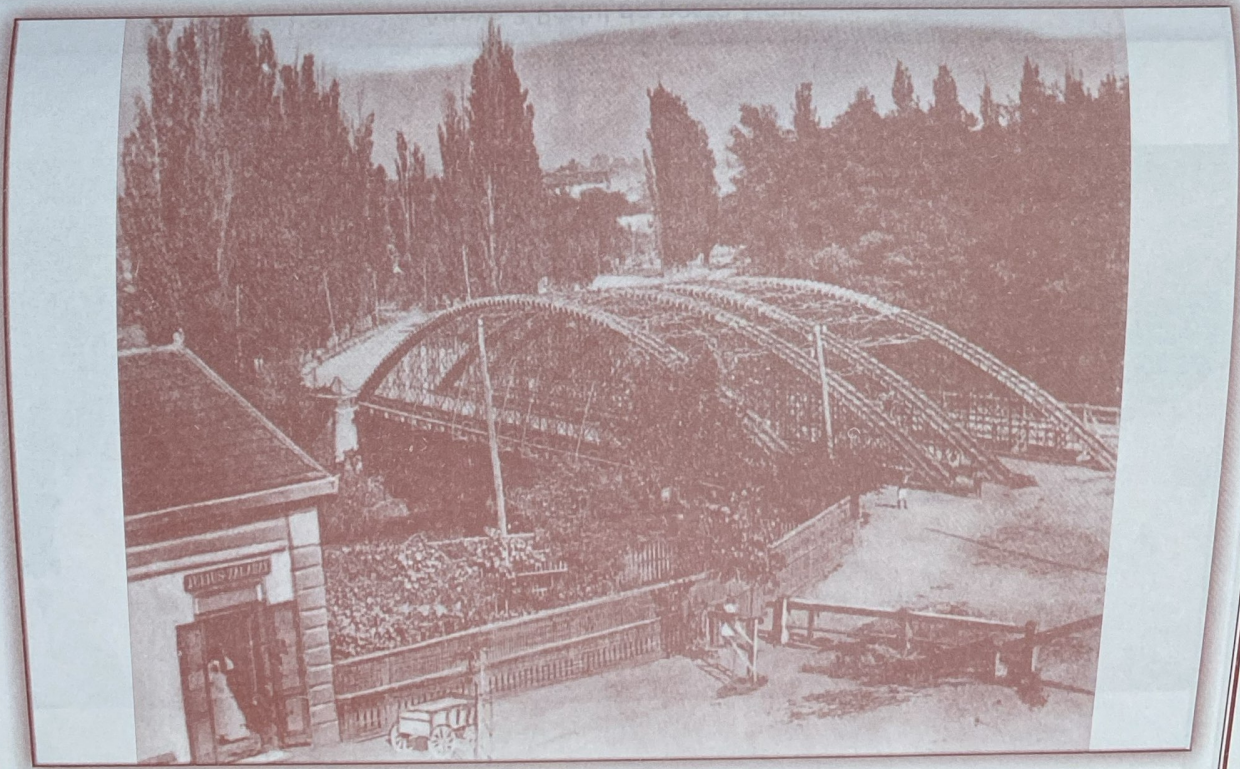

Anexa 2 Bariera vămii

Anexa 3 Podul de peste Timiş

Anexa 4 Vama de lângă podul de peste Timiş la Teiuş

Anexa 5 Vameşii din Caransebeş

CĂPITANUL ILIE BLIDARIU CAVALER AL ORDINULUI „COROANA DE FIER”*

În ierarhia ordinelor Imperiului habsburgic, „Coroana de Fier” ocupă locul șase după ordinele „Lâna de aur”, „Maria Therezia”, „Sfântul Ștefan”, „Leopold” și „Franz Josif.

Ordinele „Sfântul Ștefan” și „Leopold” aveau același rang cu cel al „Coroanei de Fier”.

Din statutul ordinului „Coroanei de Fier” rezultă că acesta se acorda celor care aveau următoarele calități:

- mărturii categorice de fidelitate față de suveranul statului și față de stat;
- osteneli cu succes în avantajul monarhiei;
- întreprinderi reușite în activități mari și de folos public.

Toți membrii ai acestui ordin se numeau „CAVALERI AI ORDINULUI COROANA DE FIER”.

După merit, ordinul se compunea din trei clase: cavaler clasa I, a II-a și a III-a.

Tot în statutul ordinului se prevedea că acesta se acorda oricărei persoane, fără deosebire de clasă, fie civil, militar sau în serviciul statului, dacă îndeplinesc calitățile mai sus menționate.

Statutul mai precizează următoarele:

- la primirea ordinului, cavalerul nou primit, depune un jurământ de credință;
- cei onorați cu ordinul respectiv primeau o diplomă de forma unei cărți cu un sigiliu atârnat;
- ziua festivă a ordinului era în prima duminică după 7 aprilie, ziua înființării regatului lombardo-venețian. Sărbătoarea avea loc în biserica ordinului unde erau obligați să fie prezenți toți deținătorii ordinului.

Diploma în formă de carte cuprindea:

- titlurile împăratului;
- o scurtă biografie a celui înnobilat;

- descrierea meritelor pentru care a fost înnobilat;
- blazonul de cavaler a celui înnobilat cu descrierea lui;
- semnătura împăratului, a ministrului de interne și a cancelarului ordinului.

Descrierea ordinului este următoarea: coroană de fier stă pe vulturul bicefal al împăratului austriac. Are pe ambele părți pe piept un scut în formă de inimă de culoare albastră închis. În mijlocul inimii este litera F pe avers și anul 1815 pe revers.[1]

Din grănicerii regimentului româno-bănățean Nr. 13 au fost cavaleri ai ordinului respectiv Generalul Mihail Trapșa, Generalul Theodor Seracin și Căpitanul Ilie Blidariu.

Despre viața și activitatea primilor doi am scris în mai multe rânduri.[2] Am găsit necesar să facem cunoscută viața și activitatea căpitanului Ilie Blidariu.

S-a născut în anul 1829 în comuna grănicerească Valea Bolvașnița. Școala național grănicerească a urmat-o în comuna natală. În anul 1843 a fost înrolat voluntar ca elev la școala matematică din Caransebeș. În anul 1847, după absolvirea școlii matematice, a fost repartizat la regimentul de graniță Nr. 13 cu gradul de caporal. La 1 ianuarie 1849 a fost avansat locotenent, iar în anul 1854 a primit gradul de locotenent major și transferat la regimentul de graniță germano-bănățean Nr. 12. Aici, în anul 1866 a primit gradul de căpitan.

A luat parte la luptele din anii 1848, 1849, 1856, și 1866. în Războiul Crimeii a participat la ocuparea Principatelor Moldova și Valahia. În acest timp a îndeplinit funcția de adjutant la Cartierul general al Comandamentului armatei sârbo-române cu sediul la București.

În regimentul de graniță germano-bănățean Nr. 12 a îndeplinit mai multe funcții: comandant de companie, adjutant de batalion, adjutant de cordon, adjutant de regiment, precum și adjutant la biroul personal la înaltul Comandament General din Timișoara.[3]

I s-a acordat ordinul „Coroana de Fier" clasa a III-a pentru merite deosebite în timpul inundațiilor din anul 1870.[4] În acele momente de grea cumpănă, cu militarii din subordine, a îndiguit

localitățile Rudolfsand (azi Knicamin) și Elisenhain (azi Belo Blato) care au fost astfel salvate de la dezastru.

Fiind posesorul ordinului „Coroana de Fier", avea dreptul să ceară să i se acorde titlul de cavaler, ceea ce a și făcut.

Conform statutului ordinului, căpitanului Ilie Blidariu i s-au acordat toate cele prevăzute. În diploma de înnobilare a fost trecut și blazonul său de cavaler.[5]

Elementele componente și culorile folosite pe blazonul său sunt cele uzuale folosite în heraldica vremii. Mă voi opri însă doar la două elemente specifice care motivează faptul pentru care a fost înnobilat. Atât pe scut cât și pe penajul celor două coifuri a fost desenată o apă curgătoare de culoare argintie împrejmuită pe ambele părți (respectiv maluri) de o dungă neagră ce reprezintă digurile construite de căpitanul Ilie Blidariu. Cursul de apă este traversat de o ancoră.

Aceste elemente heraldice sunt specifice pentru acțiunea de salvare din anul 1870 unde a participat căpitanul Ilie Blidariu cu compania sa.

În viața particulară nu s-a remarcat prea mult. A fost căsătorit și a avut o fiică, Ana, născută la Mehadia. Fiica s-a căsătorit la Mehadia la 3/15 septembrie 1870 cu avocatul Efrem Barbu stabilindu-se în Caransebeș unde a trecut la cele veșnice în anul 1934, fiind înmormântată în cimitirul Sf. Ioan Botezătorul.[6]

Măcinat de o boală nemiloasă, căpitanul Ilie Blidariu, a trecut la pensie și s-a stabilit la Mehadia unde la 2 ianuarie 1890 a decedat fiind înmormântat în cimitirul comunei.[7]

Credincioasa lui fiică ne-a lăsat moștenire truda ei, respectiv un goblen cusut de ea, goblen ce reprezintă blazonul de cavaler al tatălui său.[8]

Este și aceasta o mândrie că a fost fiica unui român trecut, pentru meritele sale, în rândul cavalerilor ordinului habsburgic „COROANA DE FIER".

NOTE

* Mulțumesc și pe această cale familiei Dana și Ioan Avram care mi-au pus la dispoziție documentele de înnobilare a căpitanului Ilie Blidariu. Aceleași cuvinte de mulțumire se cuvin a fi adresate și domnului Trințu Măran de la Viena pentru strădania depusă în găsirea la Arhivele de Război a documentelor referitoare la activitatea căpitanului Ilie Blidariu.

1.- Rezumat din Statutul Ordinului;

2.- Liviu Groza, Blazonul de cavaler al Generalului Mihail Trapșa, în Acta Musei Napocensis, 26 - 30, II, Istorie, 1989 - 1993, Cluj-Napoca, 1994, p. 591-598 și Liviu Groza, Blazonul de cavaler al Generalului Teodor Seracin, în Contribuții la cunoașterea culturii grănicerilor bănățeni, Lugoj, 1993, p. 98-100;

3.- Trințu Măran, Documente din Istoria regimentului de graniță germano-bănățean, Vol. 2, Viena, 2006, p. 74-76. Anexa 1;

4.- Extras din Diploma de înnobilare;

5.- Anexa Nr. 2;

6.- Extras din Protocolul ale sântei biserici Gr. Or. Române din opidul Mehadiei (o copie se găsește în posesia autorului);

7.- Arhivele Naționale Caraș-Severin, Colecția registrelor parohiale de stare civilă, Parohia ortodoxă Mehadia, Registrul 5/1873-1911, fila 102 verso;

8.- Anexele 3-4.

Anexa 1 Căpitanul Ilie Blidariu

Anexa 2 Blazonul de cavaler al căpitanului Ilie Blidariu

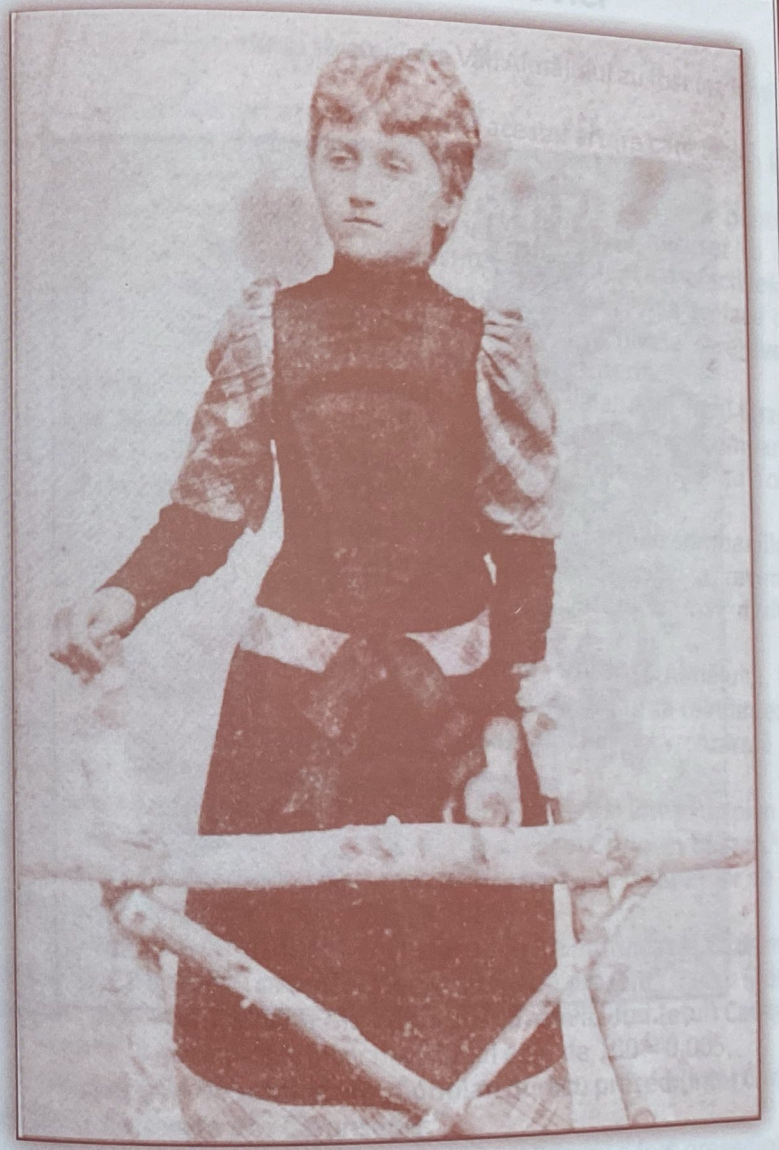

Anexa 3 Fiica, Ana, a căpitanului Ilie Blidariu

Anexa 4 Blazonul de cavaler cusut pe goblen
de către fiica lui Ilie Blidariu

CAZARMA DIN BOZOVICI

Despre importanța strategică a Văii Almăjului au fost întocmite multe documente.[1]

Analiștii militari au dat atenția cuvenită acestei artere care leagă, pe uscat, Belgradul de Culoarul Timiș-Cerna.

Au fost luate măsuri de către Curtea de la Viena pentru închiderea văii, la Stancilova și la Prigor.[2] Era însă necesar ca să existe un loc potrivit pentru adăpostirea permanentă a efectivelor care urmau să intervină pe cele două aliniamente. Așa se face că la Bozovici a fost construită o cazarmă cu două nivele care avea capacitatea să găzduiască două companii de infanterie.[3]

Prin înființarea Regimentului de graniță valaho-ilir (mai târziu româno-bănățean) nr. 13, în Almăj au fost cantonate patru companii de grăniceri (Dalboșeț, Bozovici, Prigor și Petnic) unde au fost construite și cazărmile necesare.

La desființarea regimentului de graniță cazărmile companiilor au fost vândute la licitație, iar cazarma din Bozovici a revenit Comunității de Avere din Caransebeș,[4] ea găzduind mai multe instituții ale statului.

Cu ocazia vizitei Regelui Carol al II-lea în Valea Almăjului, în anul 1932, preotul Coriolan Buracu i-a propus Regelui să reînființeze formațiunea de grăniceri care să fie cazată în fosta cazarmă a grănicerilor imperiali.[5]

Fericirea face să găsesc în Arhivele Militare din Pitești un plan al cazărmii de la Bozovici, plan întocmit de preotul Coriolan Buracu.[6]

Planul se face important atât prin descrierea încăperilor de la parter, cât și de ce instituții sunt folosite.

Planul de a cărui descriere ne ocupăm se intitulează **„Cazarma militară din Bozovici, proprietatea statului de prezent”**, iar cu litere mai mari **„Palatul Cultural din com.**(una) **Bozovici Jud.**(ețul) **Caraș”.**

Scara la care a fost întocmit planul este de 100 = 0,005.

Planul poartă semnătura **„Coriolan Buracu președ.**(inte) **Com.**(unitatea) **de avere din Caransebeș”.**

Planul nu este datat, dar cum preotul Buracu a fost președinte al Comunității de Avere în lunile mai – decembrie 1933, putem să datăm planul ca fiind din această perioadă.

Așa cum am arătat, planul reprezintă doar parterul cazărmii, lucru reieșit și din consemnarea făcută pe plan.[7] Este foarte posibil să fi existat și un alt plan care să descrie etajul cazărmii, plan care însă nu există în Arhivele Militare de la Pitești.

Pe fiecare încăpere au fost scrise dimensiunile acesteia și o cifră încercuită. Pe legenda planului sunt descrise destinația încăperilor cu cifrele încercuite. Legenda începe cu precizarea că fiecare încăpere are înălțimea de 3,60 m.

Repartiția camerelor pe instituții a fost următoarea: Camerele 1 și 3 adăposteau atelierele Școlii de meserii; camerele 4 – 7 au fost ocupate de Școala primară; camerele 8 și 9 au fost ocupate de Oficiul P.T.T., iar încăperile 2 și 10 erau W.C-uri. Camerele cu numerele 11 la 29 au fost ocupate de Percepția fiscală, iar camerele 30 la 47 au fost ocupate de Școala de meserii. În curtea cazărmii, cu numărul 48, a fost Atelierul de fierărie.

Solicitarea preotului Coriolan Buracu ca Batalionul 2 Grăniceresc, nou înființat, să fie la Bozovici nu s-a realizat. Cazarma de la Bozovici a rămas pe mai departe în proprietatea Comunității de Avere până în cel al doilea război mondial când a fost bombardată, fiind apoi demolată.

NOTE

1.- Liviu Groza, Importanța strategică a Văii Almăjului, în perioada militar grănicerească, în Contribuții la istoria regimentului de graniță româno-bănățean nr. 13 din Caransebeș, Lugoj, 2002, p. 84-87;

2.- Liviu Groza, Un document vienez referitor la apărarea Banatului, Idem nota 1, p. 75 – 82;

3.- Trințu Măran și Liviu Groza, Cazarma grănicerilor din Bozovici, în Documente vieneze referitoare la Banatul grăniceresc (cazărmi și posturi de pază), Lugoj, 2004, p. 37 – 51;

4.- Liviu Groza, Desființarea regimentului, în Contribuții la istoria regimentului de graniță româno bănățean nr. 13 din Caransebeș, Vol. 3, Lugoj, 2002, p. 34 – 60;

5.- Liviu Groza, Batalionul 2 Grăniceresc de Gardă din Caransebeș, Lugoj, 2007, p. 17;

6.- Arhivele Militare Române, Pitești, Fond 350, Dosar 12, fila 142;

7.- Anexele 1 – 3.

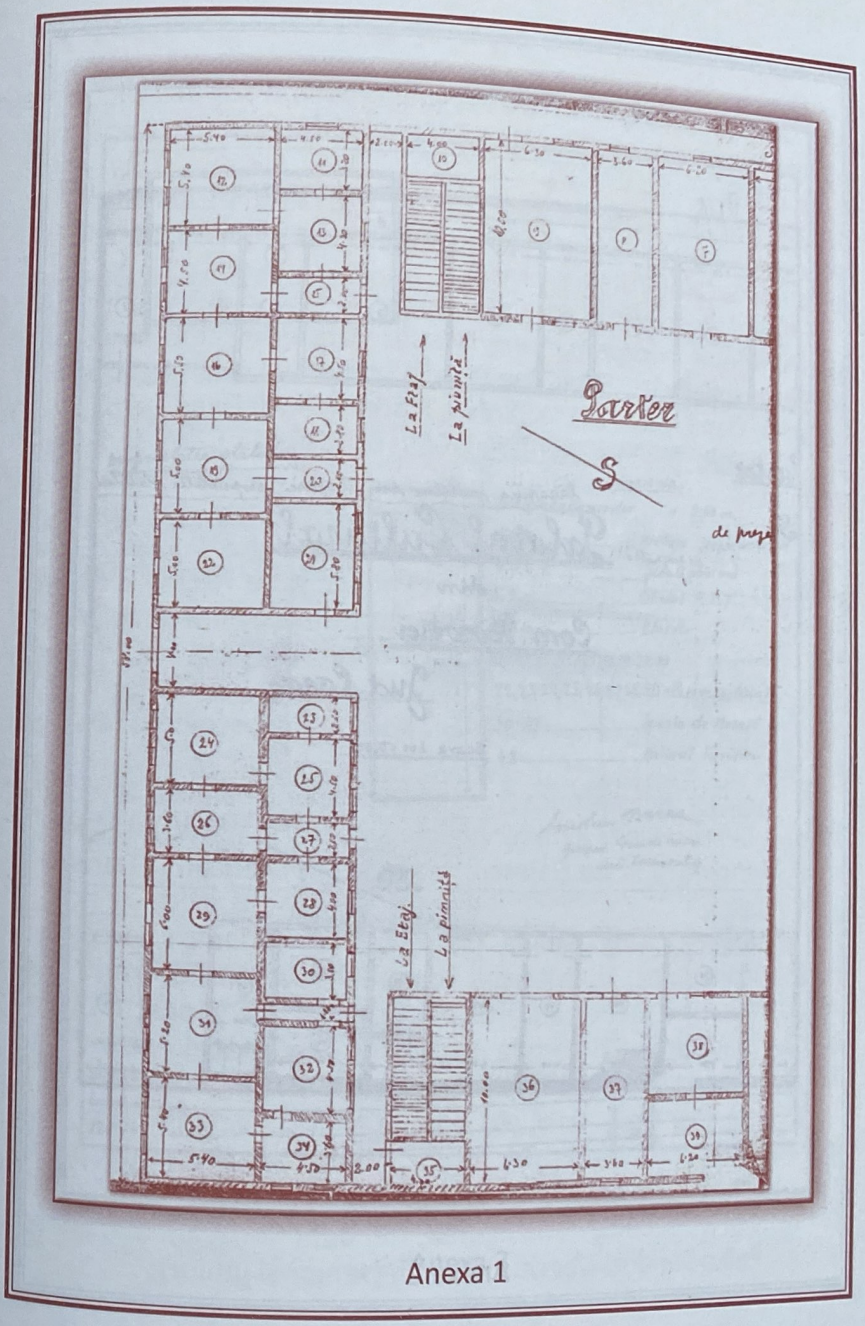

Anexa 1

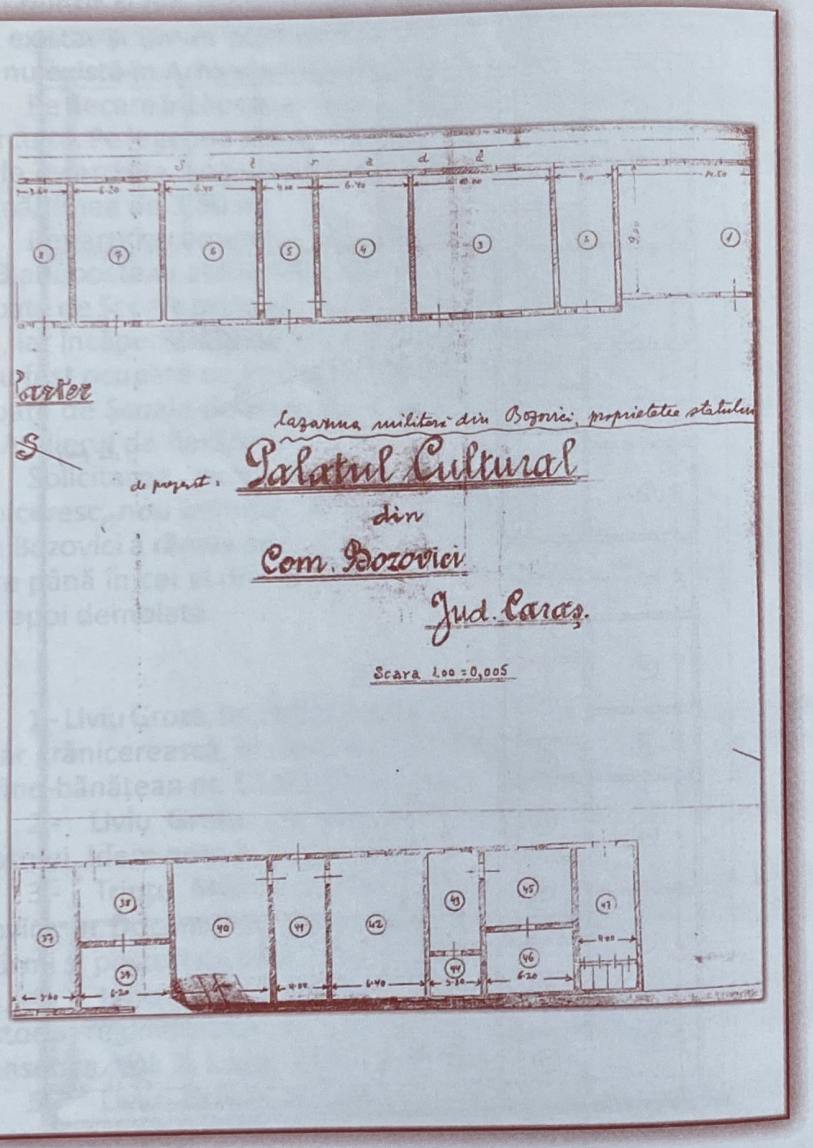

Anexa 2

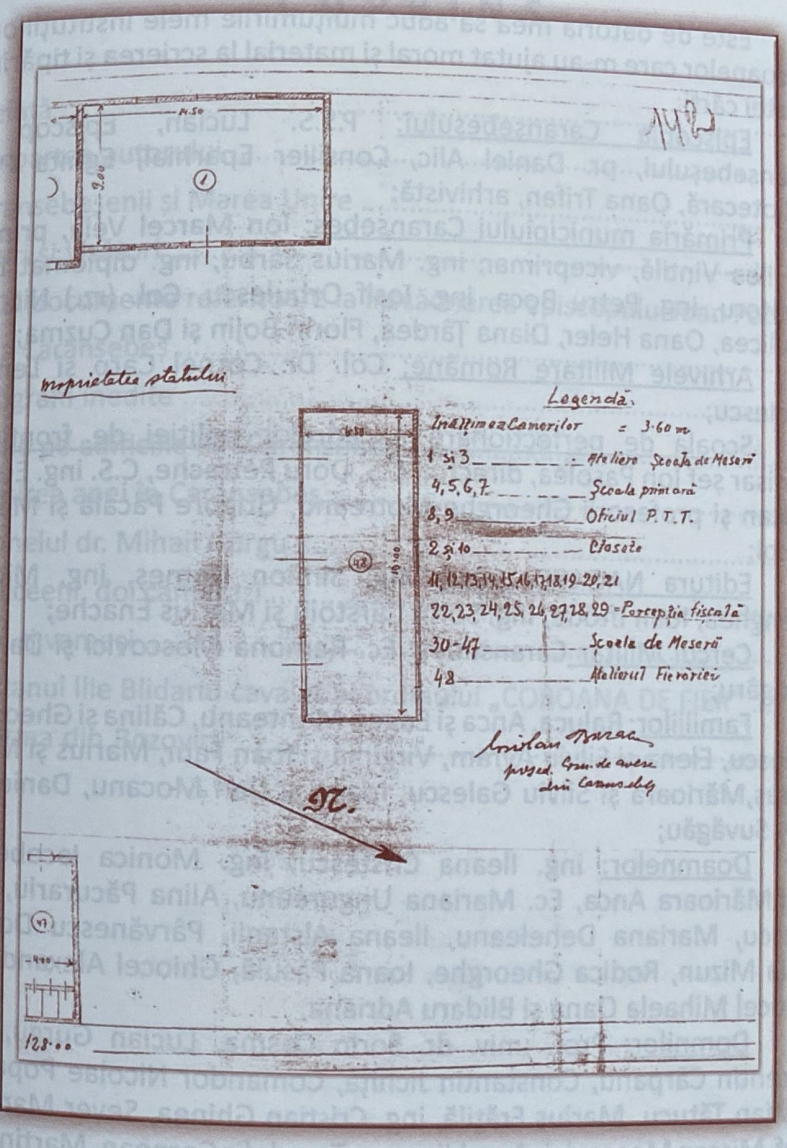

Anexa 3

MULȚUMIRI

Este de datoria mea să aduc mulțumirile mele instituțiilor și persoanelor care m-au ajutat moral și material la scrierea și tipărirea acestei cărți:

Episcopia Caransebeșului: P.S.S. Lucian, Episcop al Caransebeșului, pr. Daniel Alic, Consilier Eparhial, Eghita Pop, bibliotecară, Oana Trifan, arhivistă;

Primăria municipiului Caransebeș: Ion Marcel Vela, primar, ing. Ilea Vintilă, viceprimar, ing. Marius Sârbu, ing. diplomat Dan Vânătoru, ing. Petru Boca, ing. Iosif Orbulescu, Col. (rz.) Nicolae Niculicea, Oana Heler, Diana Țârdea, Florin Bojin și Dan Cuzma;

Arhivele Militare Române: Col. Dr. Cornel Carp și Lenuța Nicolescu;

Scoala de perfecționare a cadrelor poliției de frontieră: Comisar șef Ion Pașolea, director, C.S. Doru Petrache, C.S. ing. Eugen Stoican și profesorii Gheorghe Motreanu, Grigore Păcală și Marius Ciocoi;

Editura NAGARD Lugoj: ing. Simion Nemeș, ing. Mioara Ghenghea, Ioan Iftode, ing. Sorin Cârstoiu și Marius Enache;

Cercul Militar Caransebeș: Ec. Ramona Moscovici și Daniela Mangâru;

Familiilor: Raluca, Anca și Eugen Munteanu, Călina și Gheorghe Simescu, Elena și Silviu Avram, Virginia și Ioan Faur, Marius și Maria Petraș,Mărioara și Silviu Galescu, Ioana și Dan Mocanu, Daniela și Niky Șuvăgău;

Doamnelor: ing. Ileana Cristescu, ing. Monica Iacobescu, prof.Mărioara Anca, Ec. Mariana Ungureanu, Alina Păcurariu, Ana Raescu, Mariana Deheleanu, Ileana Alstanii, Pârvănescu Dorica, Silvia Mizun, Rodica Gheorghe, Ioana Păsulă, Ghiocel Alexandrina, Ghiocel Mihaela Oana și Blidaru Adriana,

Domnilor: Prof. univ. dr. Sorin Cosma, Lucian Gurgu, ing. Florentin Cârpanu, Constantin Jichița, Comandor Nicolae Popa, dr. Cristian Tătucu, Marius Frățilă, ing. Cristian Ghinea, Sever Mandriș, prof. Mircea Moscovici, Aurel Jigorea, Trandafir Cornean, Martinescu Gabriel, Palko Șandor, Tiberiu Oghercin (senior și junior);

CUPRINS

Prefață 5
Din partea autorului 7
Caransebeșenii și Marea Unire 9
Visuri și visători 34
Două documente referitoare la înscăunarea episcopului Ioan Popasu la Caransebeș 38
Fotografii inedite 59
Steme pe edificiile din Caransebeș 84
Folosirea apei în Caransebeș 104
Colonelul dr. Mihail Gurgu 146
Doi liceeni, doi camarazi 167
Vămi și vameși 180
Căpitanul Ilie Blidariu cavaler al ordinului „COROANA DE FIER” 187
Cazarma din Bozovici 195

Coperta: Sorin Cârstoiu

Bun de tipar 07.04.2008

Apărut 2008. Hârtie 90g/m² Format 70x100

Coli de tipar 6,25

Tipar executat la tipografia FEDPRINT S.A.
Sucursala Lugoj, Strada Timişoarei nr. 127,
Tel./Fax: 0256-350560
www.fedprint.ro

FEDPRINT
TIPOGRAFIE

Dacă acum, mai mult ca oricând, viața ne desparte de cei pe care i-am crezut aproape şi, poate, doar moartea ne va mai uni, iată că doctorul Marian Gaşpar de la Clinica de Cardiologie Vasculară din Timişoara, prin intervenția chirurgicală efectuată pe inima colonelului Liviu Groza, reuşeşte să fie excepția a ceea ce aproape a devenit un fenomen în masă - însingurarea oamenilor. Aşa a ajuns istoricul Liviu Groza - cel care de câțiva zeci de ani trăieşte (la modul admirabil) prin scris - să ne dăruiască un nou volum care, prin ineditul său, aduce la lumină secvențe din trecutul Caransebeşului natal, ştiind foarte bine că doar în cărți poți vedea trecutul şi, prin trecut, poți vedea viitorul.

Privindu-i pe cei doi, mi-i imaginez ca pe o expresie a unei statui vii a prieteniei unde măiestria chirurgicală se îngemănează cu arta scrisului, întru cunoaşterea şi prețuirea istoriei.

Ioan Iftode

I.S.B.N.: 978-973-7690-96-8